

รายงานการวิจัย

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (เขื่อน)
และอุทยานประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(Potential of Tourist Place (Dam) and Historical Park in the Northeast of Thailand)

คณะผู้ดำเนินการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญประภา เพชรบูรณ์

นางสาวสุภาพร เทียมวงศ์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปีงบประมาณ 2551

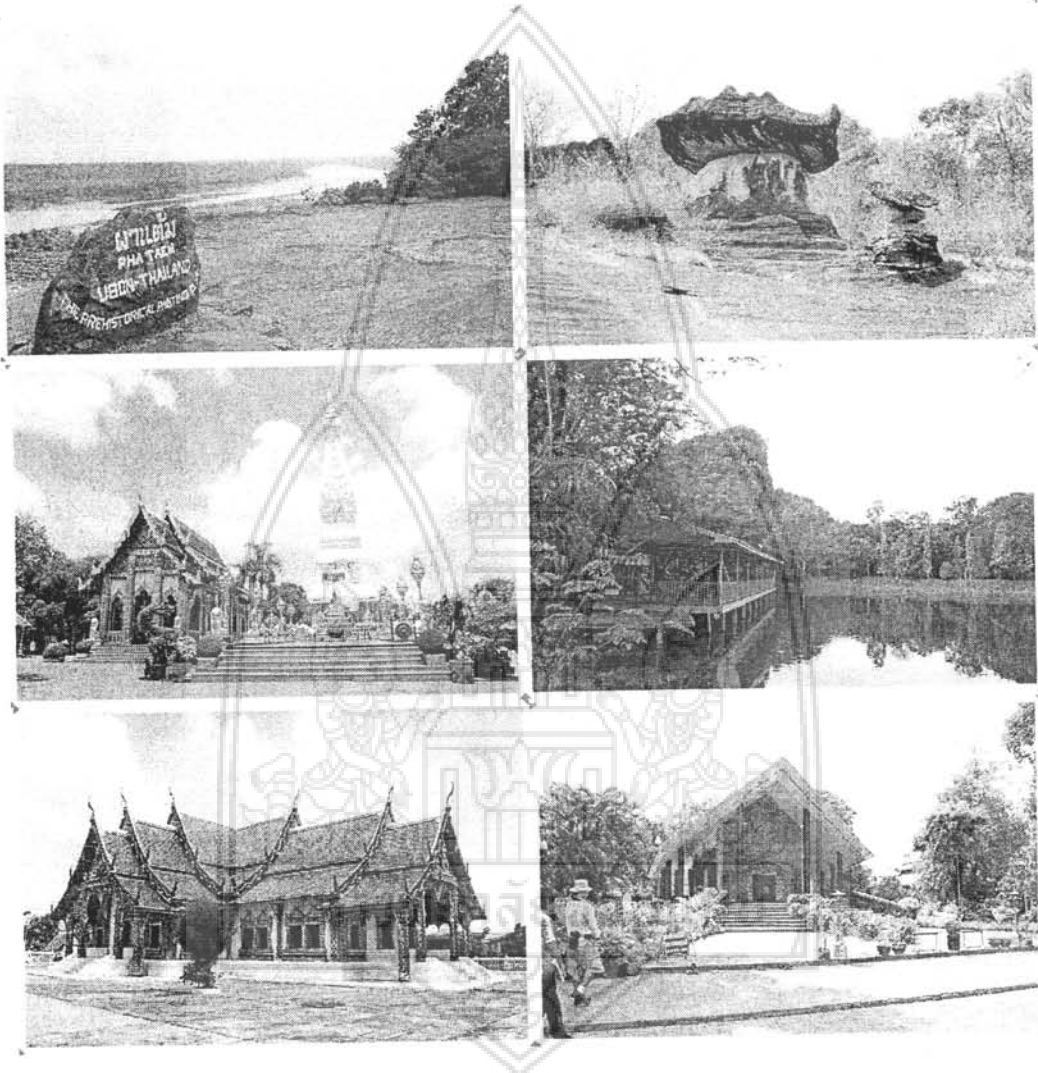
วจ
G
156.5
.E26
W889
[2551]

รายงานการวิจัย

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (เขื่อน)
และอุทยานประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(Potential of Tourist Place (Dam) and Historical Park in the Northeast of Thailand)

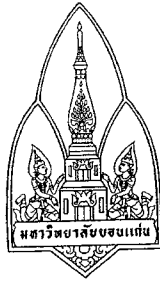
คณะผู้ดำเนินการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญประภา เพชระบูรณิน
นางสาวสุภาพร เทียมวงศ์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ปีงบประมาณ 2551

.613534671

.117066396

รายงานการวิจัย

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (เขื่อน)
และอุทยานประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Potential of Tourist Place (Dam) and Historical Park
in the Northeast of Thailand

คณะผู้ดำเนินการวิจัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญประภา เพชระบูรณิน
นางสาวสุภาพร เทียมวงศ์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปีงบประมาณ 2551

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชื้อน และอุทยานประวัติศาสตร์
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโครงการย่อย ในชุดโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยใคร่
ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้
และขอขอบพระคุณสำนักบริหารการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนการวิจัยในด้านต่างๆ

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

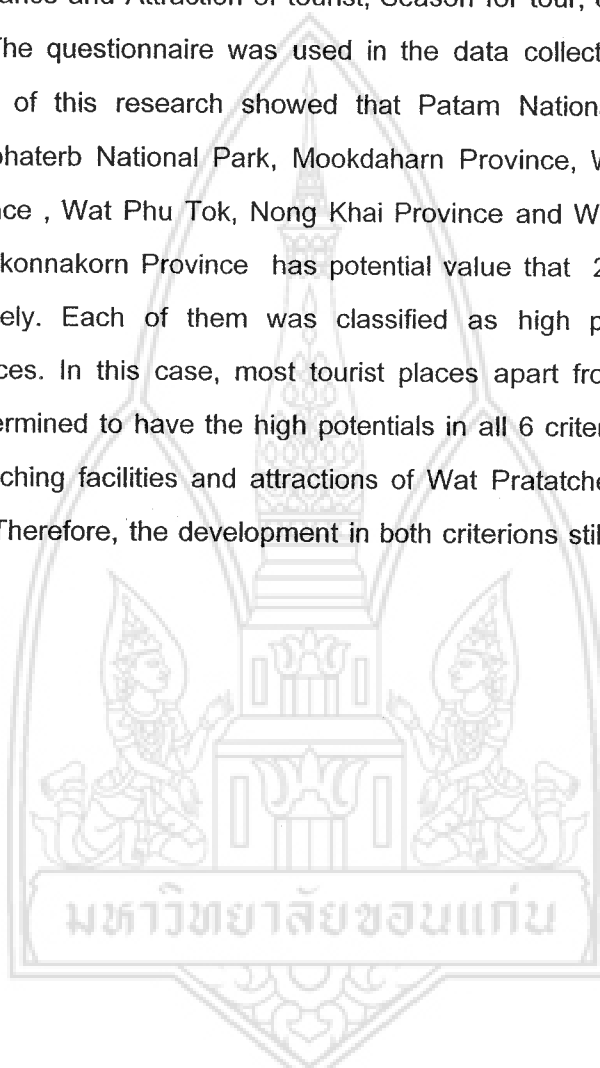
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชื้อน และอุทยานประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 แหล่งจาก 5 จังหวัด ทำการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ค่าถ่วงน้ำหนัก (Weighting Score Method) ใช้เกณฑ์ในการประเมิน 6 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม และการประเมินภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย และวัดพระธาตุเชิงชุม วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร มีค่าประเมินศักยภาพเท่ากับ 2.93, 2.91, 2.73, 2.61 และ 2.44 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่า มีระดับศักยภาพสูงทุกแห่งทั้ง 5 จังหวัด นั่นคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละจังหวัดที่นักท่องเที่ยวจะนึกถึงเป็นอันดับต้น ๆ เมื่อมาจังหวัดนั้น ๆ โดยแหล่งท่องเที่ยวเกือบทุกแหล่งดังกล่าวได้คะแนนศักยภาพสูงทั้ง 6 ด้าน ยกเว้น วัดพระธาตุเชิงชุมและวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร ที่คะแนนศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว และด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในระดับปานกลาง จึงควรพัฒนาศักยภาพใน 2 ด้านนี้เพิ่มขึ้น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

This Study aims to collect data of ecotourism potential of 5 provinces in the Northeast of Thailand as Ecotourism Tourist places. The basic study was evaluated by Weighting Score Method to compile database, using 6 criterions; Reaching, Facilities of tourism, Importance and Attraction of tourist, Season for tour, combined of tourist places and Safety. The questionnaire was used in the data collection and assessing in the field. Results of this research showed that Patam National Park, Ubonratchathani Province, Phuphaterb National Park, Mookdaharn Province, Wat Pratatpanom, Nakorn Phanom Province , Wat Phu Tok, Nong Khai Province and Wat Pratachengchum Wat Sutdhawas, Sakonnakorn Province has potential value that 2.93, 2.91, 2.73, 2.61 and 2.44, respectively. Each of them was classified as high potential ($H: > 2-3$) for ecotourism places. In this case, most tourist places apart from Wat Pratachengchum have been determined to have the high potentials in all 6 criterions. This is because the potential in reaching facilities and attractions of Wat Pratachengchum was only in the medium level. Therefore, the development in both criterions still has been required.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อ	
สารบัญ	
สารบัญตาราง	
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
3. ขอบเขตการศึกษา	2
4. คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เฉพาะ	3
5. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	3
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. คำศัพท์และความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	4
2. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง	5
3. วิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	12
4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว	15
5. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	
1. อุปกรณ์การศึกษา	40
2. วิธีการศึกษา	40
3. การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	43
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี	55
2. อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัด มุกดาหาร	66
3. วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม	76
4. วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย	86
5. วัดพระธาตุเชิงชุม วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร	95
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	115

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก

- ภาพทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง
- แบบสอบถามเจ้าหน้าที่แหล่งท่องเที่ยว
- แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากแนวโน้มการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ถึงแม้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทย แต่การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกินศักยภาพอาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การนำเอากลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและจัดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายให้สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด โดยให้มีผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและสังคม น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ซึ่งนอกจากอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว ยังมีเขื่อนต่าง ๆ ทั้งในส่วนของกาไฟฟ้าฝ่ายผลิต เช่น เขื่อนอุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น เขื่อนลพบุรี จ.อุบลราชธานี เขื่อนจุฬาภรณ์ จ.ชัยภูมิ เป็นต้น และทั้งในส่วนของกรมชลประทาน เช่น เขื่อนลำนางรอง จ.บุรีรัมย์ เขื่อนลำปาว จ.กาฬสินธุ์ เป็นต้น

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้วในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามแล้ว ยังเป็นที่ก่อเกิดตำนานโบราณคดี และประวัติของชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท เป็นต้น

สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้บางแห่งอาจมีศักยภาพต่ำในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น ทางคมนาคมไม่สะดวก แหล่งดึงดูดความสนใจไม่ดีเท่าที่ควร มีช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้สั้น ไม่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น ในทางกลับกันสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งอาจมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น มีทิวทัศน์สวยงาม การคมนาคมสะดวกสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี มีการรวมกลุ่มกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ในระยะทางที่ไม่ไกลนัก เป็นต้น

ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้จึงควรจะได้มีการสำรวจ เพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับใด รวมไปถึงศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อไป เพื่อที่จะได้มีการปรับปรุงและวางมาตรการการจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดี

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1) เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชื้อน และอุทยานประวัติศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อใช้ในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

2) เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในข้อ 1. ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3) เพื่อจัดทำแผนการปรับปรุงการดำเนินการ (หากจำเป็น) ของแหล่งท่องเที่ยวในข้อ 1 เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. ขอบเขตการศึกษา

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชื้อน และอุทยานประวัติศาสตร์ ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ที่ได้ประกาศแต่งตั้งแล้ว รวมทั้งแหล่งศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑที่ดำเนินการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว

1. พื้นที่ในการศึกษา จำนวน 5 แหล่ง ได้แก่

- อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จ.อุบลราชธานี
- อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จ.มุกดาหาร
- วัดพระธาตุพนม จ.นครพนม
- วัดภูทอก จ.หนองคาย
- วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1.1 เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบ

2.1.2 นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ

2.2.1 เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบและทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจำนวน

2-3 คน/แห่ง

2.2.2 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว คำนวณโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของยามาเน่ (Yamane) กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนอยู่ในช่วง $\pm 5\%$ ถึง $\pm 10\%$

3. ระยะเวลาในการศึกษา เดือนตุลาคม 2550-กันยายน 2551

4. ศึกษาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีถ่วงน้ำหนัก (Weighting Score Method)

4. คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 อุทยานประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขอบเขตให้พื้นที่หนึ่งซึ่งมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ องค์กรประกอบทางสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ร่วมกับสภาพแวดล้อมทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและโดยธรรมชาติอันมนุษย์ใช้งาน (เช่น แม่น้ำ หรือภูเขาในพื้นที่นั้น) อันจะทำให้สาระประวัติศาสตร์และการควบคุมหรือพิทักษ์รักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ดำรงไว้ได้

4.2 เขื่อน หมายถึง สิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่สำหรับกั้นทางน้ำ เพื่อใช้ในการเก็บกักน้ำและป้องกันอุทกภัยรวมถึงผลิตกระแสไฟฟ้า ส่วนบนของเขื่อนจะประกอบไปด้วยส่วนที่เรียกว่าทางน้ำล้น สำหรับให้น้ำที่สูงกว่าระดับที่ต้องการไหลผ่านมาที่ฝั่งปลายน้ำ มากกว่าครึ่งหนึ่งของแม่น้ำสายหลักทั่วโลกจะมีเขื่อนกันไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง

4.3 ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ความดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวที่ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพียงพอที่จะดึงดูดใจให้มีผู้มาท่องเที่ยวหรือไม่ และถ้าจะดำเนินการพัฒนาในเชิงธุรกิจจะต้องพิจารณาว่าผลตอบแทนคุ้มค่าที่จะลงทุนหรือไม่

4.4 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

4.5 นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางจากที่อยู่อาศัยตามปกติมายังแหล่งท่องเที่ยวเพื่อทำการศึกษาหรือพักผ่อนหย่อนใจ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวมากที่สุด เพราะเป็นตัวแปรที่สามารถส่งเสริมและทำลายการท่องเที่ยวได้ในขณะเดียวกัน

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

5.1 ทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เขื่อน และอุทยานประวัติศาสตร์ ในขอบเขตของโครงการในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.2 ทราบถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เขื่อน และอุทยานประวัติศาสตร์อันเป็นการนำไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนำมาซึ่งรายได้ต่อประเทศชาติในส่วนรวม

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี รายงานการวิจัยและข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. คำศัพท์และความหมายของศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมชมยังสถานที่หนึ่ง เพื่อการท่องเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติและเพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และอาจหมายรวมถึง บุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการ ทางการเมือง การประชุมธุรกิจ หรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ทางธุรกิจตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ หรือไปทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้วย

ระบบนิเวศ (Ecosystem) หมายถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งที่ไม่มีชีวิตที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยการอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างสมดุล (วิมล จิโรจพันธ์ , 2548)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

ศักยภาพเชิงการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของแหล่ง/ทรัพยากรการท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือน (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545)

นักท่องเที่ยว (Travelers) หมายถึง ผู้เดินทางไปเยี่ยมชมเยือนต่างถิ่นที่มีที่อยู่อาศัยตามปกติด้วยเหตุผลที่มีใช้การดำรงชีพในถิ่นที่เดินทางไปเยี่ยมชมเยือนปลายทาง (destination) นักท่องเที่ยวซึ่งจะรวมทั้งผู้ที่สามารถนำมาจัดเก็บเป็นข้อมูลทางสถิติได้ และเก็บรวบรวมเป็นสถิติไม่ได้

นักท่องเที่ยว (Excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Day visitor) เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนชั่วคราวและไม่ได้ใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ (สมบัติ ภายจนกิจ, 2544)

2. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ

1. ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism resource) จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติของไทย ได้แก่ ภูกระดึง น้ำตกเอราวัณ เกาะเสม็ด เป็นต้น

2) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นต้น

3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะพิธี งาน ประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต (เช่น หมู่บ้าน ชาวเขา สภาพชีวิตในชนบท) ศูนย์วัฒนธรรม ลีนคำพื้นเมือง ไร่ สวน พืช ผัก ผลไม้ และเหมือง ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานช้างจังหวัดสุรินทร์ สวนสาม-พาน เป็นต้น (วินิจ วีรยางกูร, 2532)

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงจัดเป็นส่วนหนึ่งของสถานบริการนักท่องเที่ยว

2. บริการการท่องเที่ยว (Tourism service) บริการการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่น ๆ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่น ๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism market or Tourist) ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกถึงอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งแสดงความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาการขายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

2.2 ลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสัตว์ป่า
2. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด
3. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจหลักอยู่ที่สิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมที่ยังคงความดั้งเดิมและบริสุทธิ์ ห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง
4. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ให้มีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่ (วิมล จิโรจพันธ์ , 2548)

2.3 นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวของประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือยกเลิกในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกกระทบและฟื้นตัวได้ยาก
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมเหมาะสมและการปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ พึงหลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ หากเน้นในการแปรประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การท่องเที่ยวโดยรวม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกันมากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจและการมีรายได้เพียงอย่างเดียว
4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วม
5. ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นอันดับต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์ประกอบต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม

6. นำแผนการพัฒนากองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

7. สนับสนุนการศึกษา วิจัยและประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบคอบเพื่อกำหนดการจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. มีการใช้กฎหมายในการควบคุมและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำตักเตือนและสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. จัดทำแนวทางปฏิบัติหรือคู่มือการจัดการเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้ง(คุณภาพ)และแนวนอน (ปริมาณ) โดยให้มีการประสานงานข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

โครงการศึกษาเพื่อทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กล่าวว่าประเทศไทยเป็นประเทศแนวหน้าด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียรองจากจีน มีการคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศมาประเทศไทยไม่น้อยกว่า 14 ล้านคน อัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวนานาชาติคาดว่าจะมีถึงร้อยละ 7 ต่อปี ส่วนนักท่องเที่ยวในประเทศจะสูงถึง 59 ล้านคนต่อปี โดยจากการวิเคราะห์สภาพภายในของประเทศทำให้พบจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสการแข่งขันในตลาดและสัญญาณเตือนภัยในการท่องเที่ยวของประเทศไทยดังนี้

จุดอ่อน

- การรองรับของสนามบินและประสิทธิภาพที่ไม่สม่ำเสมอ
- การจราจรที่แออัดในเมืองใหญ่
- สภาพมลพิษและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม
- สาธารณูปโภคที่ไม่เพียงพอโดยเฉพาะการกำจัดขยะในเมืองต่างๆ
- ปัญหาความหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมาย
- ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

จุดแข็ง

- ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสวยงามหลายประเภท
- การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสะดวกสบายมาก

ยิ่งขึ้น

- ประชาชนมีอำนาจที่ยังดงาม
- มีการลงทุนของภาคเอกชนระดับสูงและมีการให้บริการที่คุ้มค่า
- การมีรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมจากประชาชน

โอกาสทางการตลาด

- ประเทศไทยสามารถพัฒนาจากตลาดล่างไปสู่การท่องเที่ยวประเภทการประชุม นิทรรศการ การท่องเที่ยวที่เป็นรางวัล และตลาดการท่องเที่ยวประเภทอิสระ (free independent tourists : FITs)
  - การสร้างพันธมิตรกับสิงคโปร์และจีน ซึ่งเป็นประเทศที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดในภูมิภาคเอเชีย รวมทั้งประเทศในกลุ่มอินโดจีนเพื่อขยายตลาดให้กว้างขวางมากขึ้น
    - การขยายโอกาสจากคนกรุงเทพฯสู่คนชนบทเพิ่มมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวในชุมชนขยายตัวไปทั่วประเทศ ซึ่งเป็นโอกาสการจ้างงาน การเรียนรู้สู่ชุมชน การเรียนรู้ตัวเอง ภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ทักษะการจัดการท่องเที่ยว โอกาสการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว
    - การส่งเสริมการท่องเที่ยวในฤดูฝน (green season promotion) เป็นการเพิ่มอัตราการพักโดยไม่ต้องลงทุนด้านการรองรับมากขึ้น

สัญญาณเตือนภัย

- การพัฒนาการท่องเที่ยวที่รวดเร็วกว่าสาธารณูปโภคจะรองรับทัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวและบริการเสื่อมโทรมเร็ว
- การแพร่ระบาดของทัวร์ศูนย์เหรียญ การขายสินค้าและบริการในราคาต่ำ ทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูกและราคาคงต่ำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการแย่งลูกค้ากันเองในประเทศที่ไม่มีผลต่อการแย่งลูกค้ากับต่างประเทศ

2.4 แผนปฏิบัติการภายใต้วาระแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งมีกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การบริหารแผนฯ และปรับโครงสร้าง
2. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถภาพการบริหารการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. กลยุทธ์ท่องเที่ยวยั่งยืน
4. กลยุทธ์พัฒนาระบบสารสนเทศการวิจัย และการพัฒนาอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยว
5. กลยุทธ์สนับสนุนการประชุมและนิทรรศการนานาชาติ

6. กลยุทธ์พัฒนาชุมชนท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ SMEs ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
7. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพสู่ความเป็นสากล
8. กลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อสังคมปัญญา
9. กลยุทธ์ส่งเสริมและขยายบริการด้านการท่องเที่ยว
10. กลยุทธ์พัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคพื้นเอเชีย

แปซิฟิก

กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสานในกลยุทธ์ทั่วไป ในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาแผนการท่องเที่ยวภาคอีสาน โดยศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีกลยุทธ์ ดังนี้

1. เพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
2. ยกระดับมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานด้านแหล่งท่องเที่ยว
3. พึ่งพาตนเองในกิจกรรมส่งเสริมการตลาด
4. การบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม
5. สนับสนุนความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของเพื่อนบ้าน
6. เปิดประตูการท่องเที่ยวอินโดจีน
7. รณรงค์การท่องเที่ยวด้วยรถยนต์

แผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยวการพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย คือ การท่องเที่ยวไทยที่มีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากล (World Class) ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการและการรักษาสสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งก่อให้เกิดผลในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยตรงต่อประเทศชาติ ซึ่งการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานสากล มีลักษณะดังนี้

- มีแหล่งท่องเที่ยวที่งดงาม ไม่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกทำลาย
- คงประเพณีและวัฒนธรรมอันดี ดำรงเอกลักษณ์ไทยไว้ให้ลือชื่อในโลก
- สิ่งแวดล้อมปลอดภัย
- มีความปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุและโรคภัยไข้เจ็บ
- มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในปริมาณที่เหมาะสม สะดวก

และบริการที่มีคุณภาพ

- มีการคมนาคมที่ติดต่อกันได้ทุกระบบ
- มีระบบคมนาคมสาธารณะที่ติดต่อกันได้กับทุกเมืองท่องเที่ยวหลัก

- คนไทยมีความพร้อมที่จะให้บริการในมาตรฐานสากลและมีส่วนร่วมอย่างสูงสุดในการได้ รับสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกัน

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืนมีหลักการที่สำคัญดังนี้

- การกำหนดมาตรการในการพัฒนาต้องทำอย่างเป็นระบบ มุ่งในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- การกำหนดกลยุทธ์เชิงพื้นที่ (Area Approach) ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว การกระจายการพัฒนา

- การกำหนดยุทธศาสตร์การตลาด (Market Segment Approach) พัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับกระแสการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และในกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการของกลุ่มตลาด

- เสริมสร้างกิจกรรมและสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาจิตใจคนด้านศีลธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความเอื้ออาทร เพื่อเป็นรากฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

- ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดนักลงทุนใหม่ ทั้งภาคการผลิตและภาคบริการโดยให้ความสามารถไปสู่ธุรกิจชุมชนชนบท

- การกำหนดโครงการมาตรการต่าง ๆ จะต้องยึดหลักให้ธุรกิจท่องเที่ยวสามารถแข่งขันได้เป็นสำคัญ และเริ่มการลงทุนใหม่ๆ ในด้านการท่องเที่ยวจะต้องเริ่มจากผู้ประกอบการเองหรือจากกลุ่มชุมชนในท้องถิ่น

- การส่งเสริมพัฒนาท่องเที่ยวโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความสมดุลกับการพัฒนาด้านอื่นของประเทศ ให้เป็นแบบบูรณาการร่วมกัน ในลักษณะที่เป็นแบบองค์รวม (Holistic) แห่งการพัฒนาทั้งหมด

- วิสาหกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ มีตลาดอยู่ภายในประเทศและต่างประเทศบางส่วน จึงต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากลที่จะช่วยสร้างโอกาสขยายตัวในต่างประเทศการส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน ด้านธุรกิจท่องเที่ยวยังเป็นประเด็นการพัฒนาที่สำคัญอีกด้วย

- มุ่งส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับผู้สูงอายุทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยสร้างภาพลักษณ์ของประเทศเป็น Treasure for the Pleasure of the World

- สร้างกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ตีงามเป็นสมบัติของชาติทั้งด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติและการยกย่องเกียรติคุณผู้ทำคุณงามความดีของประเทศ

- การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในทุกวงการอาชีพ มองสรรพสิ่งเป็นเรื่องของการท่องเที่ยว การเสริมสร้างภูมิปัญญา การเรียนรู้ เท้าทันโลกอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ระยะใกล้ที่สุดจนถึงไกลที่สุดในระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างชุมชนในตำบล อำเภอ ระหว่างเมืองระหว่างประเทศ
- การสื่อสารความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือสำคัญของข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมวิสาหกิจ การท่องเที่ยวและความร่วมมือระหว่างคนที่เกี่ยวข้อง และมนุษยชาติ
- กำหนดมาตรการด้านความปลอดภัย และการคุ้มครองแก่นักท่องเที่ยว

แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งในด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจัดจำแนกกิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย

กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ส่องสัตว์/ตุงก เทียวถ้ำ/น้ำตก พายเรือ(แคนู คะยัค เรือใบ กระดานโต้ลม) ดำน้ำดูปะการัง (น้ำตื้น น้ำลึก) ตั้งแคมป์ ล่องแพ ชิม้า/นั่งช้าง

กิจกรรมกึ่งนิเวศ ได้แก่ ถ่ายรูป (บันทึกภาพ-เสียง) ศึกษาท้องฟ้า ชีวจักรยานท่องเที่ยว (เสือภูเขา) ปีน/ไต่เขา ตกปลา

กิจกรรมทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ได้แก่ ชมความงามความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์ ศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ศึกษา ชื่นชมงานศิลปกรรมและวัฒนธรรม ร่วมกิจกรรมเรียนรู้ของผู้คน การศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมที่ไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถพัฒนาจัดการให้มีโอกาสเสริมแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ ได้แก่ ล่องเรือชมธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ พักผ่อนปิกนิก เล่นน้ำ ว่ายน้ำ อาบแดด นมัสการ กราบไหว้ตามความเชื่อหรือแสงบุญ ถ่ายภาพ ชม/ร่วมเล่นกีฬา ประชุมสัมมนา บันเทิง

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญภัย เป็นการท่องเที่ยวที่ตื่นเต้น ทำทาย โดยที่มีการควบคุมความเสี่ยงภัยมักจัดในพื้นที่ห่างไกล เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเดินทางได้ฟื้นฟูร่างกายและจิตวิญญาณ ทั้งนี้ต้องมีการจัดการโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบผจญภัยแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

Soft Adventure เป็นการท่องเที่ยวผจญภัยแบบที่ยังต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวก

Hard Adventure เป็นการท่องเที่ยวผจญภัยแบบที่ไม่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวผจญภัย จำแนกได้เป็น 4 ประเภท ตามสถานที่ได้แก่

1. Water Based ได้แก่ ล่องเรือแคนู ล่องเรือคายัค ล่องแก่ง ล่องเรือใบ ดำน้ำตื้น และดำน้ำลึก
2. Air Based ได้แก่ เครื่องร่อน กระโดดร่ม บอลลูน
3. Land Based ได้แก่ การท่องเที่ยว เทียวถ้ำ ปีนเขา ชีมน้ำ ชีจักรยานเสือภูเขา
4. Vehicle Based ได้แก่ การขับรถวิบาก ซาฟารี

(ชุมชนเกษตรกรรม, 2546)

3. วิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

หลักการประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ โดย ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2538 ได้กล่าวถึงการประเมินศักยภาพของพื้นที่ธรรมชาติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้หลักการด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นบรรทัดฐาน นั่นคือ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นพื้นที่ธรรมชาติมีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง การจัดการใดๆ ในพื้นที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือเข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการท่องเที่ยว โดยมุ่งให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นเสื่อมโทรมลงไป นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์ จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกด้วย

วิธีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 วิธี ดังนี้

1. วิธี Credit and grade point มีกระบวนการดังนี้

- 1.1 สร้างเกณฑ์ในการพิจารณาความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- 1.2 พิจารณาค่าน้ำหนักของเกณฑ์แต่ละข้อในลักษณะการเปรียบเทียบหน่วยน้ำหนักของเกณฑ์แต่ละข้อ (Credit System)
- 1.3 พิจารณาค่าระดับของแหล่งท่องเที่ยวกับเกณฑ์ทุกข้อและให้ค่าระดับแบบจัดกลุ่ม (4, 3, 2, 1 = มาก, ค่อนข้างมาก, ปานกลาง, ต่ำและไม่ปรากฏ)
- 1.4 จัดทำคะแนนของในเกณฑ์แต่ละข้อ คะแนนในแต่ละข้อได้จากผลคูณของหน่วยน้ำหนัก (Credit) ของเกณฑ์กับค่าระดับตามข้อ 1.3
- 1.5 รวมคะแนนของเกณฑ์ทุกข้อเป็นผลคะแนนสุดท้ายของค่าความสำคัญ
- 1.6 เมื่อได้คะแนนสุดท้ายของแหล่งท่องเที่ยวแล้ว นำมาจัดกลุ่มความสำคัญตามค่าของกลุ่มคะแนนทั้งหมด เพื่อแยกกลุ่มค่าความสำคัญ สูง, ค่อนข้างสูง, ปานกลางและต่ำ

โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณามี 6 ข้อดังนี้

- การเข้าถึง
- สิ่งอำนวยความสะดวก
- ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้
- การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว
- ความปลอดภัย

ทั้ง 6 ข้อเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวที่จะชักนำนักท่องเที่ยวให้มาเยือน แต่ทั้ง 6 ข้อมิได้มีน้ำหนักของความสำคัญที่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาจัดน้ำหนักของความสำคัญ โดยการเทียบค่าน้ำหนักของความสำคัญระหว่างเกณฑ์ทั้ง 6 ข้อตามระบบหน่วยกิต (Credit System)

2. วิธี Rating Scale เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโอกาสทางการตลาด โดยใช้สถิติพรรณนาของข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ เช่น การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นต้น เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล โดยแยกเป็นการวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ

- ข้อมูลส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ
- ข้อมูลการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

โดยการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ซึ่งในการหาค่าเฉลี่ยจะต้องมีการให้แต้มคะแนนสำหรับอัตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) คือ มากที่สุด = 5 คะแนน, มาก = 4 คะแนน, ปานกลาง = 3 คะแนน, น้อย = 2 คะแนน, น้อยที่สุด = 1 คะแนน

การวิเคราะห์ระดับคะแนนด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และจัดระดับคะแนนโดยใช้หลักเกณฑ์ คือ

- คะแนน 4.51 – 5.00 แสดงว่า มากที่สุด
- คะแนน 3.51 – 4.50 แสดงว่า มาก
- คะแนน 2.51 – 3.50 แสดงว่า ปานกลาง
- คะแนน 1.51 – 2.50 แสดงว่า น้อย
- คะแนน 1.00 – 1.50 แสดงว่า น้อยที่สุด

3. การใช้ตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นการกำหนดประเด็นสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว มีวิธีการประเมิน ดังนี้

3.1 การประเมินจะใช้แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	=	5 คะแนน
มาก	=	4 คะแนน
ปานกลาง	=	3 คะแนน
น้อย	=	2 คะแนน
น้อยที่สุด	=	1 คะแนน

3.2 นำค่าคะแนนดิบมาคูณกับค่าน้ำหนักของแต่ละดัชนีชี้วัด และรวมทุกมิติ

3.3 หาค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้คูณด้วย 5 เพื่อนำผลรวมของคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้เทียบเป็นร้อยละ 100 นำคะแนนทั้งหมดมารวมกัน เพื่อเทียบหาสัดส่วนร้อยละจากคะแนนสูงสุด

3.4 นำผลรวมที่ได้ มาเทียบค่าเกณฑ์ระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังนี้

คะแนนมากกว่า 81	ความหมาย	ดีเยี่ยม
คะแนน 71-80	ความหมาย	ดีมาก
คะแนน 61-70	ความหมาย	ดี
คะแนน 51-60	ความหมาย	ปานกลาง
คะแนน 41-50	ความหมาย	ต่ำ
น้อยกว่า 40	ความหมาย	ควรปรับปรุง

การกำหนดประเด็นสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและมีดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละมิติทั้ง 4 มิติคือ

1. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว
2. การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
3. เศรษฐกิจ-สังคม
4. คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา

4. วิธี Weighting score Method เป็นวิธีการประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนการประเมิน ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากรายงานเอกสารทางวิชาการ หรือรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้มีผู้ศึกษาไว้ มาพิจารณาให้คะแนนเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในตารางที่ 2 โดยแบ่งระดับของการให้คะแนนเพื่อชี้ศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่มีศักยภาพสูง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น	3
ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง	ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น	2
ระดับที่มีศักยภาพต่ำ	ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น	1
ระดับไม่มีศักยภาพ	ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น	0

4.2 ทำการคำนวณหาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้สมการถ่วงน้ำหนัก

$$EP = W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n / W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n$$

เมื่อ EP = ระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว
 $R_{1...n}$ = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1 ถึง n
 $W_{1...n}$ = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1 ถึง n

ค่าที่ได้จากการคำนวณโดยสมการดังกล่าวจะเป็นค่าคะแนนดิบซึ่งมีความเป็นไปได้ตั้งแต่ 0 (ไม่มีศักยภาพ) ถึง 3 (มีศักยภาพสูง) นำค่าคะแนนดิบที่ได้จากการคำนวณดังกล่าวมาจัดระดับศักยภาพ ดังนี้

2⁺ - 3 = สูง: พื้นที่ธรรมชาติมีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1⁺ - 2 = กลาง: พื้นที่ธรรมชาติมีศักยภาพปานกลางในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

0 - 1 = ต่ำ: พื้นที่ธรรมชาติมีศักยภาพต่ำในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว

โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 เกณฑ์การศึกษา คือ

- 1) การเข้าถึง
- 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว
- 3) ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
- 4) ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้
- 5) การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว
- 6) ความปลอดภัย

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว

4.1 อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

ผาแต้ม คำว่า “แต้ม” เป็นคำในภาษาถิ่นดั้งเดิม หมายถึง รอยวาด ระบาย ประทับ หรือทำด้วยประการใด ๆ โดยใช้สีให้ปรากฏรูปภาพ เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่างๆ

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม มีเนื้อที่ครอบคลุมท้องที่อำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่านานาชนิด มีจุดเด่นที่สวยงามตามธรรมชาติมากมาย เช่น ผา น้ำตกสร้อยสวรรค์ เสาเฉลียง ถ้ำป่าภูหารีย์ ภูนาทาม เป็นต้น อีกทั้งยังได้มีการค้นพบภาพเขียนสีโบราณ สมัยก่อนประวัติศาสตร์อายุราว

3,000 - 4,000 ปี ที่บริเวณผาขาม ผาแต้ม ผาเจ็ก ผาเมย และถือได้ว่าเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกในประเทศไทยที่มีแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดน ระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวเป็นแนวเขตอุทยานแห่งชาติที่ยาวที่สุดทำให้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ป่าเขาทางฝั่งประเทศลาวได้เป็นอย่างดี

ผาแต้มเป็นแหล่งที่พบภาพเขียนยุคก่อนประวัติศาสตร์อายุราว 3000-4000 ปี ซึ่งมีกลุ่มภาพเขียนกระจายอยู่ตามแนวเพิงผาทั้งสิ้น 4 กลุ่ม โดยกลุ่มภาพเขียนที่ยาวและหลากหลายที่สุดยาวประมาณ 180 เมตร และมีไม่น้อยกว่า 300 ภาพขึ้นไป ซึ่งภาพเขียนเหล่านี้บอกเล่าถึงสิ่งเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต และอารยธรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขงยุคนั้นโดยได้จารึกไว้ที่ผาหินแห่งนี้

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน - กันยายน ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม - กุมภาพันธ์ และฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม - พฤษภาคม ของทุกปี

พันธุ์ไม้และสัตว์ป่า

สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าเต็งรัง ตามพื้นที่มีหินโผล่ ลักษณะเป็นป่าโปร่งต้นไม้แคระแกรน แต่มีความสวยงามตามธรรมชาติ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง ประดู่ และเหมือดต่าง ๆ ไม้พื้นล่างเป็นพวกไม้ไผ่ป่า หญ้า ข่อยหิน และยังมีไม้ดอกที่สวยงามขึ้นอยู่ตามชอกลานหินทั่วไป เช่น หยาดน้ำค้าง แดงอุบล เอนอ้า เหลืองพิสมร กระจุดเงิน ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากกระจายทั่วพื้นที่ สภาพป่าจะเปลี่ยนเป็นป่าดิบแล้ง ในบริเวณที่ราบลุ่มแถบริมห้วยหรือริมแม่น้ำ เนื่องจากมีความชุ่มชื้นพอประมาณตลอดปี นอกจากนี้ ยังพบป่าสนสองใบที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ กระจายในส่วนที่เป็นพื้นราบบนภูต่าง ๆ ทั่วพื้นที่

สัตว์ป่าประเภทเลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ยังไม่พบ พบแต่ขนาดเล็กลงมา สัตว์ป่าที่พบได้ทั่วไป เช่น อีเห็น สุนัขจิ้งจอก กระต่ายป่า อีแก้ง ชะมด บ่าง ในฤดูแล้งเมื่อระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลงมาก จะพบเห็นสัตว์ประเภทหมูป่า เลียงผา วายน้ำข้ามมาจากฝั่งประเทศลาวอยู่เสมอ ๆ เนื่องจากอาณาเขตบางส่วนของลำน้ำโขงมีปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ มากมาย นกนานาชนิดที่พบเห็น เช่น นกขุนทอง นกยูง เหยี่ยว อีกา นกขุนแผน นกกระเต็น เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวเด่นในเขตอุทยานแห่งชาติ

ผาแต้ม เมื่อดูจากแม่น้ำโขง จะเห็นเป็นหน้าผาสูงที่สวยงามตามธรรมชาติ ในบริเวณที่เป็นหน้าผา จะปรากฏภาพเขียนสีโบราณโดยฝีมือมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เรียงรายตามความยาวของหน้าผาติดต่อกันยาวประมาณ 180 เมตร มีไม่ต่ำกว่า 300 ภาพ ซึ่งเป็นจำนวนภาพเขียนสีโบราณที่มากที่สุดเท่าที่เคยค้นพบในประเทศไทยและในต่างประเทศ

ผาเจ็ก-ผาเมย ลักษณะเหมือนบริเวณผาแต้ม และปรากฏภาพเขียนสีโบราณเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าภาพเขียนจะมีจำนวนน้อยกว่าก็ตาม แต่ลักษณะภาพเขียนสีที่พบแตกต่างกัน

ภูโลง ได้มีการค้นพบโลงศพของมนุษย์อยู่ภายในชอกหิน ซึ่งไม่ถูกแดดไม่ถูกฝนอยู่บนภูโลง เข้าใจว่าเป็นโลงศพของมนุษย์สมัยก่อน ส่วนของกระดูกและสิ่งของภายในโลงหายไปก่อนที่จะค้นพบ ลักษณะของโลงใหญ่มาก ไม้ที่ใช้ทำโลงบางส่วนผุพังไปตามธรรมชาติ แต่ยังคงสภาพส่วนใหญ่อยู่

ภูผาขาม ภูเขาหินทราย ข้างบนเป็นลานหินเรียบ ด้านล่างเป็นบริเวณที่ปรากฏภาพเขียนสีโบราณ เมื่อยืนดูอยู่ด้านบนจะเห็นทิวทัศน์ตามริมแม่น้ำโขงสุดสายตา เป็นทิวทัศน์ของป่าเขาและลำน้ำสวยงามมาก

เสาเฉลียง เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่เกิดจากการกัดเซาะของน้ำ สายลมและแสงแดดมีลักษณะเป็นแท่งหินตั้งขึ้น มีส่วนบนเป็นแผ่นหินวางอยู่โดยไม่ติดกัน มองดูคล้ายดอกเห็ด เสาหินตั้งเป็นกลุ่มมี 3 เสา สูงประมาณ 5 เมตร บนยอดมีหินแบบวางทับ ลักษณะคล้ายดอกเห็ด บริเวณรอบๆ เป็นป่าละเมาะเตี้ยๆ เสาเฉลียงตั้งอยู่ข้างทางริมถนนที่ตัดผ่านหน้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ที่บ้านกุ่ม ต.ห้วยไผ่ ห่างจากอุทยานประมาณ 1 กิโลเมตร ตามเส้นทางเดียวกันกับผาแต้ม โดยอยู่ทางด้านซ้ายมือก่อนถึงผาแต้ม

ภูกระบอ เป็นภูเขาหินทรายที่มีเสาเฉลียงเป็นจำนวนมากตั้งเรียงรายกระจายทั่วพื้นที่ดูลักษณะคล้ายสวนหิน

ถ้ำปาฏิหาริย์ โดยปกติภูเขาหินทรายจะไม่ปรากฏถ้ำที่แบ่งเป็นหลืบเป็นห้อง แต่ปรากฏว่าถ้ำปาฏิหาริย์ แบ่งเป็นหลืบเป็นห้องและมีความยาวมาก

ภูนาทม เป็นป่าสนสองใบตามธรรมชาติที่ขึ้นอยู่บริเวณหน้าผา เมื่อมองทะเลป่าสนสองใบจะเห็นภูเขาที่มีสันลับซับซ้อนของประเทศลาวเป็นฉากอยู่ข้างหลังตัดกับท้องฟ้าที่อยู่ด้านบนและลำน้ำโขงที่อยู่ด้านล่าง

น้ำตกสร้อยสวรรค์ เป็นน้ำตกที่สวยงามมาก เกิดจากลำธาร 2 สาย คือ แซสร้อย และแซไผ่ ไหลตกลงมาบรรจบกันดูลักษณะคล้ายสายสร้อย

ผาแต้มศิลปกรรม 4,000 ปี

เทือกเขาที่หนาแน่นอยู่ทางพื้นที่ตอนบนของอำเภอโขงเจียม เป็นแนวเขาด้านตะวันออกสุดของเทือกเขาภูพาน ซึ่งแยกออกจากกันเป็น 2 เทือก คือ ภูจันทร์แดงและภูตงนาทม ตั้งอยู่ตอนบนในเขตตำบลนาโพธิ์กลาง ส่วนผาขามจะอยู่ตอนล่าง ในเขตตำบลห้วยไผ่ และตำบลท่าล้าง เทือกเขาเหล่านี้ในบางช่วงจะเป็นเพียงผาตัดตรงลงสู่พื้นที่ลาดเอียงติดกับแม่น้ำโขง บางตอนเป็นเพียงผาและหลืบหินเล็ก ๆ กระจัดกระจายหรือวางซ้อนกันอยู่บนลานหิน ซึ่งพบเห็นทั่วไปบนเทือกเขาภูพาน

กลุ่มภาพเขียนสีของมนุษย์โบราณที่สำคัญและเป็นที่รู้จักกันมากที่สุด คือ ภาพเขียนสีบริเวณภูผาขาม ตามแนวของแม่น้ำโขงประมาณ 3 กิโลเมตร พื้นที่ทั่วไปของภูผาขามจะเป็นลานหินกว้างใหญ่สลับกับป่าไม้และก้อนหินทรายต่าง ๆ กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ภูผาขามแห่งนี้

มีความลาดชันมาจากทางทิศตะวันออกเฉียงใต้แล้วหักลงเป็นหน้าผาสูงชัน เรียกว่า ผาขาม ผาแต่ม ผาหมอน ซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกสู่ลำน้ำโขง

บนลานหินอันกว้างของบริเวณผาขาม ซึ่งหมายถึงลานชั้นบนนั้น ใกล้เคียง กับหน้าผาจะมีกลุ่มก้อนหินประหลาดอยู่แห่งหนึ่ง มีลักษณะเหมือนนำเอาก้อนหินกองหน้าผาเรียงกันไว้ หากไม่สังเกตเห็นให้ดีนักท่องเที่ยวทั้งหลายก็มักจะเลยไปดูภาพเขียนกันหมด ความจริงกลุ่มก้อนหินที่เรียงกองกันไว้คล้ายกับกันเป็นคอกอะไรสักอย่างหนึ่งนี้ ชาวบ้านในแถบนี้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้ว จนไม่มีผู้ใดทราบว่ามีมาแต่สมัยไหน นักโบราณคดีจึงตั้งชื่อก้อนหินบนลานใกล้หน้าผานี้ว่า คอกหิน และได้สันนิษฐานว่าคอกหินนี้ น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของฝีมือมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มภาพเขียนสีที่หน้าผาเบื้องล่าง ซึ่งเป็นลักษณะคล้ายวัฒนธรรมหินตั้ง เป็นลักษณะความเชื่ออย่างหนึ่งของคนสมัยโบราณที่เกี่ยวกับการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะสังเกตได้ว่าเมื่อพบกลุ่มภาพเขียนสีที่ใดก็มักจะพบวัฒนธรรมหินตั้งอยู่ใกล้บริเวณนั้นเสมอ และในบางครั้งก็อาจจะเห็นเสมอ

บริเวณเบื้องล่างของลานหินนี้ เราจะพบภาพเขียนสีของมนุษย์โบราณอยู่ 3 แห่ง แห่งแรกคือกลุ่มภาพเขียนสีผาขาม กลุ่มภาพเขียนสีผาแต่ม และกลุ่มภาพเขียนสีผาหมอน ทั้งหมดนี้จะอยู่บนหน้าผาที่สูงชันเป็นมุม 90 องศา บางแห่งจะเป็นหลืบเว้าเข้าไปที่ใต้หน้าผามีทางเดินดูภาพได้ตลอด เวลาฝนตกก็จะไม่เปียก

เนื่องจากกลุ่มภาพเขียนสีของผาขาม ผาแต่ม และผาหมอน อยู่ทางด้านทิศตะวันออกหันด้านภาพออกสู่ลำน้ำโขง จึงทำให้แสงอาทิตย์ส่องได้ทุกวัน และทำให้สีของภาพลบเลือนหรือจางลงไปบ้าง และที่ผาแต่มนั้นเป็นกลุ่มภาพเขียนสีที่สำคัญที่มีภาพใหญ่ที่สุด ดังนั้น ผู้คนจึงมักจะเรียกรวมกันไปว่า แหล่งภาพเขียนสีผาแต่ม

การเดินทางลงไปชมภาพเขียนสี เริ่มจากการเดินเลาะลานหินไปตามหน้าผาที่สูงชัน ทางลงเป็นบันไดที่จัดสร้างขึ้นมา เพื่อความสะดวกในการเดินลงไปชมภาพเขียนสีในระยะ 400-500 เมตรแรกเรียกว่า ผาขาม บนผาขามนี้จะมีบางช่วงพบว่ามีภาพเขียนสีมาก่อน แต่ผนังหินได้พังและหล่นลงมาเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงมีกลุ่มภาพที่เหลือให้เห็นชัด ๆ เพียงกลุ่มเดียว ทางตอนปลายของผาขามเท่านั้น

ภาพเขียนสีที่ผาขาม เท่าที่เห็นได้ในปัจจุบันเป็นรูปปลาจำนวน 3 ภาพ และรูปช้างที่พอมองเห็นแต่ส่วนขาอีก 1 ภาพ โดยภาพที่เขียนจะเป็นลักษณะของโครงสร้างมองดูคล้ายกับภาพเอกซเรย์

ถัดจากผาขาม เดินตามไหล่เขาต่อไปก็จะถึงผาแต่ม ซึ่งเป็นหน้าผาขนาดใหญ่มีภาพเขียนสีจำนวนมาก เรียงรายไปตามความยาวของหน้าผา ผาแต่มเป็นบริเวณที่พบภาพเขียนสีที่มีภาพใหญ่ที่สุด และเป็นภาพที่เขียนต่อเนื่องกันเต็มหน้าผาและมีความยาวที่สุดถึงประมาณ 180 เมตร มีภาพต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 300 ภาพ ตัวหน้าผาสูงชันขึ้นไปประมาณ 40 เมตร ส่วนบน

ของหน้าผายื่นออกมา ทำให้มีลักษณะคล้ายหลังคาป้องกันแดดและฝนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ภาพที่ผาแต้มมีความชัดเจนกว่าที่อื่น ภาพต่าง ๆ เขียนด้วยสีแดง เป็นภาพที่ปรากฏชัดมาก

การเดินทางไปชมภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม ควรจะลงไปดูในช่วงตอนบ่ายไปแล้วจะเห็นภาพชัดเจนมาก เพราะถ้าเป็นเวลาเช้าแสงแดดจะส่องจ้ามมากจนดูภาพเขียนต่าง ๆ เหล่านี้ลบลือนไปไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ส่วนใหญ่จะมีภาพสัตว์ เช่น ช้าง ปลาขนาดใหญ่ เต่า หมาป่า วัวหรือควายภาพคน มีภาพคล้ายตุ้มจับปลา และภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งแต่ละภาพมีขนาดใหญ่พอสมควร เช่น ภาพช้างตัวหนึ่งมีขนาดสูงถึง 3 เมตร ยาวประมาณ 5 เมตร และดูเหมือนว่าจะเป็นภาพที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มนี้ นอกจากนี้ยังมีภาพปลา ซึ่งมีความยาวเกือบ 3 เมตร และอาจจะเป็นปลาบึกซึ่งเป็นปลาน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุด และมีอยู่แต่เฉพาะลำน้ำโขงนี้เท่านั้น

นอกจากภาพเขียนสีแดงเหล่านี้แล้ว ที่ผาแต้มยังพบภาพสลักเป็นเส้นตั้งตรงบนผนังหินอีกด้วย จากการที่ได้พบภาพเขียนสีเหล่านี้ จึงมีการแบ่งลักษณะของภาพเขียนออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มภาพมือ ภาพคน ภาพสัตว์ต่าง ๆ ภาพวัตถุสิ่งของและภาพลวดลายเรขาคณิต ลักษณะการเขียนภาพจะเป็นแบบสองมิติ คือมีทั้งการเขียนแบบระบายทึบเต็มรูป แบบเงา และการเขียนแบบเส้นโครงร่าง ซึ่งบางภาพจะใช้การเขียนทั้งสองแบบประกอบกันไป และอีกวิธีหนึ่งคือการพ่นสี

สีที่ใช้ในการเขียนภาพเป็นประเภทหินสีหรือดินเทศ เป็นแร่ฮีมาไทต์ (ออกไซด์ของเหล็ก) เป็นสีแดงของสนิมเหล็กเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ เวลาใช้จะต้องเอามาป่นเป็นผงละเอียดแล้วผสมน้ำและกาวให้เข้มข้นพอไม่ให้สีซึม จากการชมภาพเขียนสีของมนุษย์สมัยโบราณที่ผาแต้มแห่งนี้ เราจะสังเกตเห็นหลุมหรือบ่อสีสำหรับนำมาระบายภาพอยู่ 2 บ่อ ซึ่งมีน้ำสีแดงเปื้อนที่ปากหลุม นักโบราณคดีบางคนได้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นน้ำสีชนิดเดียวกันกับลายภาชนะที่พบที่บ้านเชียง

กลุ่มภาพคน ภาพเขียนสีที่ผาแต้ม การเขียนภาพคนส่วนมากมักจะไม่มีแขนขา มีภาพกลุ่มหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเหมือนกลุ่มคน โดยเป็นจุดกลม ๆ เรียงกันเป็นแถวสันนิษฐานว่าภาพจุดเหล่านั้นอาจจะเป็นภาพแทนศีรษะคน ภาพจุดแต่ละจุดจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร ภาพนี้ผู้เขียนอาจจะแสดงให้เห็นถึงการที่กลุ่มคนหลายคนมาร่วมทำกิจกรรมบางอย่าง เช่น การร่วมกันล่าสัตว์ หรืออาจจะเป็นการแสดงออกในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์บางอย่างก็อาจเป็นไปได้

กลุ่มภาพมือคน เป็นภาพที่มีจำนวนมากที่สุด มีมากกว่า 200 ภาพขึ้นไปและแยกเป็นหลายวิธีการเขียน เช่น มีทั้งพ่นสีลงบนฝ่ามือที่วางทับแผ่นหินเอาไว้ และวิธีทาลงบนฝ่ามือแล้วนำฝ่ามือไปแตะลงกับแผ่นหิน ซึ่งก็จะเกิดเป็นภาพรอยฝ่ามือสีแดงบนแผ่นหิน

สำหรับการพ่นสีลงบนฝ่ามือที่ทาบบนแผ่นหินนั้น นักโบราณคดีได้อธิบายเอาไว้ว่าสามารถทำได้โดยการนำหลอดต้นหญ้าที่มีรูจุ่มลงไปใส่น้ำสี แล้วเป่าพ่นออกมา ก็จะสามารสรสร้าง

ภาพมือไม้ คล้ายกับภาพฝ่ามือที่ปรากฏอยู่บนผาแต้ม และอีกวิธีหนึ่งเป็นการอมสีแล้วพ่นด้วยปาก ก็จะเป็นภาพฝ่ามือได้เช่นกัน

กลุ่มภาพสัตว์ สำหรับกลุ่มภาพสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของผาแต้มนี้ ได้แก่ ภาพช้าง ซึ่งมีขนาดสูงถึง 3 เมตร และยาวประมาณ 5 เมตร และภาพปลาซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นภาพปลาบึกที่มีขนาดภาพยาวเกือบ 3 เมตร นอกจากนี้ยังมีภาพสัตว์อื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ภาพวัว ภาพสุนัข ภาพกวาง และภาพหมู มองเห็นเป็นภาพสัตว์ที่กำลังวิ่งเรียงกันเป็นแนวเดียวกันมากมาย และเข้าใจว่าสัตว์เหล่านี้คงจะมีมากที่บริเวณผาแต้มแห่งนี้ในสมัยโบราณ

กลุ่มภาพวัตถุ ที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนและมีมากคือ ตุ่ม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับจับปลาหรือจับสัตว์น้ำอื่น ๆ ตุ่มเป็นเครื่องมือจักสานซึ่งยังมีใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบัน

กลุ่มภาพลวดลายเรขาคณิต ส่วนใหญ่จะเป็นภาพลายเส้นที่ขีดไปมา แต่บางภาพก็มีความเป็นระเบียบอยู่มากทีเดียว มีภาพลายเส้นที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนคล้ายเป็นภาพคลื่นใต้น้ำ ซึ่งสันนิษฐานว่า คงจะเขียนจากลักษณะการไหลของน้ำในแม่น้ำโขง และนอกจากนี้ยังมีภาพที่เป็นลวดลายรูปสี่เหลี่ยมต่อเนื่องกัน ภาพลวดลายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความหมายเป็นลักษณะภาพที่ไม่แน่นอนว่าคือภาพอะไร ดังนั้น ภาพเช่นนี้จึงเป็นภาพแบบแอ็บสทราด ซึ่งมีคุณค่าทางศิลปะที่นิยมกันในสมัยทุกวันนี้คือ แล้วแต่ว่าผู้ดูจะจินตนาการเอาเอง หรืออาจจะเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ แต่เราไม่สามารถเข้าใจ

ภาพเขียนสีที่ผาหมอน เดินถัดจากผาแต้มไปตามทางที่ขนานกับแนวของหน้าผาไปเรื่อย ๆ อีกประมาณ 700 เมตร ก็จะเป็นผาหมอน ซึ่งมีภาพที่มองเห็นได้เด่นชัดอยู่ตรงกลางหน้าผาที่สูงจากทางเดินราว 6 เมตร เป็นภาพสัตว์สี่เท้า แต่ไม่แน่ชัดว่าภาพสัตว์นั้นเป็นภาพวัวหรือควาย หรืออาจจะเป็นกูปรี (โคไพร) ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนประเภทที่ 1 โดยเฉพาะมีถิ่นกำเนิดอยู่ในป่าแถบนี้ในสมัยก่อน แต่ปัจจุบันเกือบจะสูญพันธุ์ไปแล้ว ในภาพที่เขียนมองเห็นเขาได้อย่างเด่นชัด และบริเวณโดยรอบใกล้ ๆ จะมีภาพคนกำลังถือวัตถุอยู่ในมือ มองดูคล้ายเคียวเกี่ยวข้าว หรืออาจจะเป็นธนูก็ได้ ในภาพนี้มีสิ่งแวดล้อมคล้ายป่าหญ้า เป็นเส้นขีด ๆ มากมาย ซึ่งบางคนก็สันนิษฐานว่าเป็นภาพของต้นข้าว ถ้าเป็นเช่นนั้นก็หมายความว่า ในสมัยนั้นมีการทำนาปลูกข้าวแล้วนั่นเอง

จากบริเวณภาพเขียนสีเหล่านี้ เดินต่อไปอีกประมาณ 200 เมตร จะพบทางขึ้นเป็นบันไดสูงประมาณ 10 เมตร เดินต่อไปอีกหน่อยก็จะถึงยอดเขา แต่ถ้าเดินต่อไปทางซ้ายมือเลาะริมหน้าผาไปเรื่อย ๆ ก็จะมีภาพเขียนสีที่ผาหมอนบน หรือผาหมอนน้อย ซึ่งอยู่ชั้นบนของผาหมอน เป็นภาพผู้หญิงนั่งกระโปรงหรือผ้าชิ้นที่สั้นเลยเข่า เป็นภาพขนาดเล็กอยู่บนหน้าผาแคบ ๆ

ผาหมอนเป็นเพียงผาที่ต่อเนื่องไปทางทิศตะวันออกของผาแต้ม ชั้นล่างของผาหมอนจะมีกลุ่มภาพแรกเป็นภาพสัตว์ เช่น ช้าง สุนัข นอกจากนั้นก็จะเป็นภาพคน ภาพมือ และลายสัญลักษณ์

ภาพเขียนกลุ่มที่ 2 ของผาหมอนน้อยหรือเพิงผาชั้นที่สอง หากเดินทางขึ้นทางทิศเหนือของเทือกเขาภูผาขาม ก็จะพบกับภาพเขียนสีกลุ่มอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ที่ผาฝ่ามือ ถ้ำวัดเก่า ผาบอง เขตบ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาพฝ่ามือทั้งแบบทาบและแบบพันสี มีทั้งมือเด็กและมือผู้ใหญ่ เฉพาะที่ผาฝ่ามือจะมีถึง 206 ภาพ

ส่วนกลุ่มภาพเขียนสีในบริเวณตอนบนของเทือกเขา เช่น ภูจันทร์แดง ภูดงนาทาม ในเขตตำบลนาโพธิ์กลาง ตามถ้ำต่าง ๆ เช่น ถ้ำลายมือ ก็เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเฉพาะภาพลายมือจำนวนมากถึง 171 ภาพ (สมัย สุทธิธรรม, 2539)

การเดินทางไปยังอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

การเดินทางโดยรถยนต์ จากจังหวัดอุบลราชธานีไปยังอำเภอโขงเจียม ระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร แล้วเดินทางไปตามเส้นทางยุทธศาสตร์สายโขงเจียม-เขมราฐ อีก 15 กิโลเมตร เลี้ยวขวาต่อไปอีก 5 กิโลเมตร จะถึงภูผาขาม ท้องที่บ้านหนองผือน้อย ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม ซึ่งที่ทำการอุทยานแห่งชาติผาแต้มตั้งอยู่ ปัจจุบันเส้นทางนี้เป็นถนนลาดยางไปสิ้นสุดบนลานภูผาขาม

สถานที่ติดต่อ

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ตู้ ปณ. 5 ตำบลห้วยไผ่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี 34220
โทรศัพท์ : 045-249780

4.2 อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

ลักษณะทั่วไป

อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2531 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 59 ของอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย มีเนื้อที่ 48.5 ตารางกิโลเมตรหรือ 30,312.5 ไร่ ครอบคลุมตำบลนาสีนวน ตำบลอาสวน ตำบลดงเย็น อำเภอเมืองมุกดาหาร และตำบลบ้านแก้ง อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่อุทยานโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสูง ต่ำ หลายลูกติดต่อกัน สลับกับหน้าผาสูงชันและลานหินกว้าง มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 170-420 เมตร โดยมีภูจอมศรีเป็นภูเขาที่ใหญ่ที่สุด

พันธุ์ไม้และสัตว์ป่า

ประกอบด้วยป่าเต็งรังประมาณ ร้อยละ 60 ของพื้นที่ ไม้เด่นในป่านี้ ได้แก่ เต็ง รัง เหียง พะยอม กระบก เป็นต้น ร้อยละ 30 ของพื้นที่ เป็นป่าเบญจพรรณ ไม้เด่น ได้แก่ เกล็ด ตะเคียนหิน โมกขาว ตั้วขาว ตั้วขน และลำตวนดง เป็นต้น สัตว์ป่าส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ขนาดเล็ก ได้แก่ หมูป่า ลิง กระต่าย กระรอก กระแต อีเห็น ไก่ป่า และนกนานาชนิด

กลุ่มหินเทิบ

เป็นกลุ่มหินทรายที่มีหินวางซ้อนทับกันอยู่อย่างวิจิตรพิสดาร นับเป็นประติมากรรมธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา ซึ่งกลุ่มโชดหินทรายเหล่านี้เกิดจากระบวนการกัดเซาะโดยธรรมชาติจนเกิดเป็นรูปทรงต่าง ๆ มากมาย เช่น คล้ายมงกุฏ เครื่องบิน แมวน้ำ หัวจระเข้ ดอกเห็ด และแก่งหิน เป็นต้น มีอายุระหว่าง 95-120 ล้านปี

ลานมัจฉินท์

เป็นลานหินทรายกว้างทอดยาวไกลอยู่ถัดไปจากกลุ่มหินเทิบ มีพื้นที่ราว 1 ตารางกิโลเมตร ทรายรอบลานหิน จะเป็นป่าเต็งรังแคระมีไม้พุ่มและไม้ใหญ่ปะปนกัน ในช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาว (กันยายน-พฤศจิกายน) จะพบทุ่งดอกหญ้าออกดอกช่อแบ่งบานรับลมหนาว สายตาผู้มาเยือน ได้แก่ ดอกดุสิตา สร้อยสุวรรณา มณีเทวา ทิพเกสร สลัสจันทร์ หยาดน้ำค้าง หยาดน้ำค้าง และทิพยจันทร์ เป็นต้น

ผาอูฐ

เป็นหน้าผาสูงชันมีวิวทิวทัศน์สวยงามสามารถมองเห็นหุบเขา และสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การพักผ่อนชมวิว และสัมผัสความสงบเงียบของธรรมชาติ ริมหน้าผามีประติมากรรมหินรูปร่างคล้ายอูฐ จึงเป็นที่มาของชื่อ

ผางอย

อยู่ห่างจากผาอูฐประมาณ 500 เมตร บริเวณหน้าผานี้มีประติมากรรมหินรูปร่างคล้ายเต่า ลักษณะหน้าผายื่นออกไปทางทิศตะวันออกเหมาะสำหรับเป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น

ภูถ้ำพระ

อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ ประมาณ 2 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน ความสูงประมาณ 20-30 เมตร ในช่วงฤดูฝนจะมีสายน้ำขนาดเล็กไหลตกจากหน้าผาเรียกว่า “น้ำตกถ้ำพระ” มีน้ำมากในฤดูฝนส่วนฤดูแล้งสายน้ำจะเหือดแห้งไป ด้านบนของน้ำตกมีพระพุทธรูปปูนปั้น และพระพุทธรูปไม้อายุนับร้อยปี

ผามะนาว

อยู่ถัดไปจากภูถ้ำพระประมาณ 1 กิโลเมตร ระยะห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ประมาณ 2,500 เมตร มีลักษณะเป็นหน้าผาสูงชัน ด้านบนหน้าผาเป็นสันเขาเหมาะสำหรับชมทิวทัศน์และความงามแห่งขุนเขา และยังเป็นจุดชมดอกหญ้าที่สวยงามหลากชนิดอีกจุดหนึ่ง ส่วนด้านล่างผามะนาวมีสภาพทางธรณีที่โดดเด่นเหมาะแก่การศึกษาสภาพทางธรณีและชั้นหิน

ผาไทร

เป็นจุดชมวิวและชมพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง และเป็นจุดสุดท้ายของเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

4.3 พระธาตุพนม จ.นครพนม

ลักษณะทั่วไป

พระธาตุพนม ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระธาตุพนมมวรวีหาร ริมฝั่งแม่น้ำโขง ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม สถานที่ประดิษฐานองค์พระธาตุ อยู่บนภูเก้าพร้าว หรือ ดอยเก้าพร้าว

ตามตำนานพระธาตุพนม ในช่วงแรกจะเริ่มมาจากสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์เสด็จมายังภูมิภูมิลุ่มน้ำโขง และได้ทำนายถึงการเกิดเมืองซึ่งจะเป็นชุมชนที่ค้ำชูพระพุทธศาสนา และได้บอกถึงการกลับชาติมาเกิดของพญาศรีโคตรบูร ซึ่งเป็นผู้ัญเชิญพระพุทธเจ้าไปรับบาตรในเมืองของตน เสร็จแล้วถือบาตรมาส่งพระพุทธเจ้าถึงบริเวณภูเก้าพร้าว ด้วยผลบุญอันนี้เมื่อพญาศรีโคตรบูรกลับชาติมาเกิดเป็นพญาสมิตธรรมเจ้าเมืองมรุกขนคร (บ้านหลักศิลา ต.ธาตุพนม) ก็มีโอกาเป็นผู้สถาปนาพระอุรังคธาตุ ณ ภูเก้าพร้าวในเวลาต่อมา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานในปี พ.ศ.8 พระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ ได้อัญเชิญพระอุรังคธาตุมาจากอินเดียมายังบริเวณภูเก้าพร้าว เมื่อมาถึงได้มีท้าวพญาจาก 5 แคว้นในภูมิภาคนั้น มาร่วมสร้างอุปมุงประดิษฐานพระอุรังคธาตุ โดยก่อกำแพงองค์ละด้าน ในทิศที่แคว้นของตนอยู่ ดังนี้

- พญาจุลมณีพรหมทัต ผู้ครองแคว้นหลวงพระบางสิบสองจุไทย ก่อทางทิศตะวันออก
- พญาคำแดง ผู้ครองแคว้นหนองหานน้อย ก่อด้านทิศตะวันตก
- พระยานันทเสน ผู้ครองแคว้นศรีโคตรบูร ก่อด้านทิศเหนือ
- พญาอินทปูลนคร ผู้ครองแคว้นเขมรโบราณ ก่อทางด้านทิศใต้

ในปี พ.ศ. 2548 ได้รับการยกฐานะเป็น พระอารามหลวงชั้นเอกขึ้นเป็น “วรมหาวิหาร” ต่อมาในวันที่ 11 สิงหาคม 2518 เวลา 19.38 น. พระธาตุพนมได้ล้มทลายลงทั้งองค์ เนื่องจากความเก่าแก่ขององค์พระธาตุพนม และประจวบกับระหว่างนั้นฝนตกพายุพัดแรงติดต่อกันหลายวัน ประชาชนทั้ง ประเทศได้ร่วมบริจาคทุนทรัพย์และรัฐบาลได้ก่อสร้างองค์พระธาตุขึ้นใหม่ตามแบบเดิม การก่อสร้างนี้เสร็จ สิ้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2522 นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามาก มายนับหมื่นชิ้น โดยเฉพาะฉัตรทองคำบนยอดพระธาตุ มีน้ำหนักถึง 110 กิโลกรัม ปัจจุบันองค์พระธาตุ มีฐานกว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 53.60 เมตร เป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมสูงแลดูสง่างาม

ความสำคัญต่อชุมชน

พระธาตุพนม เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย ในฤดูเทศกาล เพ็ญเดือน 3 ของทุกปี พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลมาจากทุกสารทิศ มาสมโภชและนมัสการพระธาตุพนม

วัดพระธาตุพนมเป็นวัดธรรมทวารวิหาร พระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมา จะต้องนำน้ำจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีราชาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบและผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าปุ้ รีมพรรษา ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปีมา

งานนมัสการพระธาตุพนมประจำปี ถือเอาวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3 ของ ทุกปีเป็นวันแรกของงานไปสิ้นสุดเอาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3

4.4 วัดภูทอก (วัดเจติยาศีรีวิหาร) จ.หนองคาย

ภูทอก อยู่ห่างจากตัวเมืองหนองคายประมาณ 163 กิโลเมตร จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 212 ผ่านอำเภอโพธิ์ชัย อำเภอปากคาด และอำเภอบึงกาฬ แล้วเลี้ยวขวาเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 222 ถึงอำเภอศรีวิไล จากอำเภอศรีวิไลมีทางแยกซ้ายผ่านบ้านนาสิงห์ บ้านสันทรายงาม สู่บ้านนาคำแคน ถึงภูทอกเป็นระยะทางอีก 30 กิโลเมตร

ภูทอกในภาษาอีสานแปลว่า ภูเขาที่โดดเดี่ยว อยู่ในเขตบ้านคำแคน ตำบลนาสะแบง เป็นภูเขาหินทรายโดดเด่นมองเห็นได้แต่ไกล ประกอบด้วย ภูทอกใหญ่ และภูทอกน้อย แต่ก่อนบริเวณนี้เคยเป็นป่าทึบ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่มากมาย พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ ได้เริ่มเข้ามาจัดตั้งเป็นแหล่งบำเพ็ญเพียร เพื่อให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรม เนื่องจากเป็นสถานที่เงียบสงบ

ภูทอกน้อยเป็นที่ตั้งของวัดเจติยาศีรีวิหาร (วัดภูทอก) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางขึ้นสู่ยอดภูทอก โดยต้องเดินไปตามสะพานไม้เวียนวนรอบเขาสูงชันจนถึงยอด สะพานไม้สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาจากเหล่าพระ เณร และชาวบ้าน เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2512 ใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 5 ปี บันไดที่ทอดขึ้นสู่ยอดภูทอกนี้เปรียบเสมือนเส้นทางธรรมที่น้อมนำสัตบุรุษให้พ้นโลกแห่งโลกียะสู่โลกแห่งโลกุตระหรือโลกแห่งการหลุดพ้นด้วยความเพียรพยายามและมุ่งมั่น ภูทอกยังคงเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติศาสนกิจของชุมชน ตั้งนั้นผู้ที่มาเยือนสถานที่แห่งนี้ควรอยู่ในความสงบและเคารพสถานที่ บันไดขึ้นภูทอกแบ่งออกเป็น 7 ชั้น แตกต่างกันดังนี้

ชั้นที่ 1-2 เป็นบันไดสู่ชั้นที่ 3 ซึ่งเริ่มเป็นสะพานเวียนรอบเขา สภาพเป็นป่าเขามืดครึ้ม มีโขดหิน ลานหิน สุดทางชั้นที่ 3 มีทางแยกสองทาง ทางซ้ายมือเป็นทางลัดไปสู่ชั้นที่ 5 ได้เลย ซึ่งเป็นทางชันมาก ผ่านหลืบหินที่มีลักษณะเหมือนอุโมงค์ ทางขวามือเป็นทางขึ้นสู่ชั้นที่ 4

ชั้นที่ 4 เป็นสะพานลอยไต่เวียนรอบเขา มองไปเบื้องล่างจะเห็นเนินเขาเตี้ยๆ สลับกัน เรียกว่า “ดงชมพู” ทิศตะวันออกจดกับภูลังกา เขตอำเภอเซกา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าดงดิบ บนชั้นที่ 4 นี้ จะเป็นที่พักของแม่ชี รอบชั้นมีระยะทางประมาณ 400 เมตร มีที่พักผ่อนระหว่างทางเป็นระยะๆ

ชั้นที่ 5 มีศาลาและกุฏิที่อาศัยของพระ ตามช่องทางเดินจะมีถ้ำอยู่หลายถ้ำ ตลอดเส้นทางสู่ชั้นที่ 6 มีที่พักเป็นลานกว้างหลายแห่ง มีหน้าผาชื่อต่าง ๆ กัน เช่น ผาเทพนิมิตร์ ผาหัวช้าง ผาเทพสถิต เป็นต้น ถ้ามาทางด้านเหนือจะเห็นสะพานหินธรรมชาติทอดสู่พระวิหาร อันเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ด้วย มองออกไปจะเห็นแนวของภูทอกใหญ่อย่างชัดเจน ผู้คนส่วนใหญ่มักหยุดการเดินทางเพียงแค่นี้ เพราะจากชั้นที่ 6 สู่ชั้นที่ 7 เป็นสะพานไม้เวียนรอบเขายาว 400 เมตร เกาะติดอยู่ริมหน้าผาส่งชันดูน่าหวาดเสียวอันตราย มีความยาว 400 เมตร สุตทางที่ชั้น 7 เป็นป่าไม้ร่มครึ้ม

4.5 วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสกลนคร ตำบลธาตุเชิงชุม อ.เมือง จ.สกลนคร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศตะวันออก จดเขตชุมชนและหนองหาน

ทิศตะวันตก จดถนนเรื่องสวัสดิ์ และชุมชน

ทิศเหนือ จดชุมชนและหนองหาร

ทิศใต้ จดถนนเจริญเมืองและชุมชน

๑๐๑
G
156.5
.E26
W889
[2551]

วัดพระธาตุเชิงชุมมีเนื้อที่ 18 ไร่ 1 งาน 26 ตารางวา และแบ่งสภาพของวัดเป็น 3 เขตคือ

1. เป็นบริเวณที่ว่าง เรียบสงบมีต้นไม้ให้ความร่มรื่น เป็นสถานที่สำหรับให้พระภิกษุกระทำการกิจทางวิปัสสนาธุระหรือปฏิบัติกรรมฐาน
2. เขตสังฆาวาส เป็นบริเวณที่ประกอบพิธีกรรมของพระภิกษุ มีอุโบสถ วิหาร มณฑป ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนา
3. เขตพุทธาวาส เป็นที่ตั้งของพระธาตุเชิงชุมที่สำคัญ ๆ และมีสิ่งสำคัญอยู่ภายในวัด ดังนี้ พระธาตุเชิงชุม วิหารประดิษฐานพระองค์แสน พระองค์แสน หอไตรกลางน้ำ สิมโปร่ง (โบสถ์) พระอุโบสถหลังใหม่ (รูปแบบสถาปัตยกรรมมีลักษณะคล้ายโบสถ์วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร) ศาลา และ บ่อน้ำกวน้ำลอด เป็นต้น

ที่มาของชื่อวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เดิมมีชื่อว่าวัดธาตุเชิงชุม ต่อมาวัดร้าง และได้มีพระครูหลักคำ “พน” เป็นเจ้าอาวาส และได้เปลี่ยนชื่อสร้อยวัด จากวัดธาตุเชิงชุมมาเป็นวัดธาตุศาสนาราม ต่อมาในสมัยพระเทพวิมลเมธี เป็นเจ้าอาวาส ได้เปลี่ยนจากวัดธาตุศาสนารามมาเป็นวัดพระธาตุเชิงชุมและพร้อมได้ขอยกเป็นพระอารามหลวงชั้นชนิดวรวิหาร มีชื่อว่าวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ในปีพ.ศ. 2496

พระธาตุเชิงชุม

พระธาตุเชิงชุมประดิษฐานที่วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สภาพบริเวณวัดจะถูกล้อมด้วยชุมชน มีองค์พระธาตุเชิงชุมเป็นศูนย์กลางของชุมชน อาณาเขตทางทิศเหนือจดกับชุมชนถัดจากชุมชนจะเป็นสะพานทอง ทิศตะวันออกจดกับชุมชนและสะพานทองซึ่งติดกับหนองหาร ทิศตะวันตกจดกับถนนเรืองสวัสดิ์แล้วล้อมด้วยชุมชน ส่วนทิศใต้จดถนนเจริญเมืองมีชุมชนเป็นตัวโอบล้อม โดยภาพรวมชุมชนจะเคลื่อนย้ายมาตั้งกับแหล่งที่สำคัญจนทำให้บริเวณเกิดความหนาแน่นด้วยแหล่งที่อยู่อาศัย จนกลายเป็นวิถีทางของชุมชนขึ้น

รูปแบบสถาปัตยกรรมพระธาตุเชิงชุม

พระธาตุเชิงชุมเป็นพระธาตุที่มีลักษณะเป็นรูปอุบมุงตามตำนานกล่าวไว้ แต่พระธาตุเชิงชุมในปัจจุบันมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม โดยลักษณะรวมจากฐานถึงยอด รูปแบบของพระธาตุประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. ส่วนฐาน 2. ชั้นเรือนธาตุ 3. ส่วนยอด ส่วนฐานทำเป็นฐานชั้นเดียว เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเรียบง่าย เรียกว่าฐานเขียงเป็นฐานชั้นล่างสุดติดอยู่กับพื้น ไม่ปรากฏมีการใช้ลวดลาย ภาพปั้นที่ผนังและย่อมุมไม้ที่มุมทั้ง 4 มุมของฐานชั้นเรือนธาตุทำเป็นเรือนธาตุชั้นเดียวตั้งอยู่บนฐานเขียง เรือนธาตุทำเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสลดหลั่นเป็นชั้นซ้อนกัน ฐานใหญ่ปลายสอบ ผนังแต่ละด้านก่ออิฐถือปูนทึบทั้ง 4 ด้านผนังแต่ละด้านนั้นจะมีส่วนประกอบดังนี้ มีซุ้มจตุรทิศทำขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปยืน ลวดลายที่ประดับซุ้มมีบ้างเล็กน้อยเหนือจตุรทิศขึ้นไปมีลวดลายกลีบบัวประดับที่ผนังเรือนธาตุทั้ง 4 ด้านและไม่ปรากฏมีการใช้ภาพปั้นและย่อมุมไม้ประดับที่ผนังและมุมของเรือนธาตุทั้ง 4 ด้าน และ 4 มุมของเรือนธาตุ ส่วนยอดทำเป็นยอดชั้นเดียวเป็นรูปทรงดอกบัวเหลี่ยมเรียว มีฐานใหญ่ปลายเรียว ฐานที่รองรับยอดทำเป็นฐานปัทม์ ซึ่งฐานนี้ตั้งอยู่บนเรือนธาตุ ผนังแต่ละด้านก่ออิฐถือปูนทึบปรากฏมีการใช้ประดับที่ผนังและมุมยอดทั้ง 4 ด้าน 4 มุมของยอด ส่วนประดับที่สูงสุดของยอดทำเป็นฉัตร ลักษณะเด่นของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของพระธาตุเชิงชุม ลักษณะรูปทรงสูงเพรียวสมส่วนเน้นตัวเรือนธาตุและยอดเป็นหลัก ส่วนโครงภายในองค์พระธาตุเชิงชุมเดิมเป็นเทวสถาน มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมแบบขอม มีสภาพทรุดโทรม ส่วนรูปแบบพระธาตุเชิงชุมองค์ปัจจุบันได้สร้างครอบเทวสถานขอมที่ทรุดโทรมเหลือซากที่พังชำรุดปรากฏอยู่ คติความเชื่อจะไม่นิยมรื้อทิ้ง แต่จะสร้างรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบใหม่ขึ้นครอบโบราณสถานเก่าทดแทนกัน เพราะยังมีความเชื่อว่าโบราณสถานเก่าๆ นั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคนโดยทั่วไปยังเคารพนับถืออยู่ จึงมีบ้างอาจหรือกลัวที่จะรื้อถอนหรือทำลาย เพราะยังกลัวในเรื่องที่เชื่อกันมาว่าของโบราณเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ดังเช่นพระธาตุเชิงชุม เป็นต้น

พระธาตุเชิงชุมองค์ปัจจุบันไม่ปรากฏแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.ใด แต่รูปแบบทางศิลปสถาปัตยกรรมของพระธาตุเชิงชุมพัฒนามาจากรูปแบบพระธาตุพนมและได้รับรูปแบบอิทธิพลมา

จากอาณาจักรล้านช้าง จากทัศนะของผู้เชี่ยวชาญบางท่านได้ให้ข้อคิดไว้ในราวพุทธศตวรรษที่ 20-21 ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์ล้านช้างขึ้นครองราชย์ เมื่อปี พ.ศ. 2093-2115 ในสมัยของพระองค์ได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุเชิงชุม พระธาตุพนม พระธาตุอิงฮังอยู่ที่แขวงสุวรรณเขต พระธาตุศรีโคตรบองเมืองท่าแขก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พระธาตุบังพวน จังหวัดหนองคาย เป็นต้น

พระธาตุเชิงชุมองค์ปัจจุบันมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม โครงสร้างภายในโปร่ง ก่ออิฐถือปูนจากฐานถึงยอด มีทางเข้าทำเป็นซุ้มจตุรทิศ คือ ตรงกับทิศทั้ง 4 มี ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก มีทางเข้าเพียงทางเดียว คือ ต้องไปเข้าทางวิหารหลวงพ่องค์แสน หลวงพ่องค์แสนเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เดิมปางนี้ทำเป็นอนุสรณ์แสดงพระพุทธรูปประวัติเมื่อจะทรงบรรลุนิพพานเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฯ และหลวงพ่องค์แสนยังเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสกลนคร แล้วจึงจะเข้าไปภายในองค์พระธาตุ จะมีฐานสี่เหลี่ยมตั้งอยู่ตรงกลางภายในองค์พระธาตุ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ทำด้วยไม้และหิน เป็นต้น ฐานนี้คงเป็นส่วนหนึ่งของซากเทวสถานขอม ที่คงเหลือสภาพอยู่ตรงซุ้มทางเข้าองค์พระธาตุสร้างติดกับตัวอาคารวิหารหลวงพ่องค์แสน ทำให้เป็นส่วนเดียวกัน คือ ตัวอาคารหลวงพ่องค์แสนและตัวพระธาตุเชิงชุมสร้างเชื่อมติดกัน และทางด้านตะวันออกของตัวองค์พระธาตุสร้างอยู่ทางด้านหลังตัวอาคารพระอุโบสถหลังเก่า ทางเข้าภายในองค์พระธาตุทางด้านขวามือ ตรงผนังของกรอบประตูมีจารึกปรากฏอยู่ พูดถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนสถานที่เกี่ยวข้องในศาสนา

พระองค์แสน

พระองค์แสนหรือที่เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าหลวงพ่พระองค์แสน เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสกลนคร เป็นพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร หรือที่เรียกว่าพระวิหารหลวงพ่องค์แสน เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทอง มีพุทธลักษณะที่งดงามจัดอยู่ในสกุลศิลปะเชียงแสน เป็นปางมารวิชัย สังฆาภิมาจตที่พระนาภี ส่วนเกศทำเป็นเปลวรัศมี ซึ่งมีลักษณะทางศิลปะลาว พระพักตร์เริ่มเข้าสู่สกุลศิลปะสุโขทัย ซึ่งนับว่าหลวงพ่พระองค์แสนพุทธลักษณะที่ผสมผสานหลายสกุลศิลปะ แต่ความโดดเด่นอยู่สกุลศิลปะเชียงแสน น่าจะเป็นช่วงปลายของสกุลศิลปะ และเป็นปางมารวิชัย เป็นปางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ที่ชนะมาร ล้วนเป็นปางที่นิยมใช้ประดิษฐานในโบสถ์

หลวงพ่พระองค์แสน ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี ซึ่งฐานนี้มีความสูง 1.35 เมตร หน้าตักกว้าง 2.00 เมตร วัดจากหน้าตักถึงยอดเกศ สูง 3.20 เมตร หลังของหลวงพ่พระองค์แสนมีพระพุทธรูปได้สร้างขึ้นเฉลิมฉลองในงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ตามโครงการของรัฐบาลและถัดไปเป็นพระธาตุเชิงชุม ลักษณะการสร้างพระวิหารอยู่หน้าพระธาตุถือได้ว่าเป็นลักษณะการสร้างที่ดี คือเมื่อมาไหว้หลวงพ่พระองค์แสน ซึ่งเป็นตัวแทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนสถูปที่เป็น

พระธาตุเชิงชุมก็เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน ถือได้ว่าสองสิ่งนี้เป็นอุเทสิกเจดีย์หนึ่งในสี่เจดีย์ในพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนควรกราบไหว้เคารพบูชา

ภูน้ำลอด บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

ความเป็นมาของบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ “ภูน้ำลอด” เป็นบ่อน้ำที่มีมาพร้อมกับพระธาตุเชิงชุม เดิมมีน้ำผุดขึ้นมาเนื่องจากเป็นปลายทางของลำธารใต้ดินซึ่งไหลมาจากเทือกเขาภูพานผ่านศูนย์ราชการด้านทิศเหนือ ผ่านใจกลางเมืองข้างวัดเหนือแล้วไหลมาผุดที่นี้เรียกว่า ภูน้ำลอด ต่อมาเรียก “ภูน้ำลอด” แล้วไหลผ่านไปผุดที่สระพังทอง (สวนสมเด็จพระเจ้า) เมื่อน้ำมีน้อย ก็ขุดลงไปเรื่อย ๆ จากนั้นนำไม้เนื้อแข็งมาทำเป็นผนังกันไม่ให้ดินพังลงไป มีเรื่องเล่ากันว่า ครูดังตักน้ำถ้าหลุดไป ก็จะไปไหลที่สระพังทอง ในอดีตประชาชนจะนำน้ำที่นี้ไปทำนํ้ามนต์เพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ บางคนก็นำไปดื่มไปอาบเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บและก็ได้ผลดีจริงด้วย จึงได้ปรับปรุงบูรณะไว้คู่พระธาตุเชิงชุมและให้ เป็นมรดกของลูกหลานสืบสานไป

สิมโปรง

สิมโปรงเป็นภาษาอีสาน สิมคือโบสถ์ พระอุโบสถวัดพระธาตุเชิงชุม มีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมแบบอีสาน ซึ่งสิมอีสานมี 2 ลักษณะคือ ชนิดสิมที่ทับกับสิมโปรง (หรือสิมโถง) ลักษณะสิมของวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารเป็นแบบก่ออิฐถือปูน ฐานสิมเป็นแบบบัวคว่ำ-บัวหงาย ตัวอาคารทำเป็น 3 ช่วงของตัวอาคาร ผนังด้านข้างทั้ง 2 ด้าน เจาะโปรงคล้ายกับหน้าต่าง ส่วนกรอบทำโค้งมีเสาบัวรองรับ ด้านหลังของตัวอาคารทำปิดทึบ ด้านหน้าทำเป็นประตูทางเข้าโปรง ไม่มีบานประตูเปิดปิด หน้าบันทำเป็นลวดลายง่าย ๆ หลังคามุงด้วย แป้นมุง (ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง) ภายในมีลวดลายประกอบตามผนังมีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ภายในอาคาร

ส่วนพระอุโบสถหลังใหม่ น่าจะได้รับรูปแบบพระอุโบสถมาจากวัดเบญจมบพิตร ซึ่งถือได้ว่าเป็นแบบโบสถ์ ที่สวยแบบหนึ่งออกแบบโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารก่อนมาเป็นพระอารามหลวง

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารเดิมเป็นวัดราษฎร์และในปัจจุบันได้รับการยกเป็นพระอารามหลวงและเป็นวัดหนึ่งในจังหวัดสกลนครที่มีโบราณสถานที่มีคุณค่าได้แก่ พระธาตุเชิงชุม สิมโปรง พระองค์แสน วิหาร หอไตรกลางน้ำ พระอุโบสถหลังใหญ่ และมีวัดอุโบราณ มีพระพุทธรูปสกุลศิลปะลาว ใบเสมา ฐาน ศิวะลึงค์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งของที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่เก็บรักษาไว้ที่หอไตรกลางน้ำ สิ่งของเหล่านี้เกี่ยวเนื่องประวัติศาสตร์ของคนท้องถิ่น และทางศาสนาวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก

วัดพระธาตุเชิงชุมเป็นทรัพย์สินมรดกทางปัญญา

วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร เป็นที่รวมเรื่องราวต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจการเมืองการปกครอง ทางศาสนา รวมถึงผู้คนกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นแหล่งเรียนรู้สะสมเรื่องราวไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เพื่อได้รู้ว่าบรรพบุรุษได้สั่ง

สมอะไรไว้ให้คนยุคปัจจุบัน เพื่อนำไปพัฒนาและสั่งสมสืบทอดต่อเรื่องราวให้เป็นภาพเดียวที่คนรุ่นใหม่ควรหวงแหนรักษาและถ่ายทอดให้กับผู้คนที่รู้ว่าอดีตเป็นทรัพย์มรดกทางปัญญาที่บอกถึงความยิ่งใหญ่ให้กับผู้คนทั่วไปได้รับทราบ สืบเนื่องต่อไปในอนาคต

วัดป่าสุทธาวาส

สภาพทั่วไปวัดป่าสุทธาวาส

วัดป่าสุทธาวาสเป็นวัดป่าสายธรรมยุติ ในอดีตมีสภาพเป็นวัดป่าที่สมสภาพความเป็นวัดป่าอย่างแท้จริง แต่ในปัจจุบันความเจริญได้เข้ามาแทนที่สภาพป่ากลายเป็นบ้านของชาวบ้านมาปลูกล้อมวัดแทนป่า. จนวัดป่าสุทธาวาสคงมีสภาพคำว่า “วัดป่า” ที่แสดงให้เห็นเป็นตัวแทนป่าเท่านั้น

วัดป่าสุทธาวาสเป็นสถาบันทางพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน และต่อมาวัดป่าจึงมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย จนกลายเป็นส่วนสังคมของชาวบ้านซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และเป็นปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสายธรรมยุติเป็นหลักและพิธีกรรมของพุทธศาสนาของชาวบ้าน และวัดป่าแห่งนี้ได้จัดอาณาบริเวณ ให้มีลักษณะที่แยกออกเป็น 3 อาณาเขตคือ

1. เขตปรก เป็นบริเวณที่ว่าง เจียบ สงบ มีต้นไม้ให้ความร่มรื่น เป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุกระทำกิจทางวิปัสณาธุระหรือปฏิกรรมฐานซึ่งบริเวณนี้จะอยู่ทั่ว ๆ ไปในบริเวณวัดป่าสุทธาวาส

2. เขตสังฆาวาส เป็นบริเวณที่ประกอบพิธีกรรมของพระภิกษุ มีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน เป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนา

3. เขตพุทธาวาส เป็นสถานที่ตั้งเจดีย์ที่สำคัญ ซึ่งที่วัดป่าสุทธาวาส ปรากฏมีพิพิธภัณฑ์บริหารพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุของท่านและเจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จันทสาโรเป็นที่ประดิษฐานสถานพระธาตุของท่าน

และในสภาพของ 3 เขตนี้ยังไม่มีการแบ่งเขตนี้เป็นสัดส่วนอย่างมีระบบ เพราะโดยสภาพของพระป่าสายธรรมยุติมีวิธีการดำเนินอย่างเรียบง่าย เมื่อความเจริญเข้ามา สภาพของวัดป่าก็ย่อมมีการเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม

อาณาเขตวัดป่าสุทธาวาส

วัดป่าสุทธาวาส ตั้งอยู่ที่ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครและมีอาณาเขตติดกับสถานที่ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดกับถนนชอย (ตรงข้ามเป็นสำนักแม่ชี)

ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้าน

ทิศตะวันออก หมู่บ้าน (ถนนไปอำเภอธาตุพนม)

ทิศตะวันตก หมู่บ้าน (ถนนไปจังหวัดกาฬสินธุ์)

สิ่งที่ปรากฏอยู่ในวัดป่าสุทธาวาส

โบสถ์

สร้างหลังจากงานพระราชทานเพลิงศพของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เสร็จเรียบร้อย โดยสร้างครอบเชิงตะกอนที่ฌาปนกิจศพของท่าน

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ทำหลังคาซ้อน 2 ชั้น มีมุขยื่นออกมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ทำลานล้อมรอบตัวอาคาร มีเสารองรับที่เชิงชายล้อมทั้งตัวอาคารพื้นยกสูง ด้านข้างมีหน้าต่าง มีประตูทางเข้าทั้งด้านหน้าและหลัง หลังคาด้านบนมีข้อฟ้าใบระกา ทางหงส์ คันทวย มีรวงผึ้ง ลวดลายเป็นดอกประดับผนังด้านนอกและตามเสา ส่วนภายในโบสถ์ ทำเรียบง่ายทำเพดานสูง เพื่อการระบายอากาศและเวลาพระภิกษุสวดมนต์ เสียงจะไม่สะท้อนและก้อง ภายในประดิษฐานพระประธาน มีชื่อว่าพระพุทธสุโขทัยธรรมมาธิราชของคณาพยศหรือยุชยามหานิ

ส่วนด้านหลังโบสถ์ มีการสร้างกุหาพระป่าเรไร (ป่าจ๊กจั่น) ส่วนใหญ่เรียกว่า “ป่าเลไลย์” เป็นเรื่องของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จหนีออกจากกรุงสัมพีไปประทับอยู่ในป่ากุหาพระป่าเรไร คุณแม่หนุ่ม ชวานนท์ เป็นผู้สร้างไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สามพี่น้องเกิดปีชวด-ชลา-เถาะ ได้ทำสัญลักษณ์รูป หนู - เสือ และกระต่าย ไว้รอบฐานพานบูชาหน้าพระครูปรารณา เดชาเลิศ ครูศาสตร์ พรหมสาขา ณ สกลนคร ในความควบคุมของนายวิศิษฐ์ ต่อเติมตามคำสั่งของพระอาจารย์มั่น เพราะแต่ก่อนไม่มีหลังคา ถูกแดดถูกฝน อัฐิของหมื่นราชภัคดี (จันทร์คามา) หัวหน้าแรงงานสร้างวัดได้บรรจุไว้ที่กุหาจำลองและพระป่าเลไลย์ ได้สร้างเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2492 ส่วนศาลาวิเศษนฤมิตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2497 ปัจจุบันศาลาลงนี้ ชั้นล่างไว้เป็นที่ฉันภัตตาหาร ส่วนชั้นบนเป็นที่ทำวัตรและเป็นที่ถือศีลของพ่อออกแม่ออกส่วนตีกรวมใจอนุสรณ์ หลวงปู่เสาร์ กนตสีโลและหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ฉลองกาญจนภิเษก 50 ปี 2539 ชั้นล่างเป็นมุมอ่านหนังสือธรรมะพร้อมทั้งเป็นที่จัดการอบรมปฏิบัติธรรมและประชุมที่เกี่ยวข้องทางศาสนา ส่วนชั้นที่ 2-3 เป็นที่พักของพระสงฆ์ตามข้อสันนิษฐานว่าบริเวณด้านหลังพิพิธภัณฑ์บริหารพระอาจารย์มั่นเดิมเป็นกุฎิที่พระอาจารย์มั่นมาบรรณภาพ ลักษณะกุฎิหลังนี้น่าจะมีลักษณะคล้ายกับกุฎิที่วัดป่านาคนิมิตร (วัดบ้านนามน) ส่วนทางด้านถัดไปเป็นศาลาตั้งศพและฌาปนสถาน เป็นแนวตามขอบกำแพงทิศตะวันตก ส่วนที่สำคัญของวัดป่าสุทธาวาส และเป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วประเทศ ลังนั้นได้แก่ พิพิธภัณฑ์บริหารของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโตและเจดีย์พิพิธภัณฑ์ของพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ส่วนสุดท้ายวัดป่าสุทธาวาสก็ยังคงมีต้นไม้ปกคลุมให้ความร่มรื่นร่มเย็นสำหรับผู้เข้าวัดทุกคน

พิพิธภัณฑ์บริหาร พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

ที่มาของรูปแบบพิพิธภัณฑ์บริหาร ความน่าจะเป็นไปของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหาร น่าจะมีเงื่อนเค้ามาจากถ้ำหรือเพิงผา เพราะตัวท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโตท่านถือถุดงควัตร 13

เป็นชีวิต ท่านจึงได้ผูกพันอยู่กับป่า เถียงนา ภูเขา เฟิงผา และถ้ำ ตามนิสสัยของพระป่า หรืออาจจะมาจากรูปทรงเรือสำเภา ซึ่งเป็นตัวแทนนำพาสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ ถ้าจะดูตามรูปแบบตัวอาคารทำเป็นรูปแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าตามแบบตะวันตกคล้ายกับแบบบ้านทรงไทยประยุกต์

คณะกรรมการสร้างพิพิธภัณฑ์บริหาร ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญใน สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจสร้างในงานนี้ ประกอบไปด้วยทางด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรมโครงสร้าง ประติมากรรม การตกแต่งภายใน โดยเฉพาะในสถาปนิกผู้ออกแบบและวิศวกรดำเนินการออกแบบ คณะทำงานได้เลือกคุณไชศรี ต้นศิริและคณะซึ่งประกอบด้วยสันติ ชยสมบัติ คุณอ้อลี จิรพันธ์ สถาปนิกผู้ช่วยและคุณชวลิต แก่นมณี วิศวกร ในคณะได้พิจารณาเห็นว่าคุณไชศรี ต้นศิริเป็นศิษย์ ในสายท่านพระอาจารย์มั่น มาเป็นเวลานาน และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถตลอดจนมีศรัทธาในท่านพระอาจารย์มั่น เป็นอย่างยิ่ง ทั้งประสงค์ทำงานอุทิศให้แด่ท่านพระอาจารย์มั่น โดยเต็มสติปัญญา และไม่ขอรับค่าตอบแทน

รูปแบบพิพิธภัณฑ์บริหาร พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ

ลักษณะของพิพิธภัณฑ์บริหาร มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหารมีรูปแบบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าชั้นเดียว คล้ายแบบบ้านทรงไทยประยุกต์ อิทธิพลของรูปแบบตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหารน่าจะได้อาจมาจากแบบเถียงนา ถ้ำ เฟิงผา ซึ่งในชีวิตของท่านพระอาจารย์มั่นเป็นพระธุดงค์กรรมฐานอยู่ป่าและเที่ยวสันโดษเป็นนิสสัยจนเป็นลักษณะที่โดดเด่น ตัวอาคารเป็นอาคารคอนกรีต มีลานด้านนอกโดยรอบตัวอาคาร พื้นภายในตัวอาคารเป็นหินอ่อนสีดำ พื้นภายนอกเป็นหิน

มีทางขึ้นทางด้านหน้าของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหารด้านทิศตะวันออก และมีทางขึ้นด้านหลังของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหารด้านทิศตะวันตก ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหาร ทำประตูทางเข้าเพียงทางเดียว ทิศตะวันออก ไม่มีหน้าต่าง

ภายในตัวอาคารทำเป็นพื้นโล่ง และยกพื้นสูงทางด้านทิศตะวันตก (เหมือนเวที) เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อโลหะรมดำรูปเหมือนพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เท่าขนาดองค์จริง ด้านหน้าของรูปหล่อโลหะ มีการจัดแสดงอัฐธาตุที่เป็นพระธาตุ พร้อมทั้งดอกไม้เป็นเครื่องบูชา ประดับไว้อย่างสวยงาม เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

ทางด้านผนังทั้ง 2 ด้าน ภายในตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหารเป็นที่จัดแสดงสิ่งของที่เกี่ยวเนื่องกับท่านพระอาจารย์มั่น ประกอบไปด้วยเครื่องอัฐบริหารและสิ่งของเครื่องใช้ดังนี้

ตู้แสดงหนังสือประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต และหนังสือตราตั้งอุปัชฌาย์

ตู้แสดงพระพุทธรูปที่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ใช้บูชาอยู่เป็นประจำและหนังสือธรรมะที่ท่านใช้ศึกษา

ตู้แสดงเครื่องอัฐบริหาร ประกอบได้ด้วย สบง ที่ใช้เป็นผ้าถุง จีวร ใช้เป็นผ้าห่ม สังฆาฏิ ใช้เป็นผ้าห่มกันหนาวและใช้พาดบาในโอกาสเข้าพิธีสังฆกรรมต่าง ๆ บาตร ใช้ใส่ภัตตาหาร มีดโกน สำหรับไว้ปลงผม เข็มด้าย ไข่เย็บผ้า รัต ประคต สำหรับคาดเอว หม้อกรองน้ำ

ผู้แสดงเครื่องใช้ในการรดน้ำ มีกลด กาน้ำ ผ้าปู หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ผู้แสดงผ้าอื่น ๆ ที่ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ใช้ประจำ มีผ้าอาบน้ำฝน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ผ้าเช็ดบาตร ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดเท้า ถุงเท้าใส่กันหนาว

ผู้แสดงเครื่องใช้ประจำวัน มี คนโทน้ำ จอกน้ำ กระจกน้ำร้อน ปิ่นโต ถ้วยใส่น้ำชา มีด ช้อน ตลับสีผึ้ง ฯลฯ

ผู้แสดงความเป็นมา พระธาตุของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ภาพพระเถระ ที่มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต โทศโล่อิฐธาตุ เข่งเทียน เทียนแพ เป็นต้น

ผู้แสดง เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด เช่น อ่างไม้บดยา และย้อมผ้า สมุนไพรรุขยา กระจกปากแตร แซ่ พัด ฯลฯ

บริเวณผนังด้านหน้าของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหาร เป็นภาพเล่าเรื่องของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งทำจากดินเผาเป็นภาพปั้นนูนสูง ส่วนกรอบประตู และบานประตูทำเป็นลายฉลุ และลานดินด้านขดที่งดงาม บริเวณรอบ ๆ ของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหาร ถูกจัดให้เป็นสวนป่า มีพื้นที่พองามที่จะนั่งพักผ่อน ชื่นชมความงามของตัวอาคารพิพิธภัณฑ์บริหาร และรอบ ๆ บริเวณวัดป่าสุทธาวาส

ประวัติพระอาจารย์หลุย จันทสาโร

อาจารย์หลุย จันทสาโร เดิมชื่อวอ นามสกุล วรบุตร เกิดวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2499 ที่ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย บิดาชื่อ นายคำผ่อง วรบุตร มารดาชื่อนางกวย วรบุตร มีพี่น้อง 3 คน พระอาจารย์หลุย จันทสาโร เป็นบุตรคนกลาง ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อ พ.ศ. 2466 เป็นพระมหานิกาย 1 พรรษา ที่อำเภอวังบัว จังหวัดร้อยเอ็ด ต่อมาท่านได้ขอญัตติเป็นธรรมยุติกนิกายที่จังหวัดเลย กับท่านพระครู อดิศักดิ์คุณาธาร ได้พบกับพระอาจารย์บุญ ปัญญาวุธ ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ ในปี พ.ศ. 2467 เพียง 9 พรรษา การภาวนามีอุปสรรค จึงขอญัตติใหม่ที่วัดโพธิ์สมภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2498 โดยมีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จุม พันธุโล) เป็นอุปัชฌาย์และท่านพระอาจารย์บุญ ปัญญาวุธ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ หลังจากที่ได้ญัตติครั้งที่ 2 นี้ ท่านก็ยังคงอยู่กับพระอาจารย์องค์แรก คือพระอาจารย์บุญ ปัญญาวุธ ท่านได้พาพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ไปกราบพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ที่วัดท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย และต่อมาได้พบกับพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล และเริ่มออกวิเวกไปทางจังหวัดเพชรบูรณ์ เลย อุดรธานี นครราชสีมา ร้อยเอ็ด ขอนแก่น สกลนคร หนองบัวลำภู จันทบุรี ปทุมธานี นครนายก สมุทรปราการ ชลบุรี หนองคาย ประจวบคีรีขันธ์ ความสมถะและชอบวิเวกของท่าน จึงเป็นที่ทราบกันดีในหมู่ศิษย์ทั้งหลายว่า พระอาจารย์หลุย จันทสาโร เป็นผู้ อยู่ง่ายไปเร็ว สถานที่ที่ท่านจะทำความเพียรท่านจะพิจารณาสัปปายะเพียง 3 ข้อแรก คือ สถานที่

ชวนให้ดูดดื่มการภวานา อากาศปลอดโปร่งดี บุคคลดี รู้กาล รู้สิ่งที่ควรประเคน ไม่เข้ามาวุ่นวาย ขณะทำความเพียร ส่วนเรื่องอาหารแทบไม่สนใจเลย เพียงบิณฑบาตรได้ตามมีตามเกิดก็พอ

พระอาจารย์หลุย จันทสาโร มีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน ที่ท่านได้รับการสั่งสอนจากพระอาจารย์บุญ ปัญญาโร อาจารย์ของท่านทำให้ปฏิบัติง่าย ๆ 4 ประการคือ ตื่น ก่อน อาจารย์ นอนที่หลังอาจารย์ ฉันทที่หลังอาจารย์ และฉันทเสร็จก่อนอาจารย์

ท่านได้ปฏิบัติตามที่ท่านอาจารย์สอนและนำไปปฏิบัติกับพระผู้ใหญ่ ความอ่อนน้อมของพระอาจารย์หลุย จันทสาโร เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป พระอาจารย์หลุย จันทสาโร ได้มรณภาพรวมอายุได้ 85 ปี

ความเป็นมาของเจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จันทสาโร

เจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จันทสาโร เกิดขึ้นจากบรรดาศิษยานุศิษย์ต่างระดับคิดว่าพระอาจารย์หลุย จันทสาโร เป็นพระเถระที่บุคคลทั่วไปให้ความเคารพและยังเป็นอุปการะบุคคล (บุคคลผู้ควรแก่สถูป) คือเป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบที่จะนำอัฐิธาตุประดิษฐานไว้ในสถูปเจดีย์ ไว้เป็นที่เคารพบูชาแก่บรรดาศิษย์และประชาชนโดยทั่วไป หลังจากงานพระราชทานเพลิงศพของท่านพระอาจารย์หลุยเรียบร้อยแล้ว

การสร้างเจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จึงเป็นข้อคิดที่สำคัญเพราะพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ท่านไม่ติดสถานที่ และท่านสอนลูกศิษย์ของท่านเสมอว่า ไม่ควรติดสถานที่ และตัวท่านพระอาจารย์เองก็ชอบเปลี่ยนสถานที่ตลอดเวลา แม้ในช่วงปลายของชีวิตก่อนมรณภาพท่านพระอาจารย์ไม่ได้ประจำวันใดวันหนึ่ง การสร้างเจดีย์เพื่อเป็นปูชนียสถานเก็บรักษาอัฐิธาตุบริวารของพระอาจารย์หลุย จันทสาโร เพื่อเป็นอนุสรณ์คิดถึงพระอาจารย์ท่าน

เมื่อพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ได้มรณภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิงศพแล้ว มีพระราชกระแสว่า

“ควรสร้างเจดีย์ ที่วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ที่วัดนี้มีอัฐิธาตุของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ท่านจะได้อยู่ใกล้กัน”

ที่มาของรูปแบบเจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จันทสาโร

ลักษณะของเจดีย์พิพิธภัณฑ์ จึงมีลักษณะคล้ายกับปฏิปทาของพระอาจารย์หลุย ดังนี้ รูปแบบเจดีย์พิพิธภัณฑ์ ด้านภายนอกเป็นแบบเจดีย์ทั่วไป ในพระพุทธศาสนาเรียกว่าไม่หุหุรา ส่วนด้านภายใน ชั้นบนเป็นที่จัดแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนาและสามารถปรับใช้เป็นสถานที่ให้ธรรมศึกษา ปฏิบัติสมาธิหรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามสภาพเหมาะสมและเป็นที่น่าอัศจรรย์ ภาพร่างฝัพระหัตถ์รูปแบบเจดีย์พระอาจารย์หลุย จันทสาโร ที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณ ทรงร่างเป็นต้นแบบพระราชนั้น เป็นรูปแบบเจดีย์ที่มีลักษณะเรียบง่าย และได้สัดส่วนงดงาม ตรงตามที่พระอาจารย์หลุย จันทสาโร เคยปรารถนาว่าถ้าให้สร้างเจดีย์จะให้สร้างลักษณะเช่นนี้

รูปแบบเจดีย์พิพิธภัณฑ์ พระอาจารย์หลุย จันทสาโร

ลักษณะของเจดีย์พิพิธภัณฑ์มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบทรงระฆังคว่ำ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย คือ ฐาน เรือนเจดีย์ และเรือนยอด

ส่วนที่ 1 ฐาน ซึ่งทำเป็นสองชั้น ชั้นแรกเป็นฐานเขียง ชั้นที่สองทำฐานยกพื้นสูง มีทางขึ้นด้านหน้า 2 ทาง เพื่อขึ้นไปองค์เจดีย์พิพิธภัณฑ์ ส่วนฐานชั้นที่สองที่ยกพื้นสูงรองรับตัวองค์เจดีย์ ทำเป็นห้องแสดงประวัติพุทธศาสนา เรื่อง โลกมีดด้วยอวิชา, สัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก, อริยสัจสี่, พุทธดำรัสตรัสสั่งการสังคายนาครั้งที่ 1, พระเถระประกาศพระศาสนา, คณะสงฆ์ไทยฝ่ายธรรมยุติ และภาพพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล, พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต และพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ภาพเล่าเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ เขียนเป็นภาพลายรดน้ำ มีทางเข้าไปชมทางด้านหน้าเพียงด้านเดียว

ส่วนที่ 2 เรือนเจดีย์ ซึ่งทำเป็นรูปทรงระฆังคว่ำ มีฐานรองรับทำเป็นปล้องสี่ปล้องรองรับ เรือนเจดีย์ ชุ่มประตูทางเข้าในเรือนเจดีย์ 3 ทาง ทางด้านทิศตะวันตกเป็นด้านหน้า ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้เป็นด้านข้าง ภายในเรือนเจดีย์จัดแสดงรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งของพระอาจารย์ หลุย จันทสาโร ตรงด้านหน้าของรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งจัดแสดงอัฐิธาตุของท่าน และรอบผนังด้านหลังมีรูปสลั้วประกอบเป็นภาพป่า เช่น นก เสือ ต้นไม้ เป็นต้น เพื่อสร้างบรรยากาศให้เป็นธรรมชาติเหมือนกับภายในเป็นป่าที่พระสายธรรมยุติชอบปฏิบัติธุดงค์ ตามเทือกเขาลำเนาไพร ซึ่งเป็นกิจอย่างหนึ่ง ที่ถือป่าในการธุดงค์วัตรเป็นหลักและยังมีการจัดแสดงอัฐิบริหารและเครื่องใช้สอยดังนี้

ตู้แสดงที่หนึ่ง เครื่องอัฐิบริหาร ประกอบไปด้วย สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มิดโกน เข็มด้าย รัตประคต หม้อกรองน้ำ นาฬิกาปลุก ขวดหมึก ปากกาหมึกซึม โคมไฟ ผ้าที่ใช้ส่วนอื่น เป็นต้น

ตู้แสดงที่สอง เป็นเครื่องใช้สอยต่าง ๆ มิด เต้าปูน ไม้แปรงฟันของพระสายธรรมยุติ เครื่องมือทางช่าง ยาดม ยารักษาโรค เป็นต้น ตู้แสดงถูกจัดติดอยู่ภายในที่มีพื้นที่ค่อนข้างจะแคบ เพื่อให้ผู้ชมภายในเจดีย์พิพิธภัณฑ์ได้กราบไหว้สักการบูชา เพื่อเป็นศิริมงคลแก่ชีวิตรอบ ๆ บริเวณของเรือนเจดีย์ทำเป็นลานล้อมรอบเรือนเจดีย์ เพื่อให้ผู้เข้าไปกราบไหว้อัฐิธาตุและได้มีโอกาสได้นั่งพักผ่อน

ส่วนที่ 3 เรือนยอด ถัดจากเรือนเจดีย์ขึ้นไปทำเป็นบัลลังก์รองรับเรือนยอด ตัวเรือนยอดเจดีย์ทำเป็นรูปทรงดอกบัวเหลี่ยมซึ่งตัวเรือนยอดทำเป็นรูปดอกบัว ตามความหมายของเรือนยอดเจดีย์ที่ทำเป็นรูปดอกบัวนั้น อาจจะถือตามคติทางพระพุทธศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างมาประกอบกันทั้งฝ่ายมหายานและฝ่ายหินยาน (เถรวาท) เช่นดอกบัว เป็นดอกไม้บริสุทธิ์ ใช้เป็นพุทธบูชาแด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดอกบัวยังเป็นสัญลักษณ์ในการประสูติของพระพุทธรองค์ ดอกบัวยังเป็นแดนกำเนิดของพระอมิตาภะในแดนสุขาวดี ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์

ของพระพุทธองค์ ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาล พระศากยมุนี และพระโพธิสัตว์ ประทับอยู่เหนือดอกบัว ซึ่งหมายถึงการประทับอยู่เหนือจักรวาล

เจดีย์พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์หลุย เป็นเจดีย์พิพิธภัณฑสถานที่บ่งบอกทางศาสนาด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมอย่างชัดเจน รวมถึงรอบ ๆ ตัวเจดีย์พิพิธภัณฑสถานได้จัดทำเป็นสวนป่าอย่างเรียบง่ายอย่างเหมาะสม มีที่ให้ผู้คนได้หยุดพักผ่อน ชมความงามด้วยยอดเจดีย์พิพิธภัณฑสถาน เพื่อจะได้ชื่นชมและระลึกถึงพระอาจารย์หลุย จันทสาโร ลูกศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ใหญ่สายธรรมยุติ พระอาจารย์หลุย จันทสาโร ท่านเป็นผู้สร้างวัดไว้หลายแห่ง และเป็นพระปาฐุ์เรียบง่ายไม่ติดยึดสถานที่ เจดีย์พิพิธภัณฑสถานของท่าน ได้สร้างอยู่ใกล้กับพระอาจารย์ของท่าน ณ วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

5. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุดม บัวศรี (2531) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับประเทศ และระดับสากล รวมทั้งสิ้น 886 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 376 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และโบราณคดี 209 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม 140 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวประเภทกิจกรรมการผลิต 111 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปกรรม 50 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น พระธาตุพนม งานช้าง งานบุญบั้งไฟ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ประสาทหินพิมาย อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานประวัติศาสตร์เขาพนมรุ้ง บ้านเชียง งานแห่เทียนพรรษาที่อุบลราชธานี ผาแต้ม บุญบั้งไฟโยสธร เขื่อนจุฬาภรณ์ เขื่อนอุบลรัตน์ แก่งสะพือ บ้านด่านเกวียน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2535) ให้แนวคิดไว้ในระบบการท่องเที่ยวและระบบสิ่งแวดล้อมของพื้นที่หนึ่ง ๆ นั้น ปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นตัววัดการพัฒนาที่ดีที่สุดที่สามารถชี้ถึงการพัฒนาหรือการขยายตัวของการท่องเที่ยว การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการซึ่งการขยายตัวดังกล่าวอาจถึงจุดวิกฤติได้ในระดับหนึ่ง ตัวชี้วัดจุดวิกฤตินั้นแตกต่างกันไปตามปัจจัยหรือองค์ประกอบย่อยในระบบ อย่างไรก็ตาม การกระทบซึ่งอาจถือเป็นจุดวิกฤติของระบบได้ (อ้างตามลำไย หงส์สิงห์, 2541)

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537) กล่าวว่า ตามปกติแล้ว แหล่งท่องเที่ยวจะมีขีดความสามารถในการรับภาระให้ความรื่นรมย์แก่นักท่องเที่ยวโดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่คนในท้องถิ่นระดับหนึ่ง เมื่อใดที่รับภาระเกินขีดความสามารถแล้ว ผลเสียก็จะเกิดตามมาไม่ว่าจะเป็นความรื่นรมย์ของนักท่องเที่ยว ความรำคาญเคืองของเจ้าของท้องถิ่น และความเสื่อมโทรมทรุดเซของทรัพยากรการท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ผลเสียเหล่านี้เป็นเรื่องที่สามารถจะป้องกันได้ (อ้างตามลำไย หงส์สิงห์, 2541)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2536) ให้แนวคิดว่า การพัฒนาจะพยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาแหล่งท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมแต่ละแห่งให้อยู่ในลักษณะธรรมชาติมากที่สุด เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยส่วนใหญ่จะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งง่ายต่อการถูกทำลายหรือกระทบกระเทือนอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ดังนั้น ในการสำรวจเบื้องต้นจึงควรคำนึงถึงจุดนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อแผนพัฒนาที่ต่อเนื่องจากการสำรวจเบื้องต้นและการท่องเที่ยวของไทย (อ้างตาม ลำไย หงส์สิงห์, 2541)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) กล่าวถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมที่อาจได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อาจพิจารณาได้ดังนี้

1. แหล่งกำเนิดปัญหา ในที่นี้หมายถึง บุคคลหรือกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเสียหาย หรือความเสื่อมเสียต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผู้ก่อผลกระทบระบุได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวรวมกิจกรรมการท่องเที่ยว กับกลุ่มบริการการท่องเที่ยว

2. บริเวณที่ถูกผลกระทบ โดยเฉพาะในทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการกระทำของนักท่องเที่ยวรวมกิจกรรมการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยว

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว มีลักษณะและความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่และสภาพความเปราะบางหรือความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2538) ทำการศึกษาโครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีภาคใต้ โดยการศึกษาพื้นที่ธรรมชาติใน 14 จังหวัดภาคใต้ พบว่า จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจพื้นที่ธรรมชาติทั้งสิ้น 109 แห่ง มีพื้นที่ที่เหมาะสมมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำนวน 16 แห่ง กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ มีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำนวน 39 แห่ง และส่วนใหญ่มีความเหมาะสมปานกลาง 54 แห่ง โดยพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่จะมีสถานภาพเป็นพื้นที่คุ้มครอง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และวนอุทยานต่าง ๆ ที่อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) ทำการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน โดยมีการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของภาคอีสานบางส่วน ประมาณร้อยละ 10 ของทั้งหมด หรือ 59 แห่ง จากการศึกษาพบว่า ภาคอีสานเป็นภาคที่มีศักยภาพและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ดีที่มีศักยภาพและความสำคัญสูง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักถึง 27 แห่ง กระจายกันไปทั้งในเขตอีสานเหนือ กลาง และใต้ สนับสนุนด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลางอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองอีก 32 แห่ง กระจายกันไปทั้งในเขตอีสานเหนือ กลาง และใต้

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) ได้ทำการศึกษาศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาคอีสาน และมีการกำหนดศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยว 3 ประเภท ซึ่งได้แก่ 1) ประเภทธรรมชาติ 2) ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา และ 3) ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม โดยแยกเป็นเขตอีสานเหนือ อีสานกลางและอีสานใต้ พบว่า ภาคอีสาน เป็นภาคที่มี ศักยภาพและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เห็นได้จากการที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีศักยภาพสูง และความสำคัญสูง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ถึง 27 ประเภท กระจายกันไป ทั้งในเขตอีสานเหนือ กลาง และใต้ สนับสนุนด้วยแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภทอีกเช่นกัน ที่มีศักยภาพปานกลางอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองอีก 32 แห่ง กระจายกันไป ในเขตอีสานเหนือ กลาง และใต้

ลำไย หงส์สิงห์ (2541) ได้ทำการศึกษาศึกษาศักยภาพของเขื่อนอุบลรัตน์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากผลการศึกษาพบว่า เขื่อนอุบลรัตน์ในเขตความรับผิดชอบของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีศักยภาพความสำคัญสูงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว จัดว่าเขื่อนอุบลรัตน์เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก และสิ่งที่ควรปรับปรุงคือ เรื่องเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ส่วนบริการต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี

เพ็ญศรี เจริญวานิช และ นิติพล ภูตะโชติ (2541) การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยว 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ เลย และอุบลราชธานี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถึงแม้ว่าไม่ทราบความหมายที่ชัดเจน แต่ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกต้อง รูปแบบที่เหมาะสมส่วนใหญ่ คือการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เหมาะสม คือ การเที่ยวงานประเพณี การชมการแสดง ศิลปะพื้นบ้าน วิธีการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการทำประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น และช่วยอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลแนะนำนักท่องเที่ยวและขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาล

บุศรา คะโยธา (2541) ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแหล่งไดโนเสาร์ ภูกุ่มข้าว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูง และผลจากการวิเคราะห์ในด้านสิ่งที่ควรปรับปรุงของการบริการอันดับแรก คือ แผ่นพับ แผนที่ และเอกสารแนะนำการท่องเที่ยว

จักรพงษ์ แห่งทอง (2542) ได้ทำการศึกษาศึกษาศักยภาพของอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูง และมีผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระดับต่ำ และจากการศึกษาข้อมูลจากนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พอใจและเห็นด้วยกับการบริการต่าง ๆ และสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว

รวิ หาญเจริญ และคณะ (2542) จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางที่ 1 อุทยานแห่งชาติภูเวียง โบราณสถานโนนเมือง อุทยานแห่งชาติภูผาม่านและหมู่บ้านห้วยซ้อ พบประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก ปัญหาจากการจัดการในภาครัฐ โดยความขาดแคลนงบประมาณ กำลังบุคลากรที่จะดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและความอ่อนแอ ยุ่งยากของระบบราชการ ส่งผลให้การดูแลรักษา วางแผน ควบคุม ป้องกันปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวทำได้อย่างล่าช้า

ประเด็นที่สอง ผลกระทบจากการเปิดแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบล มักจะมีสาเหตุจากการสนับสนุนจากภาครัฐ การขาดความชำนาญ ความเข้าใจในลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาไม่อยู่บนความรู้ทางนิเวศหรือวัฒนธรรม ประเพณี สังคม ตลอดจนชุมชนองค์กรท้องถิ่นขาดประสบการณ์ในการดูแลรักษาจัดการและบริหารผลประโยชน์สาธารณะจากแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง

ชนกนาด ชาวเชียงตุง (2544) ได้ทำการศึกษาศึกษภาพของอุทยานภูกระดึง จังหวัดเลย บริเวณเชิงภู เพื่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติภูกระดึง มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สูง และคาดว่าจะอาจเกิดผลกระทบในระดับปานกลาง และคำแนะนำจากนักท่องเที่ยวคือ เรื่องการมีบริการเสริมด้านจักรยาน ป้ายบอกทางที่ชัดเจน และควรมีป้ายให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

นิฐริน ไล่พันธ์ (2544) ได้ทำการศึกษาศึกษภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย มีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูง ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษามีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ

วรจักษ์ คำภูแก้ว (2546) ได้ทำการศึกษาศึกษภาพและผลกระทบของอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น-เลย ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า อุทยานแห่งชาติภูผาม่านมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับสูง และมีผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับต่ำ

วรินดา โฆษิตวัฒนาพานิช (2547) ได้ทำการศึกษาศึกษภาพของอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีถ่วงน้ำหนักและวิธีถ่วงน้ำหนักที่เพิ่มตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาโดยวิธีถ่วงน้ำหนัก พบว่า อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสูง และจากการศึกษาโดยวิธีถ่วงน้ำหนักที่เพิ่มตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสูง

พิชญ วรชเกษม (2548) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตป่าอนุรักษ์ภูพระบาท อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี จากการศึกษา

พบว่า 1) ด้านสภาพทรัพยากรธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจน้อยทุกเรื่อง 2) ด้านการบริหารจัดการ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ เรื่องการบรรยายและให้ความรู้ของเจ้าหน้าที่แก่นักท่องเที่ยว การต้อนรับอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ต่อนักท่องเที่ยว นอกนั้นมีความพอใจในระดับพอใจน้อย 3) ด้านการบริการต่างๆ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับไม่พอใจ ในเรื่อง ความเพียงพอของโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อน นอกนั้นมีความพึงพอใจระดับพอใจน้อย และ 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับพอใจน้อยทุกกิจกรรม

บทที่ 3 วิธีการศึกษา

1. อุปกรณ์การศึกษา

1. แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับแหล่งท่องเที่ยว
2. แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว
3. สมุด ปากกา ดินสอ (สำหรับการบันทึก)
4. กล้องถ่ายรูป
5. กล้องส่องทางไกล

2. วิธีการศึกษา

1. สำรวจข้อมูลพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารที่มีการทำการศึกษา มาก่อน เอกสารที่เกี่ยวข้องและจากบุคลากรในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ จังหวัดอุบลราชธานี มุกดาหาร นครพนม หนองคาย และสกลนคร แล้วเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเขื่อน อุทยานแห่งชาติ วัด โบราณสถานหรืออุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดละ 1 แห่ง

2. การศึกษาภาคสนามในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยบันทึกข้อมูล เป็นอักษรและภาพถ่าย

3. ศึกษาศักยภาพในสถานที่ท่องเที่ยวจากแบบสอบถามข้อมูลแบ่งเป็น

- แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ใน 5 จังหวัด จากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว
- แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวละประมาณ 100 ชุด จาก นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววันๆ โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวและ นักทัศนาจร 100 คน นั้นได้จากสูตรการสุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดที่มากเพียงพอ (Yamane, 1973) โดยมีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 10 ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ซึ่งมีสูตรในการคำนวณกลุ่ม ตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนสมาชิกประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงหรือค่าพารามิเตอร์

โดยแทนค่า N คือ นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ระหว่าง 10,000-100,000 คนต่อปี

e คือ ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 10

ดังนั้น จึงใช้กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวและนักทัศนอาจร ประมาณ 100 คน ในการศึกษาครั้งนี้ ของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด

- สํารวจและเก็บข้อมูลภายในแหล่งท่องเที่ยวโดยตัวผู้ศึกษาเอง

4. ศึกษาศักยภาพโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้วิธี Weighting Score Method ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถจัดระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆได้ สะดวกและง่ายต่อการศึกษา โดยเป็นวิธีการศึกษาศักยภาพจากโครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2540 ซึ่งได้จากการดัดแปลงโครงการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในโครงการศึกษาทบทวนแผนแม่บท ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ เสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยแผนงานเศรษฐกิจรายสาขา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2536 และจากการศึกษาการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอนและบริเวณที่เกี่ยวข้องเนื่อง เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2537 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 เกณฑ์การศึกษา คือ

- 1) การเข้าถึง
- 2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว
- 3) ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
- 4) ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้
- 5) การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว
- 6) ความปลอดภัย

โดยมีเกณฑ์การพิจารณาระดับคะแนนดังนี้

ตาราง 3.1 แสดงค่าถ่วงน้ำหนักใน 6 เกณฑ์แยกย่อยเป็นรายตัวแปร

ตัวแปร	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)
1. การเข้าถึง	
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัดมายังที่ท่องเที่ยว	5
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5
- ประเภทของการคมนาคม และการเข้าถึง	5
2. สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว	
- ที่พัก	4
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4
- ที่จอดรถ	3
- ร้านขายของที่ระลึก	2
- ห้องสุขา	2
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2
3. ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	
- ความโดดเด่นเฉพาะด้านกายภาพของพื้นที่	5
- สภาพภูมิทัศน์	5
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรมในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5
- ความหลากหลายชนิดของสังคมพืช	4
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4
4. ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3
5. การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2
6. ความปลอดภัย	2

5. ศึกษาถึงสภาพของปัญหา และข้อเสนอแนะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่าง ๆ

3. การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยวิธีวิเคราะห์ค่าถ่วงน้ำหนัก (Weighting Score Method) มีขั้นตอนในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ละ 2-3 ชุด และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว จำนวนประมาณ 100 ชุด

2. นำข้อมูลจากแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานและแบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ซึ่งใช้ค่าฐานนิยม (Mode) เพื่อกำหนดระดับคะแนนศักยภาพตามเกณฑ์หลัก 6 เกณฑ์ ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรต่างๆ ของแต่ละเกณฑ์ โดยการให้คะแนน (R) แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

- ระดับที่มีศักยภาพสูง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 3
- ระดับที่มีศักยภาพปานกลาง ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 2
- ระดับที่มีศักยภาพน้อย ให้คะแนนตัวบ่งชี้เป็น 1

3.) พิจารณาค่าถ่วงน้ำหนักโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

1. การเข้าถึง

การเข้าถึงในที่นี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลาย ประการเช่น

- ความสะดวกในการเข้าถึง เช่น มีถนนที่มีผิวจราจรดี ไม่ห่างจากถนนสายหลักมากเกินไป
- สามารถเข้าถึงได้โดยการคมนาคมหลายแบบ เช่นทางบก ทางน้ำ มีพาหนะรับจ้างเข้าสู่สถานที่แห่งนั้นได้ หรืออาจเข้าถึงได้โดยทางเท้าอย่างเดียว
- ระยะทางเข้าถึงจากจังหวัดถึงอำเภอมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น

ปัจจัยการเข้าถึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด

ดังนั้นจึงให้ค่าถ่วงน้ำหนักดังนี้

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
1. การเข้าถึง		
1.1 ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัดมายังที่ท่องเที่ยว	$W_1 = 5$	โดยพิจารณาจัดระดับระยะทางการเข้าถึงได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีระยะทางจากจังหวัดถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่เกิน 100 กม. - ระดับปานกลาง คือ มีระยะทางจากตัวจังหวัดถึงแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่ 100-150 กม. - ระดับต่ำ คือ มีระยะทางจากจังหวัดถึงแหล่งท่องเที่ยว มากกว่า 150 กม.

ตารางที่ 3.2 ค่าถ่วงน้ำหนักของปัจจัยการเข้าถึง (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
1.2 สภาพของเส้นทาง/ ผิวจราจร	$W_2 = 5$	โดยพิจารณาจัดระดับสภาพของเส้นทางได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีสภาพผิวจราจรเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีตตลอดสาย - ระดับปานกลาง คือ มีสภาพผิวการจราจรเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีตบางส่วน สลับไปกับถนนลูกรัง - ระดับต่ำ คือ มีสภาพผิวจราจรเป็นถนนลูกรังตลอดสาย
1.3 ประเภทของการคมนาคมและการเข้าถึง	$W_3 = 5$	โดยพิจารณาจัดระดับประเภทของการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ เดินทางได้ทั้งทางบก (รถ) และทางน้ำ(เรือ) - ระดับปานกลาง คือ เดินทางได้โดยใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น ทางรถหรือทางเรือ - ระดับต่ำ คือ เดินทางได้เฉพาะการเดินทางเท้า

2. สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการไปท่องเที่ยวยังที่แห่งนั้น ได้แก่

- ใกล้เคียงศูนย์กลางเมืองหรือศูนย์กลางชุมชน
- ที่พัก
- ปัจจัยเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว
- สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก

ที่จอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องสุขา มนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่

สิ่งที่อำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในการยังสถานที่นั้น ๆ ดังนั้นจึงให้ค่าถ่วงน้ำหนักดังนี้

ตารางที่ 3.3 ค่าถ่วงน้ำหนักของสิ่งอำนวยความสะดวก

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
2. สิ่งอำนวยความสะดวก		
2.1 ที่พัก	$W_4 = 4$	<p>พิจารณาจากประเภทของที่พัก (บ้านหรือ เต็นท์) โดยดูจากจำนวนของที่พัก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) บ้านมีจำนวนที่หลัง เครื่องนอน จำนวน คนที่พักได้ทั้งหมด (อย่างไม้อัด) สภาพตัวบ้าน 2) เต็นท์ดูว่ามีพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ โดยเฉพาะหรือไม่มีเต็นท์ให้บริการหรือไม่ สามารถจัดระดับของที่พักได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีบ้านพักมากกว่าหรือเท่ากับ 5 หลัง หรือจำนวนคนพักได้ทั้งหมดมากกว่า 60 คน มีสภาพบ้านดีมีหลังคา ฝา 4 ด้าน และมีเครื่องนอนบริการ หรือมีบริเวณที่ให้ กางเต็นท์โดยเฉพาะและมีเต็นท์บริการ - ระดับปานกลาง คือ มีบ้านพักน้อยกว่า 5 หลัง หรือจำนวนคนพักได้ทั้งหมด 10 – 60 คน มี สภาพบ้านมีหลังคาฝา 4 ด้าน แต่ไม่มีเครื่อง นอนหรือมีบริเวณให้กางเต็นท์โดยเฉพาะแต่ ไม่มีเต็นท์บริการ ต้องนำมาเอง - ระดับต่ำ คือ บ้านพักมีสภาพเป็นเพิงหรือ ศาลา มีหลังคา แต่ไม่มีฝาครบ 4 ด้าน ไม่ มีเครื่องนอน จำนวนคนพักได้ทั้งหมดน้อย กว่า 10 คนหรือไม่มีที่กางเต็นท์โดยเฉพาะ

ตารางที่ 3.3 ค่าถ่วงน้ำหนักของสิ่งอำนวยความสะดวก (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	V_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
2.2 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	$W_5 = 4$	<p>พิจารณาถึงประเภทของร้านอาหาร/เครื่องดื่มได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ เป็นอาคารร้านค้า ที่มีจำนวนร้านอาหารมากกว่า 5 ร้านหรือมีความสะอาดมาก - ระดับปานกลาง คือ เป็นแผงลอยมีจำนวนร้าน 2-5 ร้าน หรือมีความสะอาดปานกลาง - ระดับต่ำ คือ เป็นหาบแร่หรือรถเข็น มีจำนวนร้าน 1 ร้าน หรือไม่สะอาด
2.3 ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	$W_6 = 4$	<p>พิจารณาจากความคงทนถาวรของอาคารสถานที่และความกลมกลืนเข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งสามารถจัดระดับของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวได้ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีความคงทนถาวร และมีสภาพที่กลมกลืนกับธรรมชาติ - ระดับปานกลาง คือ อาคารมีความคงทนถาวร แต่ไม่กลมกลืนเข้ากับธรรมชาติ - ระดับต่ำ คือ เป็นอาคารชั่วคราว และไม่มี ความกลมกลืนกับธรรมชาติ
2.4 ที่จอดรถ	$W_7 = 3$	<p>พิจารณาถึงจำนวนที่จอดรถ, ปริมาณที่จอด, ลักษณะของที่จอดรถ และความเป็นระเบียบของที่จอดรถได้ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีที่จอดรถมากกว่า 2 แห่ง หรือ ปริมาณที่จอดได้รวมมากกว่า 100 คัน ลักษณะของที่จอดรถเป็นพื้นซีเมนต์ มีความเป็นระเบียบในการจัดที่จอดรถดี - ระดับปานกลาง คือ มีที่จอดรถทั้งหมด 2 แห่ง หรือ ปริมาณที่จอดได้รวม 50-100 คัน ลักษณะของที่จอดรถมีทั้งที่เป็นพื้นซีเมนต์และลาดดิน ความเป็นระเบียบในการจัดที่จอดรถปานกลาง

ตารางที่ 3.3 ค่าถ่วงน้ำหนักของสิ่งอำนวยความสะดวก (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	V_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
2.5 ร้านขายของที่ระลึก	$W_8 = 2$	<p>การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับต่ำ คือ มีที่จอดรถ 1 แห่ง หรือ ปริมาณรถที่จอดได้ น้อยกว่า 50 คัน ลักษณะของที่จอดรถเป็นลาดดิน ในการจัดที่จอดรถไม่เป็นระเบียบ <p>พิจารณาถึงประเภทของร้านขายของที่ระลึก ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ เป็นอาคารร้านค้า - ระดับปานกลาง คือ เป็นตู้โชว์สินค้าหรือ แผงลอย - ระดับต่ำ คือ เป็นหาบแร่หรือรถเข็น
2.6 ห้องสุขา	$W_9 = 2$	<p>พิจารณาจากจำนวนของห้องสุขาทั้งหมด, สุขภัณฑ์ที่ใช้, ความคงทนถาวร และความกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยแยกประเภทสุขาชาย-หญิง สามารถจัดระดับห้องสุขาได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีการแยกประเภท สุขาชาย – หญิง จำนวนของห้องสุขามากกว่า 20 ห้อง สุขภัณฑ์ใช้แบบชักโครก มีความคงทนถาวร และมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ - ระดับปานกลาง คือ มีการแยกประเภทชาย – หญิง แต่มีจำนวนห้องสุขา 5 - 20 ห้อง สุขภัณฑ์ใช้เป็นแบบตักลาด มีความคงทนถาวร และกลมกลืนกับธรรมชาติ - ระดับต่ำ คือ ไม่มีการแยกประเภทสุขา มีจำนวนห้องน้อยกว่า 5 ห้อง สุขภัณฑ์ใช้แบบตักลาด เป็นแบบชั่วคราว ไม่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ

ตารางที่ 3.3 ค่าถ่วงน้ำหนักของสิ่งอำนวยความสะดวก (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	V_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
2.7 มนุษยสัมพันธ์ของ เจ้าหน้าที่	$W_{10} = 2$	ระดับของมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ สามารถ จะจัดระดับได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ เจ้าหน้าที่ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี - ระดับปานกลาง คือเจ้าหน้าที่ที่มีมนุษยสัมพันธ์ปานกลาง - ระดับต่ำ คือ เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

3. ความสำคัญและแหล่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญไม่ด้อยไปกว่าสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไปยังสถานที่นั้น ๆ ความสวยงาม ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกกล่าวขานโดยสื่อต่างๆ เป็นสิ่งชักจูงให้นักท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจสามารถหมายความถึงสิ่งต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

- ความสำคัญในแง่ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
- ความสำคัญในแง่ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี
- ความสำคัญในด้านของศาสนา
- ความงามตามธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์ของแหล่งท่องเที่ยว หรือสิ่งดึงดูดใจ

ในแง่ลักษณะของนิเวศวิทยา

- ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งเที่ยวนั้นในภูมิภาคหรือจังหวัด

การให้ค่าถ่วงน้ำหนักของความสำเร็จและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ มี

ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ค่าถ่วงน้ำหนักของความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
3. ความสำคัญ, สิ่งดึงดูดใจ		ลักษณะเด่นแปลกตาด้านกายภาพที่หาพบได้ยาก เช่น ถ้ำ น้ำพุร้อน เฟิงหิน ก้อนหินรูปแปลกตา เป็นต้น โดยระบุลักษณะของความโดดเด่นเฉพาะตัวที่ปรากฏในพื้นที่ และให้คะแนนจากการเปรียบเทียบลักษณะโดดเด่นดังกล่าวกับสถานที่อื่น ๆ ภายในประเทศ โดยสามารถจัดระดับความโดดเด่นได้ ดังนี้
3.1 ความโดดเด่นเฉพาะทาง กายภาพของพื้นที่ (Physical Uniqueness/ Characteristics)	$W_{11} = 5$	<ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะที่ไม่มีที่อื่น - ระดับปานกลาง คือ เป็นลักษณะโดดเด่นเฉพาะที่มีที่อื่น ๆ แต่มีจำนวนมาก - ระดับต่ำ คือ เป็นลักษณะที่เห็นได้ทั่วไป
3.2 สภาพภูมิทัศน์ (Landscape Characteristic)	$W_{12} = 5$	<p>ลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นสภาพทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตา โดยทั้งนี้จะพิจารณาจากตำแหน่งมุมมองระยะทางภูมิทัศน์ประเภทและคุณภาพของภูมิทัศน์ได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่เป็นสภาพทิวทัศน์ที่สวยงามและน่าสนใจ - ระดับปานกลาง คือ มีลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่เป็นสภาพทิวทัศน์ที่สวยงามปานกลาง - ระดับต่ำ คือ มีลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่เป็นสภาพทิวทัศน์ที่สวยงามแต่ไม่มีความน่าสนใจ

ตารางที่ 3.4 ค่าถ่วงน้ำหนักของความสำเร็จและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
3.3 ความหลากหลายชนิดพืช (Plant Community Diversity)	$W_{13} = 4$	พิจารณาจำนวนชนิดของสังคมพืช สามารถจัดระดับความดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีจำนวนของชนิดสังคมพืช ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป - ระดับปานกลาง คือ ต้องมีจำนวนของชนิดสังคมพืช 2 ชนิด - ระดับต่ำ คือ มีจำนวนของชนิดสังคมพืช 1 ชนิด
3.4 ความสมบูรณ์ของสังคมพืช (Plant Community Status)	$W_{14} = 4$	จัดเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งดึงดูดให้เข้าไปในพื้นที่มี 3 ระดับ คือ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ พื้นที่ยังเป็นป่าดั้งเดิม ไม่มีการบุกรุกโดยราษฎร แต่อย่างใด - ระดับปานกลาง คือ พื้นที่ที่เคยถูกบุกรุกโดยราษฎร แต่สามารถทดแทนคืนกลับสภาพเป็นป่าสมบูรณ์อีกครั้ง - ระดับต่ำ คือ พื้นที่ที่กำลังถูกบุกรุกโดยราษฎรหรือบางส่วนถูกราษฎรยึดครองหรือการเข้าไปใช้พื้นที่ป่าทำกิจกรรม จนทำให้สภาพป่าดั้งเดิมแปรเปลี่ยนสภาพไป
3.5 ความโดดเด่นทางด้านโบราณวัตถุ โบราณสถาน และศิลปกรรม ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	$W_{15} = 5$	พิจารณาจาก <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีความหลากหลายและน่าสนใจในการท่องเที่ยว ถ้ามีศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ธรรมชาติ - ระดับปานกลาง คือ มีการให้ความรู้หรือการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว - ระดับต่ำ คือ มีความโดดเด่นทางด้านโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์

4. ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้

จากการที่สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่ต่างกัน มีกฎระเบียบที่ต่างกันออกไป ดังนั้นเวลาที่สามารถใช้บริการของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง จึงแตกต่างกันออกไป ด้วย เช่น บางแห่งไม่สามารถเข้าถึงได้ในฤดูฝน มีแหล่งขาดความสวยงามที่มีในฤดูแล้ง เป็นต้น จึงให้ค่าน้ำหนักดังนี้

ตารางที่ 3.5 ค่าถ่วงน้ำหนักของช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
4. ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	$W_{16} = 3$	สามารถจัดระดับช่วงเวลาที่สามารถเข้าพื้นที่ได้ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ สามารถใช้บริการได้ตลอดปี - ระดับปานกลาง คือ สามารถที่จะใช้บริการได้ 8-9 เดือน/ปี - ระดับต่ำ คือ สามารถใช้บริการไม่เกิน 6 เดือน/ปี

5. การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว

การที่นักท่องเที่ยวสามารถไปเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่ง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกันนักได้ในช่วงเวลาท่องเที่ยว จะเป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ มากกว่าไปยังแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่โดด ๆ ดังนั้นจึงให้ค่าน้ำหนักดังนี้

ตารางที่ 3.6 ค่าถ่วงน้ำหนักของการรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
5. การรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว	$W_{17} = 2$	พิจารณาจากการที่นักท่องเที่ยวสามารถไปเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่ง ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกันได้ภายในช่วงเวลาท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้มีนักท่องเที่ยว มาเที่ยวมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งอื่น ที่ตั้งอยู่โดด ๆ <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ตั้งแต่ 1 แห่ง หรือมากกว่าตั้งอยู่ในระยะทาง ไม่เกิน 100 กม. จากแหล่งท่องเที่ยว(ทางถนน)

ตารางที่ 3.6 ค่าถ่วงน้ำหนักของการรวมกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยว (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
		<ul style="list-style-type: none"> - ระดับปานกลาง คือ มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในระยะทางไม่เกิน 100 – 150 กม. จากแหล่งท่องเที่ยว (ทางถนน) - ระดับต่ำ คือ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ตั้งอยู่ในระยะทาง 150 กม. (ทางถนน) จากแหล่งท่องเที่ยว

6. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกไปยังสถานที่นั้น ๆ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพิจารณา ได้แก่ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินจากโจรผู้ร้ายและมิจฉาชีพ ความปลอดภัยต่อยานพาหนะในการเดินทาง ความปลอดภัยในการเข้าถึงโดยการเดินเท้า ความปลอดภัยจากสภาพธรรมชาติ ดังนั้นจึงให้ค่าคะแนนดังนี้

ตารางที่ 3.7 ค่าถ่วงน้ำหนักของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	W_i	การพิจารณาและระดับของการให้คะแนน
6. ความปลอดภัย (Safety)	$W_{18} = 2$	<p>ความปลอดภัยในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยจะสามารถพิจารณาได้จาก ความปลอดภัยและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งประเมินได้จากจำนวนคดีที่เคยเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว และจากจำนวนเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือเจ้าหน้าที่ที่ให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ โดยสามารถให้ค่าระดับของความปลอดภัยได้ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระดับสูง คือ ไม่เคยมีคดีเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว นั้นหรือจำนวนเจ้าหน้าที่ 1 คน/พื้นที่ 100 ไร่ - ระดับปานกลาง คือ เคยมีคดีเกิดขึ้น หรือมีเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อพื้นที่ 100 – 200 ไร่ - ระดับต่ำ คือ เคยมีคดีเกิดขึ้นหรือมีเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อพื้นที่มากกว่า 200 ไร่

4. นำคะแนนศักยภาพที่ได้จากการประเมินคุณด้วยค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรนั้นและหารด้วยค่าถ่วงน้ำหนักรวมของแต่ละเกณฑ์ ดังสูตรหาระดับศักยภาพเพื่อคำนวณหาระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวใน 6 เกณฑ์ ดังนี้

$$\text{สูตรระดับศักยภาพ } EP = \frac{W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n}{(W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n)}$$

โดย EP = ระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเกณฑ์ที่ 1-6

$R_{1...n}$ = ค่าคะแนนศักยภาพของตัวแปรที่ 1- n

โดย n คือ ตัวแปรย่อยในแต่ละเกณฑ์

$W_{1...n}$ = ค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรที่ 1- n

โดย n คือ ตัวแปรย่อยในแต่ละเกณฑ์

ดังนั้นจะมี EP_1 คือ ระดับศักยภาพด้านการเข้าถึง

EP_2 คือ ระดับศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว

EP_3 คือ ระดับศักยภาพด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

EP_4 คือ ระดับศักยภาพด้านเวลาที่ท่องเที่ยวได้

EP_5 คือ ระดับศักยภาพด้านการรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว

EP_6 คือ ระดับศักยภาพด้านความปลอดภัย

5. นำระดับศักยภาพทั้ง 6 เกณฑ์มาหาร 6 เพื่อหาระดับศักยภาพรวมทุกด้านของแหล่งท่องเที่ยว นั่น คือ

$$EP_{รวม} = \frac{EP_1 + EP_2 + EP_3 + EP_4 + EP_5 + EP_6}{6}$$

ก็จะได้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว นั่น

6.) นำผลการศึกษาระดับศักยภาพมาจัดความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยแบ่งศักยภาพเป็น 3 ระดับ โดยระดับของศักยภาพมีดังต่อไปนี้

- ระดับมากกว่า 2-3 = H : เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง
- ระดับมากกว่า 1-2 = M : เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง
- ระดับเท่ากับ 1 = L : เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ

ความหมายของระดับศักยภาพและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

1. มีศักยภาพและความสำคัญสูง จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของภูมิภาคนั้น ซึ่งหมายความว่าหากนักท่องเที่ยวจะมาภูมิภาคนั้นๆ จะต้องนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้ก่อน
2. มีศักยภาพหรือความสำคัญปานกลางจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองของภูมิภาค ซึ่งหมายความว่า นักท่องเที่ยวอาจจะไปเยี่ยมแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นแห่งที่ 2 ในการมาเยือนภูมิภาคนั้นๆ
3. มีศักยภาพและความสำคัญต่ำ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวบริวารของภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก แต่อาจไม่อยู่ในแผนการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่หากมีเวลาเหลือหรือเป็นทางผ่านก็อาจจะเข้าไปเยี่ยมชมได้

บทที่ 4
ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่

1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จ.อุบลราชธานี
2. อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จ.มุกดาหาร
3. พระธาตุพนม จ.นครพนม
4. วัดภูทอก (วัดเจติยาคีรีวิหาร) จ.หนองคาย
5. วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

ผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี**
สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว
  - ที่จอดรถ มี 3 แห่ง ซึ่งปริมาณรถที่จอดได้รวม 200 คัน คือ
    1. บริเวณลานหินผาแต้ม ลักษณะเป็นลานหิน ไม่มีรั้ว ไม่มีแยกประเภทของรถที่จอด มีความเป็นระเบียบและไม่มีรถเก็บค่าบริการ
    2. บริเวณทางเดินที่ 1 ลักษณะเป็นลานหิน มีรั้ว ไม่มีแยกประเภทของรถที่จอด มีความเป็นระเบียบและไม่มีรถเก็บค่าบริการ
    3. บริเวณทางเดินที่ 3 ลักษณะเป็นลานหิน มีรั้ว ไม่มีแยกประเภทของรถที่จอด มีความเป็นระเบียบและไม่มีรถเก็บค่าบริการ
  - ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่
    1. บ้านพักแฝด ได้แก่ ผาแต้ม 101/1 และ ผาแต้ม 101/2 (มณีเทวา) อยู่ในโซนที่ทำการศึกษาอุทยานแห่งชาติ เป็นบ้านพักพัดลม จำนวน 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ พักได้ 6 คน/หลัง ราคา 1,200.-บาท/คืน
    2. บ้านพักเดี่ยว ได้แก่ ผาแต้ม 103 (สร้อยสุวรรณ) ผาแต้ม 104 (ทิพเกสร) และ ผาแต้ม 105 (สร้อยจันทร์) อยู่ตรงข้ามกับด่านเก็บค่าธรรมเนียม เป็นบ้านพักมีเครื่องปรับอากาศ จำนวน 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ พักได้ 5 คน/หลัง ราคา 2,000.-บาท/คืน
    3. เต็นท์ อุทยานมีเต็นท์ไว้ให้บริการดังนี้
      - เต็นท์- เคเบิล ขนาด 4 คน สามารถเข้าพักได้ 6-8 คน มีเต็นท์ไว้บริการจำนวน 17 เต็นท์ อัตราค่าบริการ/เต็นท์ 300 บาท

- เติ้นท์ - โดมเล็ก ขนาด 2 คน สามารถเข้าพักได้ 3-4 คน มีเติ้นท์ให้บริการ 66 หลัง อัตราค่าบริการ/เติ้นท์ 150 บาท

- เติ้นท์ - โดมใหญ่ ขนาด 3 คน สามารถเข้าพักได้ 4-6 คน มีเติ้นท์ให้บริการ จำนวน 3 หลัง อัตราค่าบริการ/เติ้นท์ 225 บาท

- ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาแยก ชาย-หญิง ทั้งหมด 5 แห่ง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบชักโครกและตักกราด ใช้วัสดุจากปูน ไม้ และกระเบื้อง มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้ถังบำบัดสำเร็จรูป

- อาคารบริการนักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ก่อนที่จะไปพักผ่อนศึกษาธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีพิพิธภัณฑ์และห้องแสดงนิทรรศการซึ่งสร้างด้วยวัสดุที่คงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ

- ร้านอาหาร มี 12 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่ในอาคารบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีความสะอาดปานกลาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ

- ร้านขายของที่ระลึก ในส่วนของอุทยาน มี 1 ร้าน สินค้าที่จำหน่าย ได้แก่ ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ พวงกุญแจ ผลิตภัณฑ์การเกษตรในชุมชน หมวก เสื้อผ้า หนังสือการท่องเที่ยว เป็นต้น

- มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ให้บริการ 5 คน สังกัดอุทยานแห่งชาติผาแต้ม โดยช่วงเวลาให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง

- ป้ายสื่อความหมายในการบอกเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยว มีความชัดเจน คงทนถาวร

- มีบริการโสตทัศนูปกรณ์ คือ วีดีโอและสไลด์

- ไม่มีมีดคุเทศก์

- มีทางเดินศึกษาธรรมชาติ

- ระบบการจัดการ มีการรักษาความปลอดภัย โดยมีเจ้าหน้าที่ 8 คน สังกัดอุทยานแห่งชาติผาแต้ม บริเวณที่เกิดอุบัติเหตุอยู่เสมอ คือบริเวณลานหินตรงภาพเขียนสี มักลื่นในหน้าฝน

- ระบบสาธารณูปโภค ไม่มีบริการโทรศัพท์สาธารณะ มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดินและถนน น้ำในการอุปโภคจะสูบจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และน้ำในการบริโภคของนักท่องเที่ยวจะสามารถซื้อได้จากร้านค้าหรือนักท่องเที่ยวนำมาเอง

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

- ระบบการกำจัดขยะ มีความสามารถในการรองรับขยะเพียงพอ มีการจัดเก็บโดยเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว 8 คน และมีการกำจัดขยะโดยการเผา

- คุณภาพน้ำ แหล่งน้ำในสถานที่ท่องเที่ยวจะมีคลอง ซึ่งลักษณะของน้ำจะมีสีในช่วงฤดูฝน ไม่มีกลิ่น ใส ไม่มีขยะลอยน้ำ ไม่มีไขมัน/น้ำมันบนผิวน้ำ ซึ่งสามารถนำมาใช้รดน้ำต้นไม้

ในเขตอุทยานได้ มีการระบายน้ำทิ้งโดยการปล่อยไปตามธรรมชาติ ลักษณะน้ำทิ้งไม่มีกลิ่น ไม่มีขยะ และน้ำทิ้งไม่ได้ผ่านการบำบัด

- คุณภาพอากาศและเสียง ลักษณะอากาศมีฝุ่นควันปานกลางจากรถยนต์ที่เข้ามาในช่วงเทศกาล ไม่มีเสียงรบกวน

สถานบริการที่อยู่ใกล้

- ศูนย์สุขภาพชุมชน ตั้งอยู่ที่ห่างจากอุทยานแห่งชาติผาแต้ม 5 กิโลเมตร
- สถานีตำรวจภูธรโขงเจียม ตั้งอยู่ที่อำเภอโขงเจียม ห่างจากอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ประมาณ 19 กิโลเมตร
- ธนาคารกรุงไทย ตั้งอยู่ที่อำเภอโขงเจียม ห่างจากอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ประมาณ 19 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

- อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ระยะทาง 25 กิโลเมตร
- อุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอย ระยะทาง 150 กิโลเมตร
- อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว ระยะทาง 130 กิโลเมตร

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ ชมพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในสยาม เติ่นป่า เติ่นน้ำพักผ่อน เข้าค่ายพักแรม ชมถ้ำ ชมศิลปวัฒนธรรมการเล่น และเดินศึกษาธรรมชาติ

โดยในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวค่อนข้างหนาแน่นและจะหนาแน่นมาในช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

หน่วยงานที่รับผิดชอบอุทยานแห่งชาติผาแต้ม คือ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 50 คน เป็นข้าราชการ 2 คน ลูกจ้างประจำ 5 คน พนักงาน 41 คน ลูกจ้าง 2 คน เบอร์โทรศัพท์ในการติดต่อ 045-246332, 045-246333 045-318026 ซึ่งเปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง

ปัญหาและอุปสรรคของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

- ห้องสุขายังไม่เพียงพอ ในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ที่ผาหมอนและเสาเฉลียง
- การระบายน้ำของตัวอาคารศูนย์บริการยังไม่ดีพอ ทำให้เกิดการรั่วของร้านอาหาร
- บุคลากรไม่เพียงพอต่อความรับผิดชอบหรือการออกตรวจลาดตะเวนและปราบปราม เพราะพื้นที่ 212,500 ไร่ ออกตรวจลาดตะเวนไม่ทั่วถึง ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่
- ประชาชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทำให้มีการบุกรุกทำลายธรรมชาติ

1.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยการสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ จำนวน 100 ชุด สรุปข้อมูลดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติผาแต้มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง มากกว่า 50 ปี (ร้อยละ 29.00) สถานภาพส่วนใหญ่มี สถานภาพสมรส (ร้อยละ 53.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 43.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 27.00) มีรายได้เฉลี่ย 10,001-15,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 20.00) และมีรายได้ สหุทธิของครอบครัว มากกว่า 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 21.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 75.70) โดยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 55.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 43.00) ซึ่งเป็นการมาพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 52.00 โดยพักโรงแรม (ร้อยละ 73.08) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 74.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยว นิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 61.83) รายละเอียดดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จ.อุบลราชธานี

	ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	36	36.00
	หญิง	64	64.00
	รวม	100	100.00
อายุ	10-20	6	6.00
	21-30	27	27.00
	31-40	21	21.00
	41-50	17	17.00
	มากกว่า 50	29	29.00
	รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	39	39.00
สมรส	53	53.00
หม้าย	8	8.00
รวม	100	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	12	12.00
มัธยมต้น	11	11.00
มัธยมปลาย/ปวช.	18	18.00
อนุปริญญา/ปวส.	5	5.00
ปริญญาตรี	43	43.00
สูงกว่าปริญญาตรี	11	11.00
อื่น ๆ ระบุ	0	0.00
รวม	100	100.00
อาชีพ		
ไม่ได้เรียน/ว่าง	1	1.00
นักเรียน/นักศึกษา	10	10.00
เกษตรกร	4	4.00
รับจ้างทั่วไป	6	6.00
รับราชการ	27	27.00
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2	2.00
พนักงานบริษัทเอกชน	26	26.00
พ่อค่านักธุรกิจ	7	7.00
แม่บ้าน/พอบ้าน	9	9.00
อื่น ๆ (ระบุ)	8	8.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	6	6.00
2,500-5,000 บาท	13	13.00
5,001-7,500 บาท	11	11.00
7,501-10,000 บาท	14	14.00
10,001-15,000 บาท	20	20.00
15,001-20,000 บาท	11	11.00
20,001-25,000 บาท	8	8.00
25,001-50,000 บาท	12	12.00
มากกว่า 50,000 บาท	5	5.00
รวม	100	100.00
รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	2	2.00
2,500-5,000 บาท	5	5.00
5,001-7,500 บาท	11	11.00
7,501-10,000 บาท	13	13.00
10,001-15,000 บาท	13	13.00
15,001-20,000 บาท	5	5.00
20,001-25,000 บาท	11	11.00
25,001-50,000 บาท	21	21.00
มากกว่า 50,000 บาท	19	19.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	81	75.70
ศึกษารวมชาติและศิลปวัฒนธรรม	9	8.41
ทัศนศึกษา/เข้าค่ายพักแรม	7	6.54
อบรม/สัมมนา	5	4.67
แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	4	3.74
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.94
รวม	107	100.00
ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยว		
มาเป็นครั้งแรก	55	55.00
เคยมาแล้ว	45	45.00
รวม	100	100.00
ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้		
เพื่อน/ญาติพี่น้อง	43	43.00
หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/สิ่งพิมพ์ต่างๆ	6	6.00
โทรทัศน์/วิทยุ	1	1.00
บริษัทท่องเที่ยว	9	9.00
กรมป่าไม้	1	1.00
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	3	3.00
มาเอง	28	28.00
อื่นๆ (ระบุ)	9	9.00
รวม	100	100.00
รูปแบบของการมาท่องเที่ยว		
มาเช้า เย็นกลับ	48	48.00
พักค้างคืน	52	52.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้		
โรงแรม	38	73.08
บังกะโล/รีสอร์ต	5	9.61
เกสเฮ้าส์	0	0.00
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	7	13.46
บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	2	3.85
อื่นๆ (ระบุ)	0	0.00
รวม	52	100.00
กลุ่มที่มาท่องเที่ยว		
มาเอง โดยแยกเป็น	74	74.00
มาคนเดียว	0	0.00
มากับกลุ่มเพื่อน	27	36.49
มากับครอบครัว	36	48.65
มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว	11	14.86
มากับสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน	19	19.00
มากับบริษัทท่องเที่ยว	5	5.00
อื่นๆ (ระบุ)	2	2.00
รวม	100	100.00
กิจกรรมนันทนาการที่ทำในขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยว		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เดินเล่นชมธรรมชาติ	81	61.83
พักผ่อนรับประทานอาหาร	10	7.63
ไปเที่ยวชมโบราณสถาน/ภาพเขียนสี	20	15.27
ศึกษาระบบนิเวศน์ของป่า	15	11.45
ดูพระอาทิตย์	5	3.82
อื่นๆ (ระบุ)	0	0.00
รวม	131	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จ.อุบลราชธานี (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่		
กลับ	87	87.00
ไม่กลับ	13	13.00
รวม	100	100.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
รายละเอียดดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของ
แหล่งท่องเที่ยว

การบริการของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยาน	พอใจ	64.00
2. ป้ายอธิบายความหมายธรรมชาติ ป้ายสัญลักษณ์	พอใจ	68.00
3. ทางเดินเท้า / เส้นทางเดินป่า	พอใจ	66.00
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	พอใจ	61.00
5. อาหาร	พอใจ	44.00
6. ห้องน้ำ-ห้องสุขา/ที่พักแรม	พอใจ	54.00
7. ความปลอดภัย	พอใจ	50.00
8. ความสะอาดของสถานที่ / ถึงขยะ	พอใจ	61.00
9. การบริการของเจ้าหน้าที่อุทยาน	พอใจ	58.00
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของอุทยาน	พอใจมาก	49.00
เฉลี่ยการบริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ		

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยต่างๆ ในการ
มาท่องเที่ยว

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส
ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนของครอบครัว

ปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยว ผู้ที่แนะนำให้มาแหล่ง
ท่องเที่ยว รูปแบบของการนันทนาการ กลุ่มที่มาท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ

ได้ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้

รูปแบบการมานันทนาการส่วนใหญ่ (พักค้างคืน) จะสัมพันธ์กับอายุของนักท่องเที่ยว (มากกว่า 50 ปี) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับอายุของนักท่องเที่ยว (มากกว่า 50 ปี) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับสัณฐานภาพสมรสของนักท่องเที่ยว (สมรส) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับรายได้สุทธิของนักท่องเที่ยว (25,001-50,000 บาท/เดือน) ($p < 0.05$)

1.3 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.90 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้สูตรระดับศักยภาพ

$$EP_{รวม} = \frac{2.67 + 2.90 + 3.00 + 3.00 + 3.00 + 3.00}{6}$$

$$= 2.93$$

ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.93 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง รายละเอียดดังตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัด มายังที่ท่องเที่ยว	5	3	15
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5	3	15
- ประเภทของการคมนาคม และ การเข้าถึง	5	2	10
รวม	15	8	40
ระดับศักยภาพ		2.67	
สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว			
- ที่พัก	4	3	12
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4	3	12
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4	3	12
- ที่จอดรถ	3	3	9
- ร้านขายของที่ระลึก	2	2	4
- ห้องสุขา	2	3	6
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2	3	6
รวม	21	20	61
ระดับศักยภาพ		2.90	
ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจ			
- ความโดดเด่นเฉพาะทางด้าน กายภาพของพื้นที่	5	3	15
- สภาพภูมิทัศน์	5	3	15
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5	3	15
- ความหลากหลายชนิดของ สังคมพืช	4	3	12

ตารางที่ 4.3 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม
จังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4	3	12
รวม	23	15	69
ระดับศักยภาพ		3.00	
ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้			
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3	3	9
รวม	3	3	9
ระดับศักยภาพ		3.00	
การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง			
- การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

2. อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จ.มุกดาหาร

สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว

- ที่จอดรถ มี 1 แห่ง บริเวณที่ทำการอุทยาน พื้นที่ประมาณ 200 ตารางกิโลเมตร ลักษณะเป็นพื้นซีเมนต์ ไม่มีรั้วเฝ้า ไม่แยกประเภทของรถที่จอด ไม่เป็นระเบียบและไม่มีการเก็บค่าบริการ

- ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

บ้านพัก จำนวน 1 หลัง รองรับได้ 6 คน

เต็นท์โดมเล็ก จำนวน 10 หลัง ขนาดรองรับได้ 4 คน

เต็นท์เคบิน จำนวน 10 หลัง ขนาดรองรับได้ 4-6 คน

เต็นท์ยกพื้น จำนวน 3 หลัง ขนาดรองรับได้ 8 คน

สถานที่กางเต็นท์ จำนวน 2 แห่ง ขนาดรองรับได้ 100 คน

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จำนวน 1 หลัง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติ จำนวน 3 เส้นทาง

ห้องประชุม จำนวน 1 ห้อง รองรับได้ 40 คน

- ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาแยก ชาย-หญิง ทั้งหมด 2 แห่ง รวมมีห้องสุขา 20 ห้อง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบตุ๊กราด ใช้วัสดุจากปูน และกระเบื้อง มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้ถังบ่อเกรอะ/บ่อซึม

- มีห้องแสดงนิทรรศการถาวร ซึ่งสร้างด้วยวัสดุที่คงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ

- ร้านอาหาร มี 10 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลานจอดรถ มีความสะอาดปานกลาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ

- ร้านขายของที่ระลึก ในส่วนของอุทยาน มีตู้โชว์สินค้า 1 แห่ง สินค้าที่จำหน่าย ได้แก่ ไปสการ์ด พวงกุญแจ ที่ติดตู้เย็น เสื้อ และสินค้าทำมือจากวัสดุท้องถิ่น เป็นต้น

- มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่ให้บริการ 10 คน สังกัดกรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยช่วงเวลาให้บริการคือ 07.00-17.00 น.

- มีป้ายสื่อความหมายในการบอกเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยว แต่ไม่ค่อยชัดเจน มีทั้งที่มีความคงทนถาวรและแบบชั่วคราว ทั้งกลมกลืนกับธรรมชาติและไม่กลมกลืน

- มีบริการโสตทัศนอุปกรณ์ คือ วีดีโอ

- มีสื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทแผ่นพับและโปสเตอร์

- มีการจัดนิทรรศการ

- ไม่มีมัคคุเทศก์

- มีทางเดินศึกษาธรรมชาติ

- ระบบการจัดการ มีการรักษาความปลอดภัย โดยมีเจ้าหน้าที่ 4 คน สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

- ระบบสาธารณูปโภค มีบริการโทรศัพท์สาธารณะแบบหยอดเหรียญ จำนวน 2 เครื่อง มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดิน ถนน และบ้านพัก น้ำในการอุปโภคจะใช้น้ำประปาท้องถิ่น และน้ำบาดาล และน้ำในการบริโภคของนักท่องเที่ยวจะสามารถซื้อได้จากร้านค้าและมีน้ำดื่มสาธารณะ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

- ระบบการกำจัดขยะ มีความสามารถในการรองรับขยะเพียงพอ มีการจัดเก็บโดยเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว 3 คน และมีการกำจัดขยะโดยการเผา

- คุณภาพอากาศและเสียง ลักษณะอากาศไม่มีฝุ่นควัน ไม่มีกลิ่นและไม่มีเสียงรบกวน

สถานบริการที่อยู่ใกล้

- โรงพยาบาลมุกดาหาร ตั้งอยู่ที่ อ.เมือง จ.มุกดาหาร ระยะห่าง 17 กิโลเมตร
- สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับอุทยานประวัติศาสตร์ภูผาเทิบ
- จุดชมวิวกุมโนรมย์ ระยะทาง 13 กิโลเมตร

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ เดินป่า เดิน/นั่งพักผ่อน เข้าค่ายพักแรม ดูนก ปิกนิก และเดินศึกษาธรรมชาติ

หน่วยงานที่รับผิดชอบอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ คือ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 68 คน หมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ 042-601753 ช่วงเวลาให้บริการ 07.00-17.00 น.

ปัญหาและอุปสรรคของอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

- ที่จอดรถแคบ
- น้ำดื่มน้ำใช้ไม่เพียงพอ ห้องอาบน้ำไม่เพียงพอ
- มีไฟฟ้า

ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยการสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ จำนวน 106 ชุด สรุปข้อมูลดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.32) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง ไม่เกิน 20 ปี (ร้อยละ 39.62) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 71.15) การศึกษาระดับมัธยมปลาย/ปวช. (ร้อยละ 32.08) อาชีพนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 50.94) มีรายได้เฉลี่ย น้อยกว่า 2,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 27.36) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 26.42)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 76.58) โดยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 65.71) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 53.64) ซึ่งเป็นการมาเข้าเย็นกลับ (ร้อยละ 85.85) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 83.02) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 57.65) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมาเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 96.23) รายละเอียดดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาทิพย์
จ.มุกดาหาร

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	41	38.68
หญิง	64	61.32
รวม	106	100.00
อายุ		
10-20	42	39.62
21-30	34	32.07
31-40	17	16.03
41-50	9	8.49
มากกว่า 50	4	3.77
รวม	106	100.00
สถานภาพ		
โสด	74	69.81
สมรส	28	26.42
หม้าย	4	3.77
รวม	106	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	7	6.60
มัธยมต้น	16	15.09
มัธยมปลาย/ปวช.	34	32.08
อนุปริญญา/ปวส.	16	15.09
ปริญญาตรี	28	26.42
สูงกว่าปริญญาตรี	5	4.72
อื่นๆ ระบุ....	0	0
รวม	106	100

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ
จ.มุกดาหาร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ไม่ได้เรียน/ว่าง	2	1.89
นักเรียน/นักศึกษา	54	50.94
เกษตรกร	4	3.77
รับจ้างทั่วไป	2	1.89
รับราชการ	13	12.26
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	7	6.60
พนักงานบริษัทเอกชน	14	13.21
พ่อค้ายักธุรกิจ	5	4.72
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	3	2.83
อื่นๆ (ระบุ)	2	1.89
รวม	106	100
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	29	27.36
2,500-5,000 บาท	19	17.93
5,001-7,500 บาท	27	25.47
7,501-10,000 บาท	10	9.43
10,001-15,000 บาท	9	8.49
15,001-20,000 บาท	6	5.66
20,001-25,000 บาท	3	2.83
25,001-50,000 บาท	2	1.89
มากกว่า 50,000 บาท	1	0.94
รวม	106	100.00
รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	21	19.81
2,500-5,000 บาท	17	16.04
5,001-7,500 บาท	28	26.42
7,501-10,000 บาท	13	12.26

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ
จ.มุกดาหาร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
10,001-15,000 บาท	10	9.43
15,001-20,000 บาท	7	6.60
20,001-25,000 บาท	3	2.83
25,001-50,000 บาท	5	4.72
มากกว่า 50,000 บาท	2	1.89
รวม	106	100.00
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	85	76.59
ศึกษารวมชาติและศิลปวัฒนธรรม	9	8.11
ทัศนศึกษา/เข้าค่ายพักแรม	14	12.60
อบรม/สัมมนา	1	0.90
แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	2	1.80
อื่นๆ (ระบุ)	0	0
รวม	111	100.00
ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยว		
มาเป็นครั้งแรก	69	65.09
เคยมาแล้ว	37	34.91
รวม	106	100.00
ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อน/ญาติพี่น้อง	59	53.64
หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/สิ่งพิมพ์ต่างๆ	6	5.45
โทรทัศน์/วิทยุ	2	1.82
บริษัทท่องเที่ยว	3	2.73
กรมป่าไม้	2	1.82
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	7	6.36

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ
จ.มุกดาหาร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
มาเอง	27	24.54
อื่นๆ (ระบุ)	4	3.64
รวม	110	100.00
รูปแบบของการมาท่องเที่ยว		
มาเช้า เย็นกลับ	91	85.85
พักค้างคืน	15	14.15
รวม	106	100.00
ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้		
โรงแรม	2	13.33
บังกะโล/รีสอร์ต	2	13.33
เกสเฮ้าส์	0	0.00
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	5	33.33
บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	5	33.33
อื่นๆ (ระบุ)	1	6.67
รวม	15	100.00
กลุ่มที่มาท่องเที่ยว		
มาเอง โดยแบ่งเป็น	88	83.02
มาคนเดียว	0	0.00
มากับกลุ่มเพื่อน	57	64.77
มากับครอบครัว	15	17.05
มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว	16	18.18
มากับสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน	16	15.09
มากับบริษัทท่องเที่ยว	1	0.94
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.94
รวม	106	100.00

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ
จ.มุกดาหาร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมนันทนาการที่ทำในขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เดินเล่นชมธรรมชาติ	98	57.65
พักผ่อนรับประทานอาหาร	44	25.88
ศึกษาระบบนิเวศน์ของป่า	27	18.55
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.59
รวม	170	100.00
ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่		
กลับ	102	96.33
ไม่กลับ	4	3.77
รวม	106	100.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
รายละเอียดดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของ
แหล่งท่องเที่ยว

การบริการของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยาน	พอใจมาก	61.90
2. ป้ายอธิบายความหมายธรรมชาติ ป้ายสัญลักษณ์	พอใจ	52.38
3. ทางเดินเท้า / เส้นทางเดินป่า	พอใจ	59.05
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	พอใจมาก	50.48
5. อาหาร	พอใจ	61.90
6. ห้องน้ำ-ห้องสุขา/ที่พักแรม	พอใจ	51.43
7. ความปลอดภัย	พอใจ	51.43
8. ความสะอาดของสถานที่ / ถังขยะ	พอใจ	51.43
9. การบริการของเจ้าหน้าที่อุทยาน	พอใจมาก	56.19
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของอุทยาน	พอใจมาก	68.57
เฉลี่ยการบริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ		

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยต่าง ๆ ในการมาท่องเที่ยว

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนของครอบครัว

ปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยว ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบของการนันทนาการ กลุ่มที่มาท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่าไม่มีคุณลักษณะใดสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

1.3 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.82 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้สูตรระดับศักยภาพ

$$EP_{\text{รวม}} = \frac{2.67 + 3.00 + 2.82 + 3.00 + 3.00 + 3.00}{6}$$

$$= 2.91$$

ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.91 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง รายละเอียดดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัด
มุกดาหาร

ตัวแปร (Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัด มายังที่ท่องเที่ยว	5	3	15
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5	3	15
- ประเภทของการคมนาคม และ การเข้าถึง	5	2	10
รวม	15	8	40
ระดับศักยภาพ		2.67	
สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว			
- ที่พัก	4	3	12
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4	3	12
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4	3	12
- ที่จอดรถ	3	3	9
- ร้านขายของที่ระลึก	2	3	6
- ห้องสุขา	2	3	6
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2	3	6
รวม	21	21	63
ระดับศักยภาพ		3.00	
ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจ			
- ความโดดเด่นเฉพาะทางด้าน กายภาพของพื้นที่	5	3	15
- สภาพภูมิทัศน์	5	3	15
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5	3	15

ตารางที่ 4.6 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติภูผาทีบ จังหวัด
มุกดาหาร

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
- ความหลากหลายชนิดของ สังคมพืช	4	2	8
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4	3	12
รวม	23	14	65
ระดับศักยภาพ		2.82	
ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้			
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3	3	9
รวม	3	3	9
ระดับศักยภาพ		3.00	
การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง			
- การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

3. วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว

- ที่จอดรถ มี 1 แห่ง ลักษณะเป็นพื้นซีเมนต์ ไม่มีร่มเงา ไม่แยกประเภทของรถที่จอด เป็นระเบียบและไม่มีการเก็บค่าบริการ
- ไม่มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยว
- ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาแยก ชาย-หญิง ทั้งหมด 3 แห่ง รวมมีห้องสุขา 80 ห้อง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบชักโครกและตักราด ใช้วัสดุจากปูน ไม้ กระเบื้องและสังกะสี มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้ถังบ่อเกรอะ/บ่อซึม
- มีพิพิธภัณฑสถานเป็นอาคารที่มีความคงทน ถาวร

- มีห้องแสดงนิทรรศการถาวร แบบชั่วคราว
- ร้านอาหาร มีมากกว่า 10 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลานจอดรถ และรอบ ๆ วัด มีความสะอาดปานกลาง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ
- ร้านขายของที่ระลึก มีมากกว่า 10 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลานจอดรถ และรอบ ๆ วัด มีสินค้าหลากหลาย

- ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- มีป้ายสื่อความหมาย ชัดเจน คงทนและมีความกลมกลืน
- ไม่มีบริการโสตทัศนูปกรณ์
- มีสื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทแผ่นพับและโปสเตอร์
- มีการจัดนิทรรศการ
- ไม่มีมัคคุเทศก์
- ไม่มีทางเดินศึกษาธรรมชาติ
- ระบบการจัดการ มีการรักษาความปลอดภัย
- ระบบสาธารณูปโภค มีบริการโทรศัพท์สาธารณะแบบหยอดเหรียญ มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดิน ถนน และน้ำในการบริโภคของนักท่องเที่ยวจะสามารถซื้อได้จากร้านค้าและมีน้ำดื่มสาธารณะ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

- ระบบการกำจัดขยะ มีความสามารถในการรองรับขยะเพียงพอ มีการจัดเก็บโดยเทศบาล
- คุณภาพอากาศและเสียง ลักษณะอากาศไม่มีฝุ่นควัน ไม่มีกลิ่นและไม่มีเสียงรบกวน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ นมัสการพระธาตุพนม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยการสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ จำนวน 100 ชุด สรุปข้อมูลดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวพระธาตุนม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง 21-30 และ 31-40 ปี (ร้อยละ 24.00) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 48.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 42.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 33.00) มีรายได้เฉลี่ย 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 17.00) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 22.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 57.00) โดยเคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว (ร้อยละ 71.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 44.00) ซึ่งเป็นการมาซ้ำ เย็นกลับ (ร้อยละ 84.00) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 99.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมวัด สักการะพระธาตุนม (ร้อยละ 72.97) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมาที่ยังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 87.00) รายละเอียดดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุนม จ.นครพนม

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	43	43.00
หญิง	57	57.00
รวม	100	100.00
อายุ		
10-20	13	13.00
21-30	24	24.00
31-40	24	24.00
41-50	22	22.00
มากกว่า 50	17	17.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุพนม จ.นครพนม (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	48	48.00
สมรส	44	44.00
หม้าย	8	8.00
รวม	100	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	14	14.00
มัธยมต้น	7	7.00
มัธยมปลาย/ปวช.	17	17.00
อนุปริญญา/ปวส.	8	8.00
ปริญญาตรี	42	42.00
สูงกว่าปริญญาตรี	9	9.00
อื่นๆ ระบุ....	3	3.00
รวม	100	100.00
อาชีพ		
ไม่ได้เรียน/ว่าง	2	2.00
นักเรียน/นักศึกษา	16	16.00
เกษตรกร	8	8.00
รับจ้างทั่วไป	4	4.00
รับราชการ	33	33.00
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	2	2.00
พนักงานบริษัทเอกชน	19	19.00
พ่อค่านักธุรกิจ	4	4.00
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	9	9.00
อื่นๆ (ระบุ)	3	3.00
รวม	100	100.00
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	16	16.00
2,500-5,000 บาท	12	12.00

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุพนม จ.นครพนม (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
5,001-7,500 บาท	12	12.00
7,501-10,000 บาท	11	11.00
10,001-15,000 บาท	16	16.00
15,001-20,000 บาท	7	7.00
20,001-25,000 บาท	8	8.00
25,001-50,000 บาท	17	17.00
มากกว่า 50,000 บาท	1	1.00
รวม	100	100.00
รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	11	11.00
2,500-5,000 บาท	11	11.00
5,001-7,500 บาท	6	6.00
7,501-10,000 บาท	8	8.00
10,001-15,000 บาท	13	13.00
15,001-20,000 บาท	8	8.00
20,001-25,000 บาท	7	7.00
25,001-50,000 บาท	22	22.00
มากกว่า 50,000 บาท	14	14.00
รวม	100	100.00
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้		
ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	57	57.00
ศึกษารวมชาติและศิลปวัฒนธรรม	15	15.00
ทัศนศึกษา/เข้าค่ายพักแรม	2	2.00
อบรม/สัมมนา	6	6.00
แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	0	0
อื่นๆ (ระบุ)	20	20.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุพนม จ.นครพนม (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยว		
มาเป็นครั้งแรก	29	29.00
เคยมาแล้ว	71	71.00
รวม	100	100.00
ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้		
เพื่อน/ญาติพี่น้อง	44	44.00
หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/สิ่งพิมพ์ต่างๆ	1	1.00
โทรทัศน์/วิทยุ	1	1.00
บริษัทท่องเที่ยว	3	3.00
กรมป่าไม้	0	0
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	2	2.00
มาเอง	45	45.00
อื่นๆ (ระบุ)	4	4.00
รวม	100	100.00
รูปแบบของการมาท่องเที่ยว		
มาเช้า เย็นกลับ	84	84.00
พักค้างคืน	16	16.00
รวม	100	100.00
ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้		
โรงแรม	7	43.75
บังกะโล/รีสอร์ต	1	6.25
เกสเฮ้าส์	0	0.00
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	6	37.50
บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	1	6.25
อื่นๆ (ระบุ)	1	6.25
รวม	16	100.00

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุพนม จ.นครพนม (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่มาท่องเที่ยว		
มาเอง โดยแบ่งเป็น	99	99.00
มาคนเดียว	0	0.00
มากับกลุ่มเพื่อน	34	34.34
มากับครอบครัว	49	49.49
มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว	16	16.16
มากับสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน	1	1.00
มากับบริษัทท่องเที่ยว	0	0.00
อื่นๆ (ระบุ)	0	0.00
รวม	100	100.00
กิจกรรมนันทนาการที่ทำในขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยว		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เดินเล่นชมวัดสักการะพระธาตุพนม	81	72.97
พักผ่อนรับประทานอาหาร	10	9.01
ไปเที่ยวชมโบราณสถาน	20	18.02
อื่นๆ (ระบุ)	0	0.00
รวม	111	100.00
ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่		
กลับ	87	87.00
ไม่กลับ	13	13.00
รวม	100	100.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว รายละเอียดดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

การบริการของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยาน	พอใจ	63.92
2. ป้ายอธิบายความหมายธรรมชาติ ป้ายสัญลักษณ์	พอใจ	63.04
3. เส้นทางเดิน	พอใจ	68.97
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	พอใจ	67.78
5. อาหาร	พอใจ	57.78
6. ห้องน้ำ-ห้องสุขา	พอใจ	59.79
7. ความปลอดภัย	พอใจ	67.02
8. ความสะอาดของสถานที่ / ถึงขยะ	พอใจ	61.46
9. การบริการของเจ้าหน้าที่อุทยาน	พอใจ	60.23
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของอุทยาน	พอใจ	49.46
เฉลี่ยการบริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ		

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆ ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยต่างๆ ในการมาท่องเที่ยว

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนของครอบครัว

ปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยว ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบของการนันทนาการ กลุ่มที่มาท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ

ได้ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ) จะสัมพันธ์กับอายุของนักท่องเที่ยว (21-40 ปี) ($p < 0.05$)

วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ) จะสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว (ปริญญาตรี) ($p < 0.05$)

3.3 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.42 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.30 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยใช้สูตรระดับศักยภาพ

$$EP_{\text{รวม}} = \frac{2.67 + 2.42 + 2.30 + 3.00 + 3.00 + 3.00}{6}$$

$$= 2.73$$

ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.73 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง รายละเอียดดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัด มายังที่ท่องเที่ยว	5	3	15
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5	3	15
- ประเภทของการคมนาคม และ การเข้าถึง	5	2	10
รวม	15	8	40
ระดับศักยภาพ		2.67	
สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว			
ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
- ที่พัก	4	1	4
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4	2	8
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4	3	12

ตารางที่ 4.9 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
(ต่อ)

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
- ที่จอดรถ	3	3	9
- ร้านขายของที่ระลึก	2	3	6
- ห้องสุขา	2	3	6
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2	3	6
รวม	21	18	51
ระดับศักยภาพ		2.42	
ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจ			
- ความโดดเด่นเฉพาะทางด้าน กายภาพของพื้นที่	5	3	15
- สภาพภูมิทัศน์	5	3	15
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5	2	15
- ความหลากหลายชนิดของ สังคมพืช	4	1	4
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4	1	4
รวม	23	11	53
ระดับศักยภาพ		2.30	
ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้			
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3	3	9
รวม	3	3	9
ระดับศักยภาพ		3.00	
การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง			
- การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

ตารางที่ 4.9 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของ วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม
(ต่อ)

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

4. วัดภูทอก (วัดเจติยาศีรีวิหาร) จ.หนองคาย

สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวของวัดภูทอก

- ที่จอดรถ มี 1 แห่ง ปริมาณรถที่จอดได้รวม 50 คัน ลักษณะเป็นลานดินลูกรัง มีรั้วเงา ไม่แยกประเภทของรถที่จอด และไม่มีเก็บค่าบริการ
  - ที่พักในวัด เป็นบ้านพักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม
  - ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาไม่แยกชาย-หญิง ทั้งหมด 2 แห่ง รวมมีห้องสุขา 14 ห้อง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบชักโครกและตักราด ใช้วัสดุจากปูน และกระเบื้อง มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้ถังบ่อเกรอะ/บ่อซึม
    - ไม่มีร้านอาหาร
    - มีตู้โชว์สินค้าที่ระลึก สินค้าที่จำหน่าย ได้แก่ สมุนไพร
    - ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
    - มีป้ายสื่อความหมายในการบอกเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยว แต่ไม่ค่อยชัดเจน มีทั้งที่มีความคงทนถาวรและแบบชั่วคราว ทั้งกลมกลืนกับธรรมชาติปะปนไม่กลมกลืน
    - ระบบสาธารณูปโภค มีบริการโทรศัพท์สาธารณะแบบหยอดเหรียญ จำนวน 2 เครื่อง (ชาร์จ 1 เครื่อง) มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดิน และถนน น้ำในการอุปโภคจะใช้น้ำบาดาล และน้ำในการบริโภคของนักท่องเที่ยวเป็นน้ำฝน
  - สถานบริการที่อยู่ใกล้
    - สถานีอนามัยนาคำแคน ระยะห่าง 2 กิโลเมตร
  - สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับวัดภูทอก
    - น้ำตกเจ็ดสี ระยะทาง 14 กิโลเมตร
    - น้ำตกถ้ำพระ ระยะทาง 40 กิโลเมตร
- กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ เดินขึ้นเขาชมวัด และเดินศึกษาธรรมชาติ

หน่วยงานที่รับผิดชอบวัดภูทอก คือ พระครูสุนทรวิหาธรรม สังกัด สายธรรมยุทธ สำนักพุทธศาสนา ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 20 คน หมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อ 042-422278 ช่วงเวลาให้บริการ 06.00-18.00 น.

4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยการสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ จำนวน 104 ชุด สรุปข้อมูลดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.85) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง 21-30 ปี (ร้อยละ 27.88) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 51.92) การศึกษาระดับมัธยมปลายและปริญญาตรี (ร้อยละ 29.81) อาชีพนักเรียนนักศึกษา (ร้อยละ 24.04) มีรายได้เฉลี่ย 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 21.15) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว เฉลี่ย 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.23)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 68.38) โดยส่วนใหญ่เคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวแล้ว (ร้อยละ 53.85) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 60.58) ซึ่งเป็นการมาแบบเข้า เย็นกลับ (ร้อยละ 76.92) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 96.15) โดยมากับกลุ่มเพื่อน (ร้อยละ 46.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 47.46) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมาที่ยังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 97.12) รายละเอียดดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	48	46.15
หญิง	56	53.85
รวม	104	100.00
อายุ		
10-20	22	21.15
21-30	29	27.88

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
31-40	24	23.08
41-50	18	17.31
มากกว่า 50	11	10.58
รวม	104	100.00
สถานภาพ		
โสด	44	42.31
สมรส	54	51.92
หม้าย	6	5.77
รวม	104	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	19	18.27
มัธยมต้น	12	11.54
มัธยมปลาย/ปวช.	31	29.81
อนุปริญญา/ปวส.	8	7.69
ปริญญาตรี	31	29.81
สูงกว่าปริญญาตรี	3	2.88
อื่นๆ ระบุ	0	0
รวม	104	100.00
อาชีพ		
ไม่ได้เรียน/ว่าง	1	0.96
นักเรียน/นักศึกษา	25	24.04
เกษตรกร	21	20.19
รับจ้างทั่วไป	9	8.65
รับราชการ	21	20.19
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	4.81
พนักงานบริษัทเอกชน	11	10.58
พ่อค่านักธุรกิจ	5	4.81

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	5	8.81
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.96
รวม	104	100.00
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	19	18.27
2,500-5,000 บาท	11	10.58
5,001-7,500 บาท	22	21.15
7,501-10,000 บาท	7	6.73
10,001-15,000 บาท	17	16.35
15,001-20,000 บาท	7	6.73
20,001-25,000 บาท	5	4.81
25,001-50,000 บาท	13	12.50
มากกว่า 50,000 บาท	3	2.88
รวม	104	100.00
รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	11	10.58
2,500-5,000 บาท	9	8.65
5,001-7,500 บาท	20	19.23
7,501-10,000 บาท	14	13.45
10,001-15,000 บาท	14	13.46
15,001-20,000 บาท	11	10.58
20,001-25,000 บาท	5	4.81
25,001-50,000 บาท	10	9.62
มากกว่า 50,000 บาท	10	9.62
รวม	104	100.00

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	80	68.38
ศึกษาธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม	14	11.96
ทัศนศึกษา/เข้าค่ายพักแรม	4	3.42
อบรม/สัมมนา	2	1.71
แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	8	6.84
อื่น ๆ (ระบุ)...	9	7.69
รวม	117	100.00
ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยว		
มาเป็นครั้งแรก	48	46.15
เคยมาแล้ว	56	53.85
รวม	104	100.00
ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้		
เพื่อน/ญาติพี่น้อง	63	60.58
หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ	1	0.96
โทรทัศน์/วิทยุ	0	0.00
บริษัทท่องเที่ยว	0	0.00
กรมป่าไม้	0	0.00
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	0	0.00
มาเอง	39	37.50
อื่น ๆ (ระบุ)	1	0.96
รวม	104	100.00
รูปแบบของการมาท่องเที่ยว		
มาเช้า เย็นกลับ	80	76.92
พักค้างคืน	24	23.08
รวม	104	100.00

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้		
โรงแรม	4	16.67
บังกะโล/รีสอร์ต	5	20.83
เกสเฮ้าส์	1	4.17
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	5	20.83
บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	0	0.00
อื่นๆ (ระบุ)...พักที่วัด	9	37.50
รวม	24	100.00
กลุ่มที่มาท่องเที่ยว		
มาเอง โดยแบ่งเป็น	100	96.15
มาคนเดียว	2	2.00
มากับกลุ่มเพื่อน	46	46.00
มากับครอบครัว	37	37.00
มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว	15	15.00
มากับสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน	3	2.88
มากับบริษัทท่องเที่ยว	0	0.00
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.96
รวม	104	100.00
กิจกรรมนันทนาการที่ทำในขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยว		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เดินเล่นชมธรรมชาติ	84	47.46
พักผ่อนรับประทานอาหาร	7	3.95
เที่ยวชมวัด/โบราณสถาน	56	31.64
ศึกษาระบบนิเวศน์ของป่า	21	11.76
อื่นๆ (ระบุ)...ปฏิบัติธรรม	9	5.09
รวม	177	100.00

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก จ.หนองคาย (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่		
กลับ	101	97.12
ไม่กลับ	3	2.88
รวม	104	100.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว รายละเอียดดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

การบริการของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยาน	พอใจ	66.67
2. ป้ายอธิบายความหมายธรรมชาติ ป้ายสัญลักษณ์	พอใจ	66.67
3. ทางเดินเท้า / เส้นทางเดินป่า	พอใจ	6.54
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	พอใจ	54.84
5. อาหาร	พอใจ	60.87
6. ห้องน้ำ-ห้องสุขา/ที่พักแรม	พอใจ	61.46
7. ความปลอดภัย	พอใจ	61.05
8. ความสะอาดของสถานที่ / ถังขยะ	พอใจมาก	45.92
9. การบริการของเจ้าหน้าที่อุทยาน	พอใจ	50.00
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของอุทยาน	พอใจมาก	50.00
เฉลี่ยการบริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ		

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยต่าง ๆ ในการมาท่องเที่ยว

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนของครอบครัว

ปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยว ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบของการนันทนาการ กลุ่มที่มาท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ

ได้ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้

รูปแบบการมานันทนาการส่วนใหญ่ (มาเข้าเย็นกลับ) จะสัมพันธ์กับอายุของนักท่องเที่ยว (21-30 ปี) ($p < 0.05$)

รูปแบบการมานันทนาการส่วนใหญ่ (มาเข้าเย็นกลับ) จะสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว (มัธยมปลาย/ปวส. และ ปริญญาตรี) ($p < 0.05$)

รูปแบบการมานันทนาการส่วนใหญ่ (มาเข้าเย็นกลับ) จะสัมพันธ์กับอาชีพของนักท่องเที่ยว (นักเรียน/นักศึกษา) ($p < 0.05$)

รูปแบบการมานันทนาการส่วนใหญ่ (มาเข้าเย็นกลับ) จะสัมพันธ์กับรายได้สุทธิของนักท่องเที่ยว (5,001-7,500 บาท/เดือน) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (ไปเที่ยวชมโบราณสถาน) จะสัมพันธ์กับสถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยว (สมรส) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (ไปเที่ยวชมโบราณสถาน) จะสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว (มัธยมปลาย/ปวส. และ ปริญญาตรี) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (ไปเที่ยวชมโบราณสถาน) จะสัมพันธ์กับรายได้ของนักท่องเที่ยว (5,001-7,500 บาท/เดือน) ($p < 0.05$)

4.3 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.19 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.48 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดภูทอก จังหวัดหนองคาย โดยใช้สูตรระดับศักยภาพ

$$EP_{รวม} = \frac{2.00 + 2.19 + 2.48 + 3.00 + 3.00 + 3.00}{6}$$

6

$$= 2.61$$

ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.61 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง รายละเอียดดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของวัดภูทอก จังหวัดหนองคาย

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัด มายังที่ท่องเที่ยว	5	1	5
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5	3	15
- ประเภทของการคมนาคม และ การเข้าถึง	5	2	10
รวม	15	6	30
ระดับศักยภาพ		2.00	
สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว			
- ที่พัก	4	3	12
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4	1	4
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4	3	12
- ที่จอดรถ	3	2	6
- ร้านขายของที่ระลึก	2	1	2
- ห้องสุขา	2	2	4
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2	3	6
รวม	21	15	46
ระดับศักยภาพ		2.19	
ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจ			
- ความโดดเด่นเฉพาะทางด้าน กายภาพของพื้นที่	5	3	15
- สภาพภูมิทัศน์	5	3	15
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5	3	15
- ความหลากหลายชนิดของ สังคมพืช	4	2	8

ตารางที่ 4.12 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของวัดภูทอก จังหวัดหนองคาย (ต่อ)

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วง น้ำหนัก (W_i)	ระดับคะแนน (R_i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก ($W_i R_i$)
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4	1	4
รวม	23	12	57
ระดับศักยภาพ		248	
ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้			
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3	3	9
รวม	3	3	9
ระดับศักยภาพ		3.00	
การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง			
- การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

5. วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทราวาส จ.สกลนคร

5.1 สิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว

5.1.1 วัดพระธาตุเชิงชุม

- ที่จอดรถ มี 2 แห่ง ปริมาณรถที่จอดได้ประมาณ 50 คัน ลักษณะเป็นลานปูน ไม่มีร่มเงา ไม่แยกประเภทของรถที่จอด และไม่มีการเก็บค่าบริการ
- มีที่พักในวัด สำหรับผู้ปฏิบัติธรรม
- ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาไม่แยกชาย-หญิง ทั้งหมด 4 แห่ง รวมมีห้องสุขา 30 ห้อง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบตกราด ใช้วัสดุจากปูน มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้ถังบำบัดสำเร็จรูป
- มีร้านอาหาร เป็นแผงลอย จำนวน 1 ร้าน
- มีแผงลอยขายสินค้าที่ระลึกจำนวน 1 ร้าน ประเภทสินค้าคือ ผ้าไหม กระเป๋าผ้าไหม ตุ๊กตาผ้า

- ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- มีหอพระไตรปิฎก 8 เหลี่ยม ซึ่งมีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม
- ระบบสาธารณูปโภค มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดิน และถนน

สถานบริการที่อยู่ใกล้

- โรงพยาบาลสกลนคร
- สภอ.เมือง สกลนคร

สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับวัดภูทอก

- วัดป่าสุทธาวาส
- พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ ไหว้พระ ทำบุญ

- ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
- ป้ายสื่อความหมายในการบอกเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยว มีความชัดเจน คงทน

ถาวร

- ไม่มีบริการโสตทัศนูปกรณ์

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

- ระบบการกำจัดขยะ มีความสามารถในการรองรับขยะเพียงพอ มีการจัดเก็บโดย

เทศบาล

- คุณภาพอากาศและเสียง ลักษณะอากาศไม่มีฝุ่นควัน ไม่มีเสียงรบกวน

5.1.2 วัดป่าสุทธาวาส

- ที่จอดรถ มี 2 แห่ง ปริมาณรถที่จอดได้ประมาณ 150 คัน ลักษณะเป็นลานพื้นซีเมนต์ มีรั้วเฝ้า ไม่แยกประเภทของรถที่จอด และไม่มีค่าบริการ

- มีที่พักในวัด สำหรับผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 4 จุด จุคนได้ประมาณ 400 คน

- ห้องสุขาสาธารณะ มีห้องสุขาไม่แยกชาย-หญิง ทั้งหมด 1 แห่ง รวมมีห้องสุขา 40 ห้อง สุขภัณฑ์ที่ใช้เป็นแบบตุ๊กราด ใช้วัสดุจากปูนและกระเบื้อง มีความคงทนถาวรและกลมกลืนกับธรรมชาติ กำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขาโดยใช้บ่อเกรอะ/บ่อซึม

- ไม่มีร้านอาหาร

- มีตู้โชว์สินค้าประเภทของที่ระลึกจำนวน 1 ตู้ ประเภทสินค้าคือ พระหลวงปู่มั่น

- ไม่มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

- มีป้ายสื่อความหมาย ชัดเจน ถาวรและกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม

- มีพิพิธภัณฑ์หลวงปู่มั่น พิพิธภัณฑ์หลวงปู่หลุย

- ระบบสาธารณูปโภค มีไฟฟ้าให้แสงสว่างริมทางเดิน และถนน

สถานบริการที่อยู่ใกล้

- โรงพยาบาลสกลนคร
- สภอ.เมือง สกลนคร

สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยว

- วัดพระธาตุเชิงชุม
- พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน
- พระธาตุนาราชเจงเวง

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ คือ ไหว้พระ บวชชีพราหมณ์

คุณภาพสิ่งแวดล้อม

- ระบบการกำจัดขยะ มีความสามารถในการรองรับขยะเพียงพอ มีการจัดเก็บโดยเทศบาล
- คุณภาพอากาศและเสียง ลักษณะอากาศไม่มีฝุ่นควัน ไม่มีเสียงรบกวน

5.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว โดยการสุ่มแจกแบบสัมภาษณ์ จำนวน 100 ชุด สรุปข้อมูลดังนี้

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุในช่วง มากกว่า 50 ปี (ร้อยละ 27.00) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 60.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 29.00) มีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่า 2,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.00) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 43.85) โดยเคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว (ร้อยละ 58.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 61.00) ซึ่งเป็นการมาเข้าเียนกลับ (ร้อยละ 77.00) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 91.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เที่ยวชมโบราณสถาน (ร้อยละ 35.98) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมายังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 98.00) รายละเอียดดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส
จ.สกลนคร

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	55	55.00
หญิง	45	45.00
รวม	100	100.00
อายุ		
10-20	13	13.00
21-30	15	15.00
31-40	22	22.00
41-50	23	23.00
มากกว่า 50	27	27.00
รวม	100	100.00
สถานภาพ		
โสด	37	37.00
สมรส	60	60.00
หม้าย	3	3.00
รวม	100	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	14	14.00
มัธยมต้น	6	6.00
มัธยมปลาย/ปวช.	21	21.00
อนุปริญญา/ปวส.	10	10.00
ปริญญาตรี	37	37.00
สูงกว่าปริญญาตรี	11	11.00
อื่น ๆ ระบุ	1	1.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส
จ.สกลนคร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ไม่ได้เรียน/ว่าง	0	0
นักเรียน/นักศึกษา	16	16.00
เกษตรกร	13	13.00
รับจ้างทั่วไป	7	7.00
รับราชการ	29	29.00
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	3.00
พนักงานบริษัทเอกชน	9	9.00
พ่อค่านักธุรกิจ	10	10.00
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	9	9.00
อื่นๆ (ระบุ)	4	4.00
รวม	100	100.00
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	19	19.00
2,500-5,000 บาท	11	11.00
5,001-7,500 บาท	11	11.00
7,501-10,000 บาท	7	7.00
10,001-15,000 บาท	18	18.00
15,001-20,000 บาท	6	6.00
20,001-25,000 บาท	6	6.00
25,001-50,000 บาท	18	18.00
มากกว่า 50,000 บาท	4	4.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส
จ.สกลนคร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน		
น้อยกว่า 2,500 บาท	15	15.00
2,500-5,000 บาท	14	14.00
5,001-7,500 บาท	12	12.00
7,501-10,000 บาท	5	5.00
10,001-15,000 บาท	8	8.00
15,001-20,000 บาท	11	11.00
20,001-25,000 บาท	2	2.00
25,001-50,000 บาท	14	14.00
มากกว่า 50,000 บาท	19	19.00
รวม	100	100.00
วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้		
ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	57	43.85
ศึกษารวมชาติและศิลปวัฒนธรรม	46	35.38
ทัศนศึกษา/เข้าค่ายพักแรม	2	1.54
อบรม/สัมมนา	4	3.08
แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	7	5.38
อื่นๆ (ระบุ)	14	10.77
รวม	130	100.00
ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยว		
มาเป็นครั้งแรก	42	42.00
เคยมาแล้ว	58	58.00
รวม	100	100.00

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส
จ.สกลนคร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เพื่อน/ญาติพี่น้อง	61	61.00
หนังสือพิมพ์/นิตยสาร/สิ่งพิมพ์ต่างๆ	5	5.00
โทรทัศน์/วิทยุ	1	1.00
บริษัทท่องเที่ยว	2	2.00
กรมป่าไม้	0	0.00
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	0	0.00
มาเอง	28	28.00
อื่นๆ (ระบุ)	3	3.00
รวม	100	100.00
รูปแบบของการมาท่องเที่ยว		
มาเช้า เย็นกลับ	77	77.00
พักค้างคืน	23	23.00
รวม	100	100.00
ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้		
โรงแรม	8	34.78
บังกะโล/รีสอร์ท	7	30.43
เกสเฮ้าส์	0	0.00
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	0	0.00
บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	2	8.70
อื่นๆ (ระบุ)	6	26.09
รวม	23	100.00

ตารางที่ 4.13 ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส
จ.สกลนคร (ต่อ)

ข้อมูลนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่มาท่องเที่ยว		
มาเอง โดยแบ่งเป็น	91	91.00
มาคนเดียว	18	19.78
มากับกลุ่มเพื่อน	27	29.67
มากับครอบครัว	31	34.07
มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว	15	16.48
มาที่สถาบันการศึกษา/หน่วยงาน	6	5.21
มาที่บริษัทท่องเที่ยว	2	2.08
อื่น ๆ (ระบุ)	1	1.04
รวม	100	100.00
กิจกรรมนันทนาการที่ทำในขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เดินเล่นชมธรรมชาติ	48	29.27
พักผ่อนรับประทานอาหาร	41	25.00
ไปเที่ยวชมโบราณสถาน	59	35.98
อื่น ๆ (ระบุ)	16	9.76
รวม	164	100.00
ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่		
กลับ	98	98.00
ไม่กลับ	2	2.00
รวม	100.00	100.00

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
รายละเอียดดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ร้อยละความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่าง ๆ ของ
แหล่งท่องเที่ยว

การบริการของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับวัด	พอใจมาก	50.00
2. ป้ายอธิบายความหมาย ป้ายสัญลักษณ์	พอใจมาก	46.32
3. เส้นทางเดิน	พอใจมาก	45.65
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	พอใจมาก	45.16
5. อาหาร	พอใจ	45.16
6. ห้องน้ำ-ห้องสุขา/ที่พักแรม	พอใจ	49.47
7. ความปลอดภัย	พอใจมาก	48.96
8. ความสะอาดของสถานที่ / ถึงชยะ	พอใจมาก	53.68
9. การบริการของเจ้าหน้าที่วัด	พอใจมาก	41.05
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว	พอใจมาก	64.52
เฉลี่ยการบริการของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจมาก		

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยต่าง ๆ ในการ
มาท่องเที่ยว

คุณลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส
ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายได้สุทธิต่อเดือนของครอบครัว

ปัจจัยในการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยว ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่ง
ท่องเที่ยว รูปแบบของการนันทนาการ กลุ่มที่มาท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ

ได้ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ)
จะสัมพันธ์กับเพศของนักท่องเที่ยว (เพศชาย) ($p < 0.05$)

วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ)
จะสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว (ปริญญาตรี) ($p < 0.05$)

ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (เพื่อน/ญาติพี่น้อง) จะสัมพันธ์กับเพศของ
นักท่องเที่ยว (เพศชาย) ($p < 0.05$)

ผู้ที่แนะนำให้มีแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (เพื่อน/ญาติพี่น้อง) จะสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว (ปริญญาดัตรี) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับเพศของนักท่องเที่ยว (เพศชาย) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับอายุของนักท่องเที่ยว (มากกว่า 50 ปี) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับสถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยว (สมรส) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับรายได้ของนักท่องเที่ยว (น้อยกว่า 2,500 บาท/เดือน) ($p < 0.05$)

กลุ่มที่มาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ (มากับครอบครัว) จะสัมพันธ์กับรายได้สุทธิของนักท่องเที่ยว (มากกว่า 50,000 บาท/เดือน) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (เดินเล่นชมธรรมชาติ) จะสัมพันธ์กับเพศของนักท่องเที่ยว (เพศชาย) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (เดินเล่นชมธรรมชาติ) จะสัมพันธ์กับสถานภาพสมรสของนักท่องเที่ยว (สมรส) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (ไปเที่ยวชมโบราณสถาน) จะสัมพันธ์กับเพศของนักท่องเที่ยว (เพศชาย) ($p < 0.05$)

กิจกรรมนันทนาการส่วนใหญ่ (ไปเที่ยวชมโบราณสถาน) จะสัมพันธ์กับอาชีพของนักท่องเที่ยว (รับราชการ) ($p < 0.05$)

5.3 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุเชิงชุม และวัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

จากการศึกษาพบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 1.33 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 1.65 จัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร โดยใช้สูตรระดับศักยภาพ

$$EP_{รวม} = \frac{2.67 + 1.33 + 1.65 + 3.00 + 3.00 + 3.00}{6}$$

$$= 2.44$$

ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.44 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง รายละเอียดดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของ วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว			
- ระยะทางการเข้าถึงจากจังหวัด มายังที่ท่องเที่ยว	5	3	15
- สภาพของเส้นทาง/ผิวจราจร	5	3	15
- ประเภทของการคมนาคม และ การเข้าถึง	5	2	10
รวม	15	8	40
ระดับศักยภาพ		2.67	
สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว			
- ที่พัก	4	1	4
- ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	4	1	4
- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4	1	4
- ที่จอดรถ	3	2	6
- ร้านขายของที่ระลึก	2	1	2
- ห้องสุขา	2	2	4
- มนุษย์สัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่	2	2	4
รวม	21	10	28
ระดับศักยภาพ		1.33	

ตารางที่ 4.15 แสดงระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของวัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร (ต่อ)

ตัวแปร(Variable)	ค่าถ่วงน้ำหนัก (W _i)	ระดับคะแนน (R _i)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (W _i R _i)
ความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจ			
- ความโดดเด่นเฉพาะทางด้าน กายภาพของพื้นที่	5	1	5
- สภาพภูมิทัศน์	5	2	10
- ลักษณะโดดเด่นทางโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม ในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว	5	3	15
- ความหลากหลายชนิดของ สังคมพืช	4	1	4
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช	4	1	4
รวม	23	8	38
ระดับศักยภาพ		1.65	
ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้			
- ช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้	3	3	3
รวม	3	3	3
ระดับศักยภาพ		3.00	
การรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง			
- การรวบรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน			
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	2	3	6
รวม	2	3	6
ระดับศักยภาพ		3.00	

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชื้อน และอุทยานประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการศึกษาใน 5 จังหวัด คือ อุบลราชธานี มุกดาหาร นครพนม หนองคาย และสกลนคร สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สรุปผลระดับศักยภาพและข้อเสนอแนะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติผาแต้มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง มากกว่า 50 ปี (ร้อยละ 29.00) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 53.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 43.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 27.00) มีรายได้เฉลี่ย 10,001-15,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 20.00) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 21.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 75.70) โดยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 55.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 43.00) ซึ่งเป็นการมาพักค้างคืนในแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 52.00 โดยพักโรงแรม (ร้อยละ 73.08) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 74.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 61.83) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ

ทำการประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน ได้ผลดังนี้ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.90 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.93 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย เห็นว่าควรเพิ่มมาตรการเพื่อลดการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยมนุษย์ ในแหล่งท่องเที่ยว

2. อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.32) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง ไม่เกิน 20 ปี (ร้อยละ 39.62) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 71.15) การศึกษาระดับมัธยมปลาย/ปวช. (ร้อยละ 32.08) อาชีพนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 50.94) มีรายได้เฉลี่ย น้อยกว่า 2,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 27.36) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 26.42)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 76.58) โดยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 65.71) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 53.64) ซึ่งเป็นการมาเข้าเย็นกลับ (ร้อยละ 85.85) และนักท่องเที่ยวมักจะทำกันเอง (ร้อยละ 83.02) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 57.65) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมายังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 96.23) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับพอใจ

ทำการประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.82 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.91 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ จังหวัดมุกดาหาร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย เห็นว่าควรเพิ่มมาตรการเพื่อลดการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยมนุษย์ ในแหล่งท่องเที่ยว

3. วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวพระธาตุพนม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง 21-30 และ 31-40 ปี (ร้อยละ 24.00) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพ

โสด (ร้อยละ 48.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 42.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 33.00) มีรายได้เฉลี่ย 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 17.00) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 25,001-50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 22.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 57.00) โดยเคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว (ร้อยละ 71.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 44.00) ซึ่งเป็นการมาซ้ำ เย็นกลับ (ร้อยละ 84.00) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 99.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมวัด สักการะพระธาตุพนม (ร้อยละ 72.97) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมาเที่ยวอีก (ร้อยละ 87.00) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ

ทำการประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.42 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.30 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.73 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

4. วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัดภูทอก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.85) เป็นกลุ่มที่มีอายุ ในช่วง 21-30 ปี (ร้อยละ 27.88) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 51.92) การศึกษาระดับมัธยมปลายและปริญญาตรี (ร้อยละ 29.81) อาชีพนักเรียนนักศึกษา (ร้อยละ 24.04) มีรายได้เฉลี่ย 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 21.15) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว เฉลี่ย 5,001-7,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.23)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 68.38) โดยส่วนใหญ่เคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวแล้ว (ร้อยละ 53.85) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 60.58) ซึ่งเป็นการมาแบบซ้ำ เย็นกลับ (ร้อยละ 76.92) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว

(ร้อยละ 96.15) โดยมากกับกลุ่มเพื่อน (ร้อยละ 46.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เดินเล่นชมธรรมชาติ (ร้อยละ 47.46) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมายังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 97.12) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ

ทำการประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.19 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.48 จัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดภูทอก จังหวัดหนองคาย ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.61 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่า วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย เห็นว่าควรเพิ่มมาตรการเพื่อลดการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยมนุษย์ เพิ่มเติมด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

5. วัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยววัด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.00) เป็นกลุ่มที่มีอายุในช่วง มากกว่า 50 ปี (ร้อยละ 27.00) สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 60.00) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.00) อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 29.00) มีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่า 2,500 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.00) และมีรายได้สุทธิของครอบครัว มากกว่า 50,000 บาท / เดือน (ร้อยละ 19.00)

ในการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ ต้องการท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ (ร้อยละ 43.85) โดยเคยมาท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว (ร้อยละ 58.00) ผู้ที่แนะนำให้มายังแหล่งท่องเที่ยว คือ เพื่อน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 61.00) ซึ่งเป็นการมาเข้าเียนกลับ (ร้อยละ 77.00) และนักท่องเที่ยวมักจะมาคนเดียว (ร้อยละ 91.00) กิจกรรมนันทนาการที่นักท่องเที่ยวนิยมกระทำในแหล่งท่องเที่ยว คือ เที่ยวชมโบราณสถาน (ร้อยละ 35.98) และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดที่จะกลับมายังแหล่งท่องเที่ยวอีก (ร้อยละ 98.00) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในด้านการบริการต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับพอใจ

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 2.67 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 1.33 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว คะแนนศักยภาพ คือ 1.65 จัดว่ามีศักยภาพปานกลาง ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ระดับศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง คะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง ด้านความปลอดภัยคะแนนศักยภาพ คือ 3.00 ซึ่งจัดว่ามีศักยภาพสูง

จากการคำนวณหาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของวัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ปรากฏว่าได้ค่าคะแนน เท่ากับ 2.44 ซึ่งอยู่ในระดับ H ซึ่งแสดงว่าวัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง

2. สรุปผลการสังเคราะห์ศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาดังนี้

อุทยานแห่งชาติผาแต้ม

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่านานาชนิด มีจุดเด่นที่สวยงามตามธรรมชาติมากมาย ได้แก่ ผาแต้ม ผาเจ็ก-ผาเมย ภูโหลง ภูผาขาม เสาเฉลียง ภูกระบอก ถ้ำปาฏิหาริย์ ภูนาทาม น้ำตกสร้อยสวรรค์ อีกทั้งยังมีการค้นพบภาพเขียนสีโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุราว 3,000-4,000 ปี และถือได้ว่าเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกในประเทศไทยที่มีแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว เป็นแนวเขาอุทยานแห่งชาติที่ยาวที่สุด ทำให้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ป่าเขาทางฝั่งประเทศลาวได้เป็นอย่างดี กิจกรรมท่องเที่ยวที่กระทำได้ คือ ชมพระอาทิตย์ขึ้นก่อนใครในสยาม เดินป่า เดิน นั่ง พักผ่อน เข้าค่ายพักแรม ชมถ้ำ ชมศิลปวัฒนธรรมการเล่น และเดินศึกษาธรรมชาติ

จากการประเมินศักยภาพของอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และด้านความปลอดภัย พบว่ามีค่าคะแนนศักยภาพเป็น 2.67 2.90 3.00 3.00 3.00 และ 3.00 ตามลำดับ ทำให้ได้ค่าคะแนนศักยภาพรวมเป็น 2.93 จะเห็นว่าอุทยานแห่งชาติผาแต้ม มีศักยภาพสูงในทุกๆ ด้าน เพื่อให้สามารถรักษาระดับคุณภาพของศักยภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ให้คงอยู่ และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น อุทยานแห่งชาติผาแต้มควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ออกตรวจและเพิ่มมาตรการเพื่อลดการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยคนที่มาท่องเที่ยว ตลอดจนดูแล สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การเพิ่มห้องสุขาในบางจุด การปรับปรุงระบบระบายน้ำของตัวอาคารศูนย์บริการ เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยป่าเต็งรังร้อยละ 60 ของพื้นที่ และเป็นป่าเบญจพรรณ อีกร้อยละ 30 ของพื้นที่ มีสัตว์ป่าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ป่าขนาดเล็ก ได้แก่ หมูป่า ลิง กระต่าย

กระรอก กระแต อีเห็น ไก่ป่า และนกนานาชนิด พื้นที่อุทยานเป็นเทือกเขาสูงต่ำหลายลูก ติดต่อกัน สลับกับหน้าผาสูงชันและลานหินที่มีจุดเด่นสวยงามตามธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มหิน เทิบ ลานมูจลินท์ ผาอูฐ ผางอย ภูถ้ำพระ ผามะนาว ผาไทร กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถ กระทำได้ คือ เดินป่า เดิน/นั่งพักผ่อน เข้าค่ายพักแรม ดูนก ปิกนิก และเดินศึกษาธรรมชาติ

จากการประเมินศักยภาพของอุทยานภูผาเทิบทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และด้านความปลอดภัย ได้คะแนนศักยภาพ ดังนี้ 2.67 3.00 2.82 3.00 3.00 และ 3.00 ตามลำดับ และมีศักยภาพรวมเป็น 2.91 จึงเห็นได้ว่าอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ มีศักยภาพสูงในทุก ๆ ด้าน เพื่อรักษาระดับคุณภาพของศักยภาพให้สูงต่อไป อุทยานควรให้เจ้าหน้าที่ดูแลในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ น้ำดื่ม น้ำใช้ให้เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวตลอดเวลา มีการสอดส่องและป้องกันไฟฟ้า และเพื่อการพัฒนาให้ได้คะแนนศักยภาพสูงขึ้น ควรเพิ่มในส่วนที่จอดรถและห้องอาบน้ำให้มากขึ้น

วัดพระธาตุพนม

วัดพระธาตุพนมวรวิหาร เป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย นอกจากพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระธาตุแล้ว ยังมีของมีค่ามากมายนับหมื่นชิ้น โดยเฉพาะฉัตรทองคำ บนยอดพระธาตุ มีน้ำหนักถึง 110 กิโลกรัม องค์พระธาตุมีฐานกว้างด้านละ 12.33 เมตร สูง 57.60 เมตร เป็นเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมสูงสง่าแลดูสวยงาม งานนมัสการพระธาตุประจำปี อยู่ในช่วงระหว่างขึ้น 10 ค่ำเดือน 3 ถึงแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ของทุก ๆ ปี ซึ่งในช่วงดังกล่าวจะมีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลไปนมัสการองค์พระธาตุอย่างมากมาย

จากการประเมินศักยภาพทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และด้านความปลอดภัย ได้คะแนนศักยภาพ ดังนี้คือ 2.67 2.42 2.30 3.00 3.00 และ 3.00 ตามลำดับ และมีศักยภาพรวมเป็น 2.73 จึงเห็นได้ว่าวัดพระธาตุพนม มีศักยภาพสูงในทุกด้าน เพื่อให้สามารถรักษาคุณภาพของศักยภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ให้คงอยู่ และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ทางวัดควรจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งมีไฮสโตนูปกรณ์ และมัคคุเทศก์ไว้ให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

วัดภูทอก (วัดเจติยาศีรีวิหาร)

เป็นจุดเริ่มต้นการเดินทางขึ้นสู่ยอดภูทอก โดยต้องเดินไปตามสะพานไม้เวียนวนรอบเขาสูงชันจนถึงยอด สะพานไม้สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาจากเหล่าพระ เณร และชาวบ้าน เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2512 ใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึง 5 ปี บันไดที่ทอดขึ้นสู่ยอดภูทอกนี้เปรียบเสมือนเส้นทางธรรมที่น้อมนำสัตบุรุษให้พ้นโลกแห่งโลภีเยสูลอกแห่งโลภุตระหรือโลกแห่งการหลุดพ้น

ด้วยความเพียรพยายามและมุ่งมั่น ภูทอกยังคงเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและปฏิบัติศาสนกิจของชุมชน ดังนั้นผู้ที่มาเยือนสถานที่แห่งนี้ควรอยู่ในความสงบและเคารพสถานที่ โดยตลอดเส้นทางเดิน นักท่องเที่ยวจะได้ชมทิวทัศน์ป่าเขา เนินเขา ลานกว้าง หน้าผาต่าง ๆ มากมาย ตลอดเส้นทาง ซึ่งนอกจากจะได้ชมความสวยงามแล้วยังมีความตื่นเต้น หวาดเสียว เป็นระยะ ๆ ด้วย

จากการประเมินศักยภาพทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และด้านความปลอดภัย ได้คะแนนศักยภาพ ดังนี้คือ 2.00 2.19 2.48 3.00 3.00 และ 3.00 ตามลำดับ และมีศักยภาพรวมเป็น 2.61 จึงเห็นได้ว่าวัดภูทอก มีศักยภาพสูงในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถรักษาคุณภาพของศักยภาพที่มีอยู่ในขณะนี้ให้คงอยู่ ทางวัดควรเพิ่มด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวในด้านการจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและจัดให้มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

วัดพระธาตุเชิงชุมและวัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

พระธาตุเชิงชุม เป็นพระธาตุที่มีลักษณะเป็นรูปอุบมุง ตามตำนานกล่าวไว้ แต่พระธาตุเชิงชุมในปัจจุบันมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ชั้นเรือนยอด และส่วนยอด มีทางเข้าเพียงทางเดียว คือต้องเข้าไปทางวิหารหลวงพ่องค์แสน หลวงพ่องค์แสนเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสกลนคร ทั้งหลวงพ่องค์แสนและสถูปพระธาตุเชิงชุมเป็นตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้าเหมือนกัน ถือได้ว่าสองสิ่งนี้เป็นอนุสาวรีย์เจดีย์หนึ่งในสี่เจดีย์ในพระพุทธรูปศาสนาที่พุทธศาสนิกชนควรกราบไหว้บูชา นอกจากนี้ในบริเวณวัดพระธาตุเชิงชุมยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีก ได้แก่ ภูน้ำลอด บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และลิ้มไปรง

วัดป่าสุทธาวาส เป็นวัดป่าสายธรรมยุติ เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชนโดยวัดได้จัดอาณาบริเวณแยกเป็น 3 อาณาเขต ได้แก่ 1. เขตปรก เป็นบริเวณที่ว่าง เียบ สงบ มีต้นไม้ให้ความร่มรื่น เป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุกระทำการทางวิปัสณาธุระหรือกิจกรรมฐานซึ่งบริเวณนี้จะอยู่ทั่ว ๆ ไปในบริเวณวัดป่าสุทธาวาส 2. เขตสังฆवास เป็นบริเวณที่ประกอบพิธีกรรมของพระภิกษุ มีโบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน เป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนา และ 3. เขตพุทธาวาส เป็นสถานที่ตั้งเจดีย์ที่สำคัญ ซึ่งที่วัดป่าสุทธาวาส ปรากฏมีพิพิธภัณฑ์บริหารพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุของท่านและเจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์หลุย จันทสาโรเป็นที่ประดิษฐานสถานพระธาตุของท่าน กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้คือ ทำบุญ ไหว้พระ บวชชีพราหมณ์

จากการประเมินศักยภาพทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้านช่วงเวลาที่ท่องเที่ยวได้ ด้านการรวมกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง และด้านความปลอดภัย ได้คะแนน

ศักยภาพ ดังนี้คือ 2.67 1.33 1.65 3.00 3.00 และ 3.00 ตามลำดับ และมีศักยภาพรวมเป็น 2.61 จึงเห็นได้ว่าโดยรวมวัดพระธาตุเชิงชุม และวัดป่าสุทธาวาส มีศักยภาพสูง เพื่อให้สามารถรักษาระดับคุณภาพและระดับศักยภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ให้คงอยู่และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น วัดพระธาตุเชิงชุมและวัดป่าสุทธาวาสควรเพิ่มศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกและด้านความสำคัญและสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว โดยการจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่มีสไตล์ทันสมัย จัดให้มีป้ายสื่อความหมายในการบอกเส้นทางและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน ความคงทนถาวร ตลอดจนจัดให้มีร้านอาหาร เพื่อบริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอเพิ่มขึ้น

บรรณุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. ผาแต้ม แก่งตะนะ ภูผาและแก่งหินแห่งแม่น้ำสองสาย.
บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ.
- คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2547. คู่มือการจัดจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2542. โครงการแผนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม
ของเส้นทางท่องเที่ยว เส้นทางที่1 อุทยานแห่งชาติภูเวียง โบราณสถานโนนเมือง อุทยาน
แห่งชาติภูผาม่านและหมู่บ้านห้วยซ้อ. มปท.
- ชุมชนเพชรหมื่น. 2546. แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว. มปท.
- ณรงค์ฤทธิ์ หวังพัฒนาพาณิชย์. 2546. พฤติกรรมและความพึงพอใจการท่องเที่ยวแบบผจญภัยของ
นักท่องเที่ยวในกรณีศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัด นครนายก. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทร วิโรจประสานมิตร.
- บุญธรรม กิจปริดาพิสุทธิ์. 2546. สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2545. โครงการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน. มปท.
- เพ็ญศรี เจริญวานิชและนิติพล ภูตะ โขติ. 2541. การพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด คือ ขอนแก่น นครราชสีมา
บุรีรัมย์ เลย และ อุบลราชธานี. ขอนแก่น. มปท.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2546. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มปท.
- ยศ สันตสมบัติและคณะ. 2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการ
จัดการทรัพยากร. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นพบุรีการพิมพ์.
- รุจิรา วิวัฒน์นันทสกุล. 2542. การศึกษาศักยภาพของพื้นที่ในค่ายเปรมติณสูลานนท์ อำเภอน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- * ลำไย หงษ์สิงห์. 2541. การศึกษาศักยภาพของเขื่อนอุบลรัตน์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.
ภาควิชา วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วินิจ วีรยางกูร. 2532. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.
- วิมล จิโรจพันธ์ และคณะ. 2548. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สำนักพิมพ์แสงดาว : กรุงเทพฯ
- วรรณพร วณิชชานุกร. 2540. นิเวศท่องเที่ยว : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทรรปส์ศิลป์.

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์ ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีภาคใต้. มปท.

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548. โครงการศึกษาและกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. มปท.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2545. รวบรวมทศวรรษวิสัยการท่องเที่ยว. โดยบทความของหนึ่งหทัย ขอผลกลาง : สถานการณ์และกระบวนการใช้สื่อเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. โรงพิมพ์ พี.เอส.พริน : นนทบุรี.

สมัย สุทธิธรรม. 2539. ผาแต้ม ภูเขาแห่งความมหัศจรรย์. โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์. กรุงเทพฯ.

สมบัติ กายจนกิจ. 2544. นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2544. โครงการศึกษาเพื่อทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แห่งชาติ ในช่วง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). มปท.

✱ อุดม บัวศรี และคณะ. 2532. การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

<http://www.angelfire.com/nm/analai2/lue.html>

<http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style1/default.asp?npid=25&lg=1>

http://www.ezytrip.com/travelsearch/district_attract2.php?chk=1392

<http://www.hamanan.com/tour/chaiyaphum/utayantadton.html>

<http://www.komchadluek.net/column/pra/2004/09/02/02.php>

<http://www.khaoyai.org/>

http://www.mrbackpacker.com/info/park/park_16.html

<http://www.tat.go.th>

http://www.thai-tour.com/thai-tour/Central/Nakornnayok/data/place/npk_kaoyai.htm

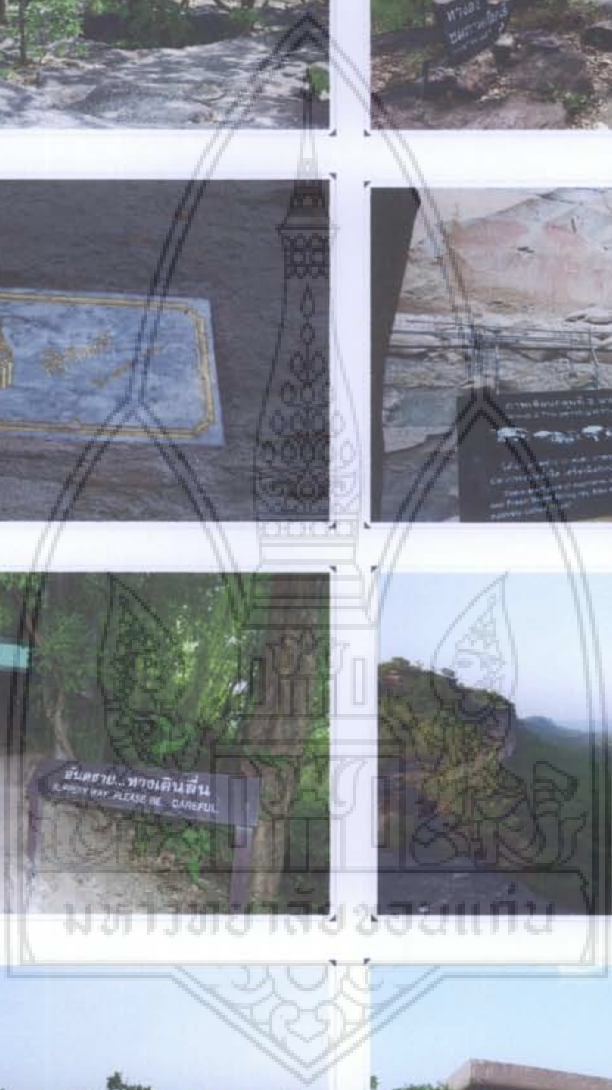
ภาคผนวก 1

ภาพทัศนียภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แห่ง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1. อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี

2. อุทยานประวัติศาสตร์ภูผาเทิบ จ.มุกดาหาร

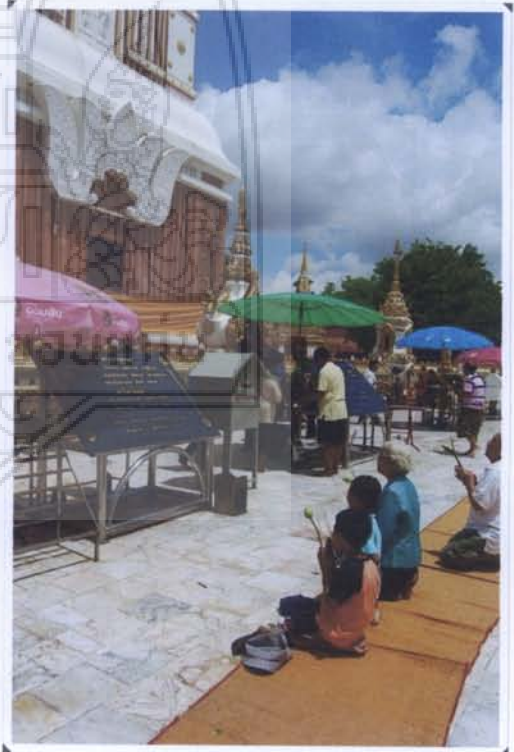
3. พระธาตุพนม จ.นครพนม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4. วัดภูทอก จังหวัดหนองคาย

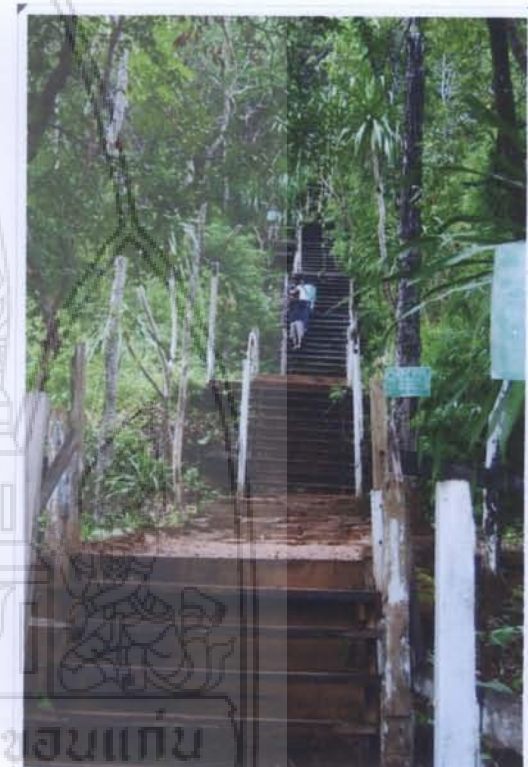

มหาวิทยาลัยสุโขทัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

5. วัดพระธาตุเชิงชุม จ.สกลนคร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วัดป่าสุทธาวาส จ.สกลนคร

ภาคผนวก 2
แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานแหล่งท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

โครงการวิจัย ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (เขื่อน) และอุทยานประวัติศาสตร์
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดย ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
กรุณากรอกข้อความหรือกาเครื่องหมาย / ลงใน O ของแต่ละคำถามตามความเป็นจริง

1. รายละเอียดเบื้องต้น

จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้แก่
(อธิบายลักษณะเด่น)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

งานประเพณีของแหล่งท่องเที่ยว

ชื่องาน

จัดช่วงเดือน

รายละเอียดของงาน

- 1.....
- 2.....
- 3.....

2. ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ตั้งอยู่ริมถนนสายหลัก

เส้นทางหมายเลข..... ระหว่างอำเภอ..... กับอำเภอ.....

ระหว่างกิโลเมตรที่..... และกิโลเมตรที่.....

ตั้งอยู่ริมถนนสายรอง

เส้นทางหมายเลข..... แยกจากสายหลักเส้นทางหมายเลข..... ระหว่าง

อำเภอ..... กับอำเภอ..... ระหว่างกิโลเมตรที่..... และกิโลเมตร.....

เข้าไปตามถนนสายรองประมาณ..... กิโลเมตร

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

3.1 โดยรถส่วนตัว

รายละเอียดของเส้นทาง	เส้นทางที่ 1	เส้นทางที่ 2	เส้นทางที่ 3
เริ่มต้นจาก(อำเภอ / จังหวัด)			
ระยะทาง(กม.)			
ระยะเวลาเดินทาง(ชม.)			
ความกว้างของถนน(ม.)			
จำนวนช่องทางจราจร			
วัสดุก่อสร้างถนนและระยะทาง (กม.)			
- ถนนคอนกรีต (ระบุระยะทาง-กม.)			
- ถนนลาดยาง (ระบุระยะทาง-กม.)			
- ถนนลูกรัง (ระบุระยะทาง-กม.)			
- ถนนดิน (ระบุระยะทาง-กม.)			
ความสะดวกในการเดินทาง*			
ความชัดเจนของป้ายบอกทาง**			

หมายเหตุ: *ความสะดวกในการเดินทาง

** ความชัดเจนของป้ายบอกทาง

1 = ดี (ไม่มีหลุม, ใช้ได้ตลอดปี)

1 = ชัดเจนมาก (มีป้ายแสดงชื่อและระยะทาง)

2 = พอใช้ (มีหลุม, ใช้ได้ตลอดปี)

2 = ชัดเจนปานกลาง (มีป้ายแสดงชื่อแต่ไม่บอก

ระยะทาง)

3 = ไม่ดี (มีหลุม, ใช้ได้บางฤดู)

3 = ชัดเจนน้อย (มีป้ายแต่น้อยมาก)

4 = ไม่ชัดเจน (ไม่มีป้าย)

3.2 บริการรถโดยสารสาธารณะ

○ (1) เข้าถึงภายในแหล่งท่องเที่ยว

- เส้นทางเดินรถ ต้นทางจากอำเภอเมืองถึงแหล่งท่องเที่ยว

○ มี ความถี่ในการเดินทาง.....นาที/คัน

○ ไม่มี

- มีบริการรถโดยสารจากจังหวัดไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

○ มี ความถี่ในการเดินทาง.....นาที/คัน

○ ไม่มี

4.2 ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว

(1) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 4.3)

(2) มี

ประเภทที่พัก	ชื่อที่พัก	โทรศัพท์	จำนวนห้อง	ราคา (บาท/คืน)	จำนวน (คน/ห้อง)

4.3 ห้องสุขาสาธารณะ

(1) ไม่มีห้องสุขา (ข้ามไปข้อ 4.4)

(2) มีห้องสุขา

• แยกสุขาชายหญิง

แยก

ไม่แยก

• ค่าบริการ.....บาท/คน

• จำนวนห้องสุขาทั้งหมด.....แห่ง รวมห้องสุขาทั้งหมด.....ห้อง

• น้ำในห้องสุขา

มีน้ำ

ไม่มีน้ำ

• สุขภัณฑ์ที่ใช้

ชักโครก

ตักราด

• วัสดุอาคารสิ่งก่อสร้าง

ปูน

ไม้

กระเบื้อง

สังกะสี

จากอื่นๆโปรดระบุ.....

• ความคงทนถาวร

ถาวร

ชั่วคราว

• ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม(สังเกตรูปร่าง/สี)

กลมกลืน

ไม่กลมกลืน

• วิธีการกำจัดของเสียและน้ำเสียในห้องสุขา

ถังบำบัดสำเร็จรูป

บ่อเกราะ/บ่อซึม

ส้วมหลุม

4.4 อาคารบริการนักท่องเที่ยว

○ พิพิธภัณฑ

- วัสดุอาคารสิ่งก่อสร้าง (อธิบาย).....
- ความคงทน ถาวร ชั่วคราว
- ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม กลมกลืน ไม่กลมกลืน

○ ห้องแสดงนิทรรศการ

- วัสดุอาคารสิ่งก่อสร้าง (อธิบาย).....
- ความคงทน ถาวร ชั่วคราว
- ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม กลมกลืน ไม่กลมกลืน

4.5 ร้านอาหาร

(1) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 4.6)

(2) มี

● ประเภทร้านอาหาร

- แผลงลอย จำนวน .....ร้าน ที่ตั้ง.....
ความสะอาด สะอาดมาก สะอาดปานกลาง ไม่สะอาด
- ทาบเร่/รถเข็น จำนวน .....ร้าน ที่ตั้ง.....
ความสะอาด สะอาดมาก สะอาดปานกลาง ไม่สะอาด
- อาคารร้านค้า จำนวน .....ร้าน ที่ตั้ง.....
ความสะอาด สะอาดมาก สะอาดปานกลาง ไม่สะอาด

● ความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว

- เพียงพอ ไม่เพียงพอ

4.6 ร้านขายของที่ระลึก

(1) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 4.7)

(2) มี

● ประเภทของร้านขายของที่ระลึก

- ตู้โชว์สินค้า/แผลงลอย จำนวน.....ตู้/ร้าน
- ทาบเร่/รถเข็น จำนวน.....ร้าน
- อาคารค้า จำนวน.....ร้าน

- ประเภทของสินค้าที่วางจำหน่าย

4.7 ระบบสื่อความหมาย

- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
  - ไม่มี
  - มี เบอร์โทรศัพท์สำหรับติดต่อ.....
- เจ้าหน้าที่บริการข้อมูล
  - ไม่มี
  - มี ระบุ จำนวน.....คน
  - สังกัดหน่วยงาน .....
  - ช่วงเวลาให้บริการ.....
- ป้ายสื่อความหมาย
  - ความชัดเจน   ○ มี   ○ ไม่มี
  - ความคงทน   ○ ชัดเจน   ○ ไม่ชัดเจน
  - ความกลมกลืนกับธรรมชาติ   ○ ถาวร   ○ ชั่วคราว
  - กลมกลืน   ○ ไม่กลมกลืน
- โสตทัศนูปกรณ์
  - วิดีโอ   ○ ไม่มี   ○ มี
  - สไลด์   ○ ไม่มี   ○ มี
- สื่อสิ่งพิมพ์(แผ่นพับ,โปสเตอร์)
  - มี
  - ไม่มี
- นิทรรศการ
  - มี
  - ไม่มี
- มัคคุเทศก์
  - มี ค่าบริการ .....บาท
  - ไม่มี
- ทางเดินศึกษาธรรมชาติ
  - ไม่มี
  - มี

5. ระบบการจัดการ

5.1 การรักษาความปลอดภัย

○ (1) ไม่มี (ข้ามไปข้อ 5.2)

○ (2) มี

- จำนวนเจ้าหน้าที่.....คน
- เจ้าหน้าที่ (สังกัด) หน่วยงาน.....
- บริเวณที่เกิดอุบัติเหตุเสมอ.....
- มาตรการการรักษาความปลอดภัย
  - ไม่มี
  - มี โปรดระบุ.....

5.2 ระบบกำจัดขยะ

- ความสามารถในการรองรับขยะ ○ เพียงพอ ○ ไม่เพียงพอ
- การจัดเก็บ ○ ไม่มี ○ มี ○ เทศบาลจัดเก็บ ○ เจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยวเก็บ.....คน
- การกำจัดขยะ ○ ไม่มี ○ มี ลักษณะการจัดเก็บ ○ เทกองกลางแจ้ง ○ ฝังกลบ ○ เผา

6. สาธารณูปโภค

6.1 บริการโทรศัพท์สาธารณะ

○ (1)ไม่มี

○ (2) มีแบบหยอดเหรียญ จำนวน.....เครื่อง
แบบบัตรโทรศัพท์ จำนวน.....เครื่อง

6.2 ไฟฟ้าแสงสว่าง

- ทางเดิน ○ ไม่มี ○ มี
- ถนน ○ ไม่มี ○ มี
- บ้านพัก ○ ไม่มี ○ มี

6.3 แหล่งน้ำดื่มของนักท่องเที่ยว

- ชื้อจากร้านค้า
- น้ำดื่มสาธารณะ
- อื่น ๆ ระบุ

6.4 แหล่งน้ำใช้ของนักท่องเที่ยว

- ประปาส่วนภูมิภาค
- ประปาท้องถิ่น
- บ่อน้ำตื้น/บาดาล
- น้ำจากธรรมชาติ
- อื่นๆ ระบุ.....

7. สถานที่บริการที่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด

- โรงพยาบาล/คลินิก ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- สถานีบริการน้ำมัน ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- สถานีตำรวจ/ปั๊ม ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- ไปรษณีย์/โทรเลข ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- ธนาคาร/ATM ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- ศูนย์การค้า/ห้างฯ ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.
- สถานบันเทิง ชื่อ.....ที่ตั้ง.....ระยะห่าง.....กม.

8. จำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการเตรียมตัว

8.1 ขนาดของพื้นที่ทั้งหมดของแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวน.....ไร่

ขนาดพื้นที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีจำนวน.....ไร่

8.2 อัตราค่าบริการแหล่งท่องเที่ยว

กรณีเก็บค่าบริการ

เก็บโดย.....

อื่นๆ.....

(เช่น กรณีเก็บค่าบริการระหว่างเด็ก ผู้ใหญ่แตกต่างกัน เป็นต้น)

กรณีเก็บตามพาหนะ ระบุอัตรา

รถยนต์นั่ง/กระบะ.....บาท/คัน   รถตู้.....บาท/คัน

รถบัสเล็ก.....บาท/คัน   รถบัสใหญ่.....บาท/คัน

รถจักรยานยนต์.....บาท/คัน

กรณีไม่เก็บค่าบริการ เพราะ.....

8.3 ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในวันเสาร์-อาทิตย์ ในฤดูกาลท่องเที่ยว

- แออัดมาก
- ค่อนข้างแออัด
- ไม่แออัด

8.4 กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

- ทางบก เดินป่า ปีนเขา เดิน/นั่งพักผ่อน
- ค่ายพักแรม ชมถ้ำ ชมศิลปวัฒนธรรม/การละเล่น
- ดูนก ส่องสัตว์ ทางเดินศึกษาธรรมชาติ
- ปิกนิก อื่น ๆ ระบุ.....
- ทางน้ำ ว่ายน้ำ ตกปลา เจสกี สกู๊ตเตอร์
- เรือใบ สกีนน้ำ วินเซอร์ฟ ล่องเรือแพ
- อื่น ๆ ระบุ.....

8.5 สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ที่สุด

- ชื่อ 1 ..... ระยะทาง.....กม.
- ชื่อ 2 ..... ระยะทาง.....กม.
- ชื่อ 3 ..... ระยะทาง.....กม.

9. สิ่งแวดล้อมทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยว

9.1 คุณภาพน้ำ

แหล่งน้ำใช้สำหรับการท่องเที่ยว

- ประเภทแหล่งน้ำ คลอง บึง แม่น้ำ
- ลักษณะของน้ำ
  - สี ไม่มีสี มีสี ระบุ.....
  - กลิ่น ไม่มี มีกลิ่น ระบุ.....
  - ความขุ่น ไม่ขุ่น ขุ่น ระบุ.....
  - วัตถุลอยน้ำ(ขยะ) ไม่มี มี ระบุ.....
  - น้ำมัน/ไขมันบนผิวน้ำ ไม่มี มี ระบุ.....
- การนำน้ำไปใช้ประโยชน์ ไม่ได้ใช้ ใช้เพื่อ ระบุ.....
- การว่ายน้ำ ว่ายน้ำไม่ได้ ว่ายน้ำได้
- เล่นกีฬาทางน้ำ ไม่ได้ ได้

น้ำทิ้ง

● การระบายน้ำทิ้ง

ปล่อยตามธรรมชาติ

มีรางหรือท่อระบายน้ำ

● ลักษณะน้ำทิ้ง

- กลิ่น เริ่มเน่าและมีกลิ่นเหม็น

ไม่มีกลิ่น

- วัตถุลอยน้ำ(ขยะ) มี

ไม่มี

- น้ำมัน/ไขมันบนผิวน้ำ มี

ไม่มี

● การบำบัดน้ำเสีย

ไม่ผ่านการบำบัดน้ำเสีย

ผ่านการบำบัดน้ำเสียโดยวิธี.....

9.2 คุณภาพอากาศ

● ลักษณะของอากาศ

- ฝุ่นควัน ไม่มี ปานกลาง มีมาก

ลักษณะ.....

- กลิ่น ไม่มี ปานกลาง มีมาก

ลักษณะ.....

9.3 คุณภาพเสียง

● ระดับการรบกวนของเสียง

ไม่รบกวน รบกวนน้อย รบกวนมาก

มีสาเหตุจาก.....

10. หน่วยงาน ปัญหา และอุปสรรค

10.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว

ชื่อ.....

สังกัด.....กรม.....กระทรวง.....

จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ประจำ.....คน

จำนวนลูกจ้างประจำ.....คน

รวมทั้งหมด.....คน

เบอร์โทรศัพท์.....

ช่วงเวลาให้บริการ.....

งบประมาณ.....บาท/ปี

แหล่งที่มาของงบประมาณ.....

โครงการหรือแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต

- 1.....
- 2.....
- 3.....

10.2 ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาด้านสภาพทางกายภาพ เช่น

- ทำเลที่ตั้ง.....
- การจัดวางผังบริเวณ.....
- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางสัญจร.....
- การใช้ประโยชน์พื้นที่ดิน.....
- อาคารสิ่งก่อสร้างป้ายโฆษณา.....
- สถาปัตยกรรม ความกลมกลืนกับธรรมชาติ(มลทัศน์).....

ปัญหาด้านสาธารณูปโภค เช่น

(จำนวน, มาตรฐาน, ตำแหน่งที่ตั้ง, รูปร่าง-สี, การรองรับ, ความพอเพียง ฯลฯ)

- ที่จอดรถ.....
- ห้องสุขา .....
- น้ำดื่มน้ำใช้.....
- ไฟฟ้า .....
- โทรศัพท์ .....
- การระบายน้ำหลังฝนตก.....

ปัญหาด้านอื่นๆ เช่น

- การบุกรุกพื้นที่.....

11. ปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมในแหล่งท่องเที่ยว

สาเหตุของความเสื่อมโทรม	ระดับของความเสื่อมโทรม		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
ทำลายโดยการกระทำของมนุษย์	☐	☐	☐
การค้าและบริการในแหล่งท่องเที่ยว	☐	☐	☐
อุกบดบังทัศนียภาพ	☐	☐	☐
แหล่งอุตสาหกรรม/พาณิชยกรรม/ เกษตรกรรมข้างเคียง	☐	☐	☐

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคผนวก 3
แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

เรื่อง การสำรวจข้อมูลการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง และหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

1.1 เพศ

1. ชาย

2. หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 สถานภาพการสมรส

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย / หย่า / แยกกัน

1.4 ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษาปีที่.....

2. มัธยมต้น

3. มัธยมปลาย/ปวช.

4. อนุปริญญา/ปวส.

5. ปริญญาตรี

6. สูงกว่าปริญญาตรี

7. อื่นๆ (ระบุ).....

1.5 อาชีพ

1. ไม่ได้เรียน/ว่าง

2. นักเรียน/นักศึกษา

3. เกษตร

4. รับจ้างทั่วไป

5. รับราชการ

6. พนักงานรัฐวิสาหกิจ

7. พนักงานบริษัทเอกชน

8. พ่อค้า/นักธุรกิจ

9. แม่บ้าน/พ่อบ้าน

10. อื่นๆ(ระบุ).....

1.6 รายได้ต่อเดือน (ในกรณีไม่ได้ทำงานให้กรอกรรายได้ของผู้สมรส /ถ้าเป็นนักศึกษาให้กรอกรายรับ)

1. น้อยกว่า 2,500 บาท

2. 2,500-5,000 บาท

3. 5,001-7,500 บาท

4. 7,501-10,000 บาท

5. 10,001-15,000 บาท

6. 15,001-20,000 บาท

7. 20,001-25,000 บาท

8. 25,001-50,000 บาท

9. มากกว่า 50,000 บาท

1.7 รายได้สุทธิต่อเดือนของครัวเรือน (เงินเดือนของท่านและคู่สมรสรวมกัน)

☐ 1. น้อยกว่า 2,500 บาท	☐ 2. 2,500-5,000 บาท
☐ 3. 5,001-7,500 บาท	☐ 4. 7,501-10,000 บาท
☐ 5. 10,001-15,000 บาท	☐ 6. 15,001-20,000 บาท
☐ 7. 20,001-25,000 บาท	☐ 8. 25,001-50,000 บาท
☐ 9. มากกว่า 50,000 บาท	

1.8 ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน อำเภอ.....จังหวัด.....

1.9 ระยะทางจากจุดตั้งต้นถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้ ..... กิโลเมตร ใช้เวลา.....ชั่วโมง.....นาที

ส่วนที่ 2 กิจกรรมท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2.1 วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาครั้งนี้

☐ 1. ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจ	☐ 2. ศึกษาธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
☐ 3. ทักษะศึกษา / เข้าค่ายพักแรม	☐ 4. อบรม / สัมมนา
☐ 5. แวะมาเพราะเป็นทางผ่าน	☐ 6. อื่นๆ(ระบุ).....

2.2 ประสบการณ์ในการมาแหล่งท่องเที่ยวนี้

☐ 1. มาเป็นครั้งแรก	☐ 2. เคยมาแล้วในปีนี้อีก.....ครั้ง.

2.3 ผู้แนะนำให้มาแหล่งท่องเที่ยวนี้

☐ 1. เพื่อน / ญาติพี่น้อง	☐ 2. หนังสือพิมพ์ / นิตยสาร / สิ่งพิมพ์ต่างๆ
☐ 3. โทรทัศน์ / วิทยุ	☐ 4. บริษัทท่องเที่ยว
☐ 5. กรมป่าไม้	☐ 6. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
☐ 7. มาเอง	☐ 8. อื่นๆ(ระบุ).....

2.4 รูปแบบของการมานันทนาการ

☐ 1. มาเช่า เย็นกลับ	☐ 2. พักค้างคืน.....คืน

กรณีไม่ค้างคืน ให้ข้ามไปตอบข้อ 2.6

2.5 ที่พักในการเดินทางมาครั้งนี้

☐ 1. โรงแรม	☐ 2. บังกะโล/รีสอร์ท
☐ 3. เกสเฮ้าส์	☐ 4. บ้านญาติ/บ้านเพื่อน
☐ 5. บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	☐ 6. อื่น ๆ ระบุ .....

2.6 กลุ่มที่มาท่องเที่ยว

1. มาเอง   กรณีมาเอง   1.1 มาคนเดียว   1.2 มากับกลุ่มเพื่อน
 1.3 มากับครอบครัว   1.4 มากับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว
2. มากับสถาบันการศึกษา/หน่วยงาน
3. มากับบริษัทท่องเที่ยว
4. อื่นๆ(ระบุ).....

2.7 สมาชิกในกลุ่ม.....คน

2.8 กิจกรรมนันทนาการที่ท่านทำขณะที่มาแหล่งท่องเที่ยวนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

1. เดินเล่นชมธรรมชาติ   2. พักผ่อนรับประทานอาหาร
3. ไปเที่ยวชมโบราณสถาน   4. ล่องเรือ/ล่องแก่ง
5. เดินชมรอยเท้าไดโนเสาร์   6. เล่นน้ำตก
7. ศึกษาระบบนิเวศน์ของป่า   8. ดูพระอาทิตย์
9. อื่นๆ(ระบุ).....

2.9 ระหว่างที่ท่านอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนี้ ท่านพอใจกับสิ่งต่างๆ ในข้อต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่องระดับความพอใจ (เพียงข้อละ 1 เครื่องหมาย)

ข้อ	พอใจ มาก	พอใจ	เฉยๆ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจ มาก
1. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว					
2. ป้ายอธิบายความหมายธรรมชาติ ป้ายสัญลักษณ์					
3. ทางเดินเท้า / เส้นทางเดินป่า					
4. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว					
5. อาหาร					
6. ห้องน้ำ - ห้องสุขา / ที่พักแรม					
7. ความปลอดภัย					
8. ความสะอาดของสถานที่ / สิ่งขยะ					
9. การบริการของเจ้าหน้าที่แหล่งท่องเที่ยว					
10. ความสวยงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว					

2.10 ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่

1. กลับ

เพราะ .....

2. ไม่กลับ

เพราะ.....

ส่วนที่ 3 การเดินทางและค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว

3.1 พาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

☐ 1. รถไฟ	☐ 2. รถโดยสารประจำทาง
☐ 3. รถยนต์ส่วนตัว	☐ 4. รถมอเตอร์ไซด์
☐ 5. รถยนต์เช่าเหมา / รับจ้าง	☐ 6. อื่นๆ (ระบุ).....

3.2 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้

ค่ารถโดยสาร .....บาท
 ค่าเช่าเหมารถ .....บาท
 ค่าน้ำมันรถ .....บาท
 ค่าซ่อมรถ .....บาท
 ค่าที่พักในอุทยาน / เช่าเดินท์ .....บาท
 ค่าอาหาร / เครื่องดื่ม .....บาท
 ค่าฟิล์มล้างอัดรูป .....บาท
 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ระบุ).....บาท
 รวมค่าใช้จ่ายตลอดการเดินทาง ทั้งสิ้น .....บาท
 เฉลี่ยต่อคน .....บาท

3.3 ถ้าหากท่านเดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว

ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับบริษัทนำเที่ยวคนละ .....บาท
 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ .....บาท

3.4 ในการเดินทางครั้งนี้ นอกจากที่นี้แล้ว ท่านได้ไปหรือคาดว่าจะไปสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงใดบ้าง

สถานที่	ไม่พัก ค้างคืน	พักค้างคืน (ระบุจำนวน)	ค่าที่พัก (บาท)	ค่าอาหาร (บาท)	ค่าของที่ระลึก (บาท)	ค่าใช้จ่ายอื่น (บาท)

3.5 ถ้ามาถึงที่นี้แล้ว แหล่งท่องเที่ยวนี้ ปิด ท่านจะไปเที่ยวในสถานที่ใด.....

3.6 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....
 .....

“ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ”

.....ชื่อ-สกุลผู้สัมภาษณ์
 ...../...../.....วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์